

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**2001 SONRASI AFGANİSTAN'DA İL YÖNETİMİ, MEVZUAT VE
UYGULAMADAKİ SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Obaidullah Rahmani

Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Ana Bilim Dalı

Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hatice Deniz YÜKSEKER

EYLÜL, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**2001 SONRASI AFGANİSTAN'DA İL YÖNETİMİ, MEVZUAT VE
UYGULAMADAKİ SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Obaidullah Rahmani

(Y1712.180004)

Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Ana Bilim Dalı

Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hatice Deniz YÜKSEKER

EYLÜL, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Anabilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1712.180004 numaralı öğrencisi OBAİDULLAH RAHMANI'nın "2001 SONRASI AFGANİSTAN'DA İL YÖNETİMİ, MEVZUAT VE UYGULAMADAKİ SORUNLAR" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 11.09.2019 tarih ve 2019/22 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 24.09.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER				
Danışman	Prof. Dr.	Hatice Deniz YÜKSEKER	İstanbul Aydın Üniversitesi	
1. Üye	Prof. Dr.	Ercan EYÜBOĞLU	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Prof. Dr.	Uğur TEKİN	İstanbul Kent Üniversitesi	
YEDEK ÜYELER				
1. Üye	Dr. Öğr.Üyesi	Filiz KATMAN	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Doç. Dr.	Ateş USLU	İstanbul Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “2001 Sonrası Afganistan’da İl Yönetimi, Mevzuat ve Uygulamadaki Sorunlar” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırılığa düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../2019)

Obaidullah RAHMANİ

ÖNSÖZ

Bu çalışmada 2001 Sonrası Afganistan'da İl Yönetimi, Mevzuat Ve Uygulamadaki Sorunlar ele alınmıştır. Afganistan'da devamlı yaşanan istikrarsızlığa bağlı olarak ülkenin ulusal ve yerel yönetimlerinde büyük sarsıntılar meydana gelmiştir. Bunun en büyük sebeplerinden dış müdahaleler, iç savaşlar ve sürekli darbeler gerçekleşerek yöneticiler sıklıkla değişikliğe uğramıştır. Bu çalışmada, 2001 yılı sonrası Afganistan'da oluşturulan yeni yönetim çerçevesinde, yerel yönetimlerin konumu ve il yönetimi incelenmiştir. Bu süreç içerisinde ilk olarak il genelinde kamu kuruluşlar ve il yönetim teşkilatı, 2001 sonrası süreçte; il yönetim mevzuatları, il idari meclisinin yaptığı faaliyetler, il yönetiminin ekonomik, idari ve politik faaliyetleri, il kuruluşunun yasal dayanağı ve bu süreç içerisinde il yönetiminin mevzuatındaki karşılaştığı sorunlar ve sorunların kaynakları incelenmiştir. Bu çalışmada destek veren arkadaşlarım Abdulqadir Turan'a, Serkan Bektaş'a, Ahmet Aslan'a ve tezimin her aşamasında bana bilgilerinden ve tecrübelerinden faydalanmamı sağlayan, desteğini esirgemeyen, saygıdeğer tez danışmanım olan Prof. Dr. Hatice Deniz YÜKSEKER hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Eylül, 2019

Obaidullah RAHMANI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. AFGANİSTAN'IN TARİHSEL YÖNETİM ŞEKLİ VE 2001 SONRASI OLUŞAN DEVLET YAPISI.....	9
2.1 Afganistan'ın Tarihsel Yönetim Yapıları	9
2.1.1 Emirlik (1747- 1919).....	9
2.1.2 Krallık (1919-1973).....	11
2.1.3 Cumhuriyet	15
2.2 2001 Sonrası Afganistan'ın Devlet Yapısı	16
2.2.1 Merkezi yönetim.....	18
2.2.1.1 Yasama organları.....	18
2.2.1.2 Yürütme organları	20
2.2.1.3 Yargı organları.....	21
2.2.1.4 Yüksek mahkemesi.....	22
2.2.1.5 Temyiz mahkemesi.....	22
2.2.1.6 Birincil mahkemesi.....	23
2.2.2 Merkezi yönetimin taşra teşkilatları	23
2.3 2004 Anayasasında Yerel Yönetim Mevzuatı ve Yerel Seçim Süreci	24
2.4 Yerel Yönetim Birimlerin Kurumsal oluşumu ve Yürütme Organları.....	27
2.5 Yerel Yönetim Birimlerinin Görevleri, Yetkileri, Mali Kaynakları ve Denetim Mekanizmaları	30
2.6 İlçe'nin Yöneticisi Olarak Kaymakam	30
2.6.1 İlçe meclisi.....	31
2.7 Köy Yönetimi ve Meclisi.....	32
2.8 Belediyeler	33
2.9 Merkezi Yönetimle Yerel Yönetimler Arasında İdari, Mali ve Politik İlişkileri	35
3. 2001 SONRASI AFGANİSTAN'DA İL YÖNETİMİ, MEVZUAT VE UYGULAMADAKİ SORUNLAR.....	39
3.1 İl Genelindeki Kamu Kuruluşlar ve İl Yönetim Teşkilatı	39
3.2 İl Kuruluşunun Yasal Temelleri	41
3.3 İl İdari Meclisi	41
3.3.1 Vali	42
3.3.2 Valinin görevleri.....	44
3.3.3 Vali yardımcısı.....	46
3.3.4 İl kalkınma komitesi	47

3.3.5 İl kalkınma komitesinin toplantısı	48
3.4 İl Kapsamında Seçimle Oluşan İl Meclisi, Görev ve Sorumlulukları	49
3.4.1 İl meclisi	49
3.4.2 İl meclisinin görev ve sorumlulukları.....	50
3.5 İl Genelinde Hesap Verme Yöntemleri	52
3.6 İl Yönetiminde Personelen Atanması	52
3.7 İl Yönetimin Ekonomik, İdari ve Politik Faaliyeti	53
4. YEREL YÖNETİMLERİN SORUNLARI.....	55
4.1 Genel Sorunlar	55
4.2 Yerel Yönetimlerin Kurumsal ve Yapısal Sorunları	62
4.2.1 Hukuki sorunlar	64
4.2.2 Kaynak yetersizliği	65
4.2.3 İstihdam sorunu.....	66
4.2.4 Yönetim sorunu.....	66
4.3 Afganistan Yerel Yönetimlerinin Genel Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri.....	67
5. SONUÇ.....	71
KAYNAKLAR	75
ÖZGEÇMİŞ.....	77

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BYYM	: Bağımsız Yerel Yönetim Müdürlüğü
SSCB	: Sosyal Sovyetler Birliği
YYYP	: Yerel Yönetimler Yönetişim Politikaları

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

- Çizelge 2.1:** 2004 Afganistan Anayasası'na Göre Başkan'ın Görev ve Yetkileri..... 20
Çizelge 2.2: Merkezi yönetim ile Yerel Yönetim Birimlerinin İlişkileri 37

2001 SONRASI AFGANİSTAN’DA İL YÖNETİMİ, MEVZUAT VE UYGULAMADAKİ SORUNLAR

ÖZET

Bu çalışmada 2001 sonrası Afganistan’da il yönetimi, mevzuat ve uygulamadaki sorunlar incelenmiş olup Afganistan’ın yerel yönetim teşkilatı içerisinde il yönetimi merkezi yönetimin sıkı kontrolü kapsamında yerel düzeyde merkezi yönetimin politikalarını yürütmekte olup yerel düzeyde en üst yerel yönetim birimini oluşturmaktadır. Afganistan’da 2001 yılından itibaren il yönetiminin anayasal statüsü ve kuruluş şartları yeniden değerlendirilip belirlenmiş olup il kurulması ardından il yönetim karar organı olan vali merkezi yönetim tarafından atanmaktadır böylelikle vali hem merkezi yönetimi hem de yerel yönetimi yerel düzeyde temsilcisi niteliği taşımaktadır. İl yönetiminin genel teşkilatları, il idari meclisi, il emniyet müdürlüğü, il kalkınma komitesi, il meclisi, il mahkemesi ve bakanlıkların il idari birimlerinden oluşmaktadır. İl yönetim teşkilatı konusunda 2004 Anayasanın 136. Maddesinde “İllerin kurumsal yapısı ve yönetim kurumların, ilde yaşayan vatandaşların kültürel, sosyal ve coğrafi şartlarına göre kanunla belirlenmektedir” hükmü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra il kapsamında demokratik kurum olarak il meclisi de bulunmaktadır. Genel olarak yerel düzeyde merkezi yönetimin güçlü bir şekilde idari, mali ve politika uygulama yetkisi bulunmaktadır.

Ülkede yerel yönetimlerle ilgili net bir mekanizma olmadığından dolayı bu durum il yönetiminde yönetsel sorunları meydana getirmiştir. Sorunların en önemlisi il yönetiminde merkezi yönetimin il yönetim kapsamında üst düzey personel atanmasında, bütçe belirlemede ve harcama oranının belirlemede ve politika çıkarmasında tam yetkili olması nedeniyle il yönetim mevzuatında hukuki sorunu, istihdam sorunu, yönetim sorunu ve kaynak yetersizliği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Afganistan, yerel yönetimler, il yönetimi, yerel yönetim sorunları.*

PROVINCIAL ADMINISTRATION, LEGISLATION AND IMPLEMENTATION IN AFGHANISTAN AFTER 2001

ABSTRACT

In this study, the problems of provincial administration, legislation and implementation in Afghanistan after 2001 were examined and the policies of the central government at the local level within the scope of the strict control of the provincial government within the local government organization of Afghanistan and constitutes the top local government unit at the local level. Since 2001 in Afghanistan, the constitutional status and conditions of the establishment of the provincial administration have been re-evaluated and determined, and after the establishment of the province, the governor, who is the provincial administrative decision-making body, is appointed by the central government, so that the governor is both the center both the local government is representative at the local level. The general organizations of the provincial administration are the provincial administrative council, provincial police department, provincial development committee, provincial council, provincial court and provincial administrative units of the ministries on the provincial administrative organization on the subject of the 2004 Constitution 136. Article "the institutional structure of the provinces and the administrative institutions are determined by law according to the cultural, social and geographical conditions of the citizens living in the province".

In general, the central government at the local level has a strong administrative, financial and policy implementation authority, which has created administrative problems in provincial administration because there is no clear spatialism of local governments in the country. The most important problem is the legal problem in provincial administration legislation because the central government in provincial administration is fully authorized to appoint senior staff within the scope of provincial administration, to determine budget stake and to determine the expenditure rate and to issue policy, the problem of employment, management problem and lack of resources arises.

Keywords: *Afghanistan, local governments, provincial adminiztration, local government issues.*

1. GİRİŞ

2001 Sonrası Afganistan devlet yapısı Almanya'da yapılan Bonn toplantısı ile oluşturulmaya başlamıştır. Bu toplantının amacı: İstikrarsızlığa çözüm bulmak, Ulusal barışı sağlamak, Yeni bir anayasa çıkarmak, Ülke genelinde barışı sağlamak, Demokratik yönetim anlayışı, İnsan hakların ihmalinin önüne geçmek, Merkeziyetçi yönetim anlayışından oluşmaktadır. 2004 anayasasında devlet yapısı başkanlık olarak kabul edilmiş başkan seçimle göreve gelmektedir başkan hükümetin başını teşkil etmektedir dolayısıyla hükümeti yönetme ve yürütme yetkisine sahiptir. Devlet yönetim birimleri merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak ikiye ayrılmış ancak merkeziyetçilik ilkesini kurmak amacıyla yerel düzeyde sosyal, ekonomik ve kültürel konuları hızlandırmak, geliştirmek ve halkın ulusal yaşamını geliştirmek için kanunlara uygun olarak yerel yönetimlere gerekli yetkiler vermemektedir. Başkanın merkezi yönetim üzerindeki yetkileri merkeziyetçiliğin tam anlamıyla hakim olduğunu göstermektedir.

Başkanın yürütme üzerindeki yetkisi bakanın onayına ihtiyaç duyulmaksızın hükümet ile ilgili başkanın politikaları çıkarması ve yürütmesi için bakana verilmesi ve bakanın ulusal meclis dışında tek başkan tarafından alınması merkeziyetçiliğin göstergisidir. Yargıtay üyelerinin 1/3 başkan tarafından atanması yarga organında merkeziyetçilik ilkesi etkilemektedir. Yasama meclislerinden senato meclis üyelerinin 1/3 lik kesimini başkan tarafından atanması merkeziyetçiliğin yasama organını dolaylı bir şekilde etkilemektedir ilginç olan nokta şuki başkanın yasama yürütme ve yargı üzerindeki yetkileri anayasaya uygun olarak görülmektedir halbuki anayasanın 130 ve 131 Maddelerinde kuvvetler ayrılığı ilkesi ifade edilmektedir.

Başkanın yukarıda ifade ettiğimiz yürütme üzerindeki değerden yetkisi başkanın çıkardığı politikalarını yürütmek ve başkana yardım etmek gibi niteliği taşımaktadır. Merkeziyetçilik ilkesinin merkezi organlar üzerindeki yetkilerini incelenmeden sonra bu ilkenin yerel düzeydeki yönetimlerin (il, ilçe, belediye ve köy) incelemek gerekmektedir.

Afganistan devlet teşkilatı içerisinde yerel yönetimler merkezi yönetimin taşrateşkilatı niteliğindedir yani anayasada yerel seçimlerin gerçekleşmesi konusunda açık hükümler bulunmasına rağmen yerel seçimler (il meclisi, belediye meclisi, ilçe meclisi ve köy meclisi) gerçekleşmez ancak yerel düzeyde sadece 4 yıllığına il meclisinin seçimleri gerçekleşmiştir bu seçimlerde her ilin nüfusuna göre üyeleri belirlenmektedir bu üyeler 9 ile 29 kişi arasında değişmektedir bu kurumun temel görevi hüküme ve devletin faaliyetlerini halk adına denetlemektir bu kurumun diğer bir önemli görevi ise ulusal meclisin senato olan kanadının 1/3 üyesi il meclisinden seçilerek oluşmaktadır yani ulusal düzeyde millet meclisiyle birlikte yerel halkın temsilcileri olarak görev yapmaktadırlar. İl meclisinin yerel düzeyde olan görevleri devletin kalkınma politikalarına yardımcı olmak bu politikalarla ilgili uygulaması için ortam hazırlamak, il yönetimi alanına giren konularda tavsiyelerde bulunmak ancak bu meclisin yerel düzeyde il yönetimini halk adına denetlemesi konusunda net bir düzenleme bulunmadığından denetim konusunda pek etkili değildir denetim konusundaki etkisizliğin diğer bir sebebi bu kurumun üyeleri partiler üzerinden gelmesidir. Diğer yerel yönetimler ile ilgili seçimler olmadığından bu birimlerin karar organları merkezi yönetim tarafından atanma yönetimiyle göreve gelmektedirler. Yerel yönetimle ilgili anayasa hükümleri dışında bazı kanunlar ve politikalar bulunmaktadır. İlçe ve köy meclislerinin seçimle oluşmaması nedeniyle bu meclislerin üyelerinin 1/3'ü senato meclisine gidilmemesi sonucu doğurmaktadır yani senato meclisinin 1/3 üyesi ilçe meclisi ve 1/3 üyesi köy meclisinden oluşmaktadır.

Afganistan'da yerel yönetim seçimleri olmadığından dolayı bu birimlerin oluşumu merkezi yönetim tarafından gerçekleşmektedir. Bu nedenle Afganistan'da bağlayıcı karar alma yetkisine sahip olan, mali kaynak üzerine belirli bir tasarruf yetkisine sahip olan yerel düzeyde düzenlemeler çıkaran yerel yönetimler yoktur ancak belediyeler mali açıdan tasarruf yetkisine sahip tek yerel yönetim birimi olarak mali özerkliğe sahiptir ancak bu özerklik nespi özerkliktir çünkü harcama konusunda içişleri bakanlığından izin almasına tabidir, diğer bir taraftan kendi vergilerini koyan harcama oranlarını belirleyen ve kendi bütçelerini oluşturan herhangi bir yerel yönetim yoktur bunun yerine merkezi yönetimin taşra idareleri bulunmaktadır bu birimler yukarıdaki hususlarla ilgili yerel düzeyde merkezi temsil etmektedir ve yerel düzeyde kentsel hizmet sunumunda rol almaktadır yerel ihtiyacın yerine getirilmesinde merkezden kaynak sağlanmaktadır. Ancak merkezi yönetimin yerel hizmetlerle ilgili mali kaynak

yerel hizmetin genellikle yerine getirilmesinde yetersiz kalmaktadır. Çünkü yerel hizmetlere ilişkin değil merkezin kaynağı ne oranda tahsis edilmesi söz konusudur bu nedenle yerel hizmetlerde geçikme, kalite sorunu, hizmetlerin eşitsiz dağıtılması ve sonuç olarak bu süreç siyasetleştirilmiş olarak da yerine getirilir.

Yukarıda ifade edildiği üzere Afganistan yerel yönetimleri il, ilçe, belediye ve köyden oluşmaktadır bu birimlerin karar organları merkezi yönetim alanmasıyla göreve gelmektedirler her ilde BYYM seçtiği ve Cumhurbaşkanı tarafından atanan vali tarafından yönetilmektedir valiler ilde hem devleti hemde hükümeti temsil etmektedir ildeki en üst düzey yöneticisidir. Valiler her bakanlıkla sınırı belli olmayan bir denetim ve gözetim koordinasyon içerisindedir il düzeyindeki diğer kamu kuruluşları ile koordineli bir şekilde çalışmasını sürdürmektedir. Her ilçede üçlü kararname (Cumhurbaşkanı, BYYM ve vali) ile alınan kaymakamlarla yönetilmektedir. Kaymakam ilçede il yönetimini temsil etmektedir yani sınırı belli olmayan koordinasyon, denetim ve gözetimi içerisinde yönetimini sürdürmektedir. Kaymakam ilçede doğum, evlilik ve ölüm kayıtlarını yapmaktadır yaptıkları faaliyetlerle ilgili valiye karşı rapor vermeye sorumludur ancak farklı bir durum var oda kaymakamlar ilçede valiler gibi hem devleti hemde hükümeti temsil ederler ve ilçe düzeyindeki tüm faaliyetleri koordineli bir şekilde sürdürür.

Köy yönetimi büyük ölçüde gayri resmi şekilde oluşmaktadır Malik, Arbab yada Karyadar (Muhtar) köy halkı tarafından yada köy aksakalları tarafından seçilmektedir. Afganistan'da merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında ekonomik yönetim ve politik merkezîyetçi ilkesi kapsamında ilişkiler bulunmaktadır bu ilişkilerin ekonomik boyutu genellikle mali kaynak sağlama, mali denetim yapma, harcama konularını belirleme, vergi oranını belirleme ve vergi toplama konularını içermektedir. Bu ilişkinin yönetim boyutu ise personelin seçilmesi ve atanması, emir ve talimat verme yetkisi ve hesap verebilirlik konularını içermektedir. Ekonomik ilişkiyi değerlendirilmesinde ilk önce harcama ve gelirlere bakmak gerekir, harcamalar bakımından bakıldığında yerel yönetim birimleri arasında sadece ilin harcama yetkisine sahiptir ilçe ve köy düzeyindeki harcamalar merkezi yönetim adına yapılmaktadır gelirler il yönetim tarafından merkezin belirlediği oranlar kapsamında toplanır gelirler saymanlık tarafından ilde sayılarak kayıt altında alınır ve Afganistan merkez bankasına aktarılır ve orada kayıt edilir, ülke genelindeki tüm illerin gelirlerinin merkezde toplanılmasının ardından illerin nüfusuna, ilçelerin nüfusuna ve

politik faktörlere göre iller çeşitli derecelendirecek bütçe tahsis edilir. (ilçelerde ilçe yönetimi tarafından gelirler toplanarak il yönetimine aktarılır ve aynı süreç devam eder).

İlin kurulması için iki yasal düzenlemeği incelemek gerekmektedir. Birincisi yasal düzenleme anayasa olup ikincisi ise normal yasallardır. Bu yasalara baktığında ilin kurulması için hangi gerekçeleri yerine gertirmesi gerekmektedir. Anayasa'ya göre ilin kurulması için 3 faktörü bulundurması gerekmektedir bu faktörlerden birincisi belirli nüfus oranınının 200 bindan fazla olması, ikinci faktör bölgenin mali kaynağa sahip olması ve üçüncü faktör ise coğrafi koşulları (en az 3 ilçe) olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak ilin kurulması hususunda normal kanunlarda da aynı koşullar yer almaktadır. Yukarıda ifade edilen yerel yönetimlerin yanı sıra Afganistan'da yerel yönetimlerin en üst kuruluşunu il yönetimi teşkil etmektedir. Dolayısıyla merkezi yönetim ile en yakın ilişkisi bulunan yerel düzeyde il yönetimidir. Yerel düzeyde genel olarak kamu hizmetleri sürdüren kamu kuruluşları, vali, il meclisi, il kalkınma komitesi, il idari meclisi, il emniyet müdürlüğü, il mahkemesi, bakanlıkların il daireleri ve sosyal topluluklardır. Bu kurumlardan Vali, İl idari meclisi, İl kalkınma komitesi, İl emniyet müdürlüğü ve Bakanlıkların il daireleri il yönetim kurumunu teşkil etmektedir. Bu kurumların il genelinde güvenlik, yasaları yürütmesi ve sağlaması, sosyal hizmetleri sunmak, ekonomik ve kültürel faaliyetleri bulunmaktadır.

İl yönetimi yerel düzeyde merkezi yönetimin çıkardığı düzenlemeler ve politikaları uygulamak, gözetmekle yükümlüdür. Yerel yönetim birimlerinin karar organlarının çoğu merkezi yönetim tarafından atanmaktadır. Dolayısıyla il yönetim karar organı olan vali merkezi yönetim tarafından atanmakla göreve gelmektedir bu nedenle merkezi yönetimle sıkı bir şekilde ilişki içerisinde. Valiler ilde tüm bakanlıkları temsil etmektedir ve merkezden gelen tüm bilgileri yerel kapsamda yürütülmesini sağlar. Vali yerel düzeyde tüm il idareleri arasında koordinasyonu sağlar il idareler arasında koordinasyonu il idare meclisi veya il kalkınma komitesi üzerinden sağlamaktadır. Yerel yönetim kanununa göre valiler her ayda bir defa bakanlıkların il teşkilatı başkanları ile toplantı yapması gerekir hal hazırda bu toplantılar il idari meclisi ve il kalkınma meclisi vasıtasıyla gerçekleşir. Valiler yaptıkları faaliyetlerle ilgili resmi olarak Bağımsız yerel yönetim müdürlüğüne ve cumhurbaşkanlığına hesap verme yükümlüdür. Valiler aynı zamanda siyasi makamın başında olup doğrudan cumhurbaşkana hesap verir valiler yerel halka hesap vermesi için hiç bir hüküm

bulunmamaktadır. il yönetimi merkezin sıkı denetimi altında olup merkezin istediği şekilde yerel düzeyde faaliyet yapmaktadır. İl yönetim karar organı olan vali BYYM'ne hesap vermesinin yanı sıra doğrudan cumhurbaşkana hesap verir. Valinin il genelinde görevleri şunlardır: Kanuna göre yerel halka eşit haklar tanımak, ulusal birliği sağlamak, etnik kargaşaları çözmek, kamu yararı için özel sektörü teşvik etmek, il genelindeki tüm idareler arasında pozitif iletişimi geliştirmek, konferanslar, sempozyumlar, ve eğitici toplantılar yapmak ve katılmak, kanuna göre devlet arazilerini satmak, devlet arazi satın almak, kültürel, dini bayramları yapmak, il idari meclisini toplantıya çağırmak ve vb.

Tarihsel olarak 1963 yılında il idari meclisi il kapsamındaki yerel kuruluşlar ve bakanlıkların il daireleri tarafından sunulan faaliyetleri konusunda koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu meclisin başkanı vali üyeleri ise vali yardımcısı, il meclis başkanı, bakanlıkların il daireleri, il emniyet müdürlüğü ve il saymanlık müdürüdür. İl genelinde il idarenin işlerini dayanışma ve koordineli şekilde gerçekleştirmek, il kalkınma projeleri yürütmek. İl meclisi aracılığıyla halka hesap vermek ve il kapsamında devlet borçlarını taksitleme işlemini yapmaktadır. Her ilin il idari meclisinin üye sayısı ve görevleri farklıdır ancak tüm il idare meclisleri il genelinde yapılan işlerle ilgili yönetim merkezini oluşturur. Yerel yönetim kanununun 19. Maddesinde vali yardımcısı hakkında şöyle ifade edilmiş “vali yardımcısının görev ve sorumlulukları vali tarafından belirlenmektedir” vali yardımcısının makamı kamu hizmetler makamı olup tüm görev ve sorumluluklarını valinin liderliğinde yapmakta vali yardımcısının görev ve sorumlulukları şunlardır: Valinin غيابında valinin yetkilerine sahip olur, üst düzey mulki personel olup il genelinde yürütülen işlerini sorumluluğuna sahip, vali liderliğinde il idaresinin plan ve strateji süreçlerinden sorumlu, il genelinde kamu politekasını planlaması ve yürütülmesi için bakanlıkların il teşkilatı ile vali arasında destek verir ve vb.

2005 yılında cumhurbaşkanlığınca onaylanarak her ilde il kalkınma komitesi kurulmuş her ilin önemli faaliyetlerin (koordine etme, il kalkınma planları uygulama işlevi, koordinasyon işlevi, güçlendirmek, kalkınma projeleri denetlemek, kamu hizmetlerini güçlendirmek) görevlidir. İl kalkınma komitesinin görevleri şunlardır: Bakanlıkların her ilde bulunan il dairelerin faaliyetleri konusunda koordinasyonu sağlamak, il kalkınma projelerini uygulamak, il kalkınma projelerin konusundaki sponsurlarının faaliyetlerini koordinasyonu sağlamak ve faaliyetlerini güçlendirmek, il kalkınma

projelerini uygulaması ve yürütülmesini denetlemek. İl kalkınma komitesinin asil görevi il kalkınması için faaliyetleri koordine etmek ve kalkınma faaliyetlerini planlı bir şekilde uygulamak yürütmektir. Ancak il kalkınma komitesi ile il bütçe kurumları arasındaki ilişkinin zayıflığından il kalkınma komitesinin faaliyetleri etkili olmaz ve beklenen düzeyde faaliyetlerini gerçekleştiremez. İl kalkınma komitesinin toplantısı her ayda bir kez valinin başkanlığına, il meclis üye ve valini toplantının zamanı ve mekanı belirlemesiyle toplantı yapılır bu toplantının asil katılımları ise il meclis başkanı, başkanlıkların ildeki müdürlüklerinin müdürleri, il belediye başkanından oluşmaktadır. Her 4 yılda bir seçimle oluşan il meclisi il nüfusuna göre üye sayısı 9-29 kişi arasında değişmektedir, il meclisi adayları aday olmak için o ilin sakini olması gerekir her ilin il meclisinin kanuna göre ¼ üyesi kadınlardan oluşmakta her il meclisinin iki üyesi senato meclisine yollanır. İl meclisinin görev ve sorunlukları belirsiz şekilde olup karar verici niteliğinde bir kurum olmamış. İl meclisi yerel yönetim kurumları arasında seçim yoluyla oluşan tek kurumdur bu hususta anayasanın 138 inci maddesinde şöyle ifade edilmiş (hükümet idarelerinin yürüttüğü politikalarını denetlemek için seçim vasıtasıyla her ilde il meclisi kurulacaktır) bu bağlamda il meclisi il kapsamında denetim ve danışma işlerini her 3 ayda bir defa yerel halkla genel toplantı yaparak gerçekleştirirken vali ve diğer yerel kurumlarla her ayda bir kez toplantı yapmaktadır. İl meclisinin görevler: İl meclisi seçimle oluşturulmasından dolayı il idareleri ile halk, sivil toplum arasında koordinasyonu sağlayarak il idarelerinde halkın katılımını sağlamaktadır, İl meclisi yerel halk ile düzenli bir şekilde danışma içerisinde bulunmakta, il meclisi başkanı il kalkınma komitesinin üyesidir il planlama ve il bütçesinin oluşturulmasında katılımı ile bu süreci kolaylaştırılmasında rol oynar, il idarelerinin halka karşı hesap vermesini sağlamak, bakanlıkları il teşkilatının sunduğu hizmetler ve hizmetlerin yerindelik açısından il konseyleri emir alma sorumluluğu bulunmakta ve vb.

İl genelinde yerel yönetim kuruluşları yerel halka hesap vermek zorunda çünkü yerel yönetim kuruluşlarının temelinde halka kamu hizmeti sunmaktır. Yerel yönetim kuruluşları yerel meclisler vasıtasıyla halka hesap verir il ve ilçe meclisleri halk tarafından seçim yoluyla oluşması nedeniyle halka doğrudan hesap verir. İl idaresi, il meclisi aracılığıyla halka hesap verir. İl genelinde doğrudan halka hesap veren kurumlar, il meclisi ve il idaresidir. Cumhurbaşkanlığına ve bakanlıklara hesap veren kurumlar, vali ve il idaresidir. İl meclisi aracılığı ile halka hesap veren kurumlar, vali,

il güvenlik komutanlığı ve bakanlıkların il teşkilatlarıdır. Valiye hesap veren kurumlar, il güvenlik komutanlığı ve kaymakamlardır. İl yönetiminde personellerin atanması iki şekilde gerçekleşmektedir il yönetiminde 5, 6, 7, 8, kademedeki personeller il kapsamında sınav yapılarak il atanma komitesi tarafından belirlenip valinin onayıyla atanırlar bu durum ilçe kapsamında kaymakamın onay ile atanır. İl yönetiminde 2, 3, 4, kademedeki personel atanması bakanlıklar bağımsız yerel yönetim başkanlığınca sınav yapılarak il yönetiminde personal atarlar vali bu personalların atanmasına red edemez aynı zamanda bakanlıklar veya bağımsız yerel yönetim başkanlığınca sınav dışında il yönetiminde personal atamaz.

Yukarıdaki ifade edilenlerin yanı sıra uzun yıllardan beri ülkeye yaşanan istikrarsızlığın olumsuz etkisi ulusal yönetimin yanında yerel yönetimleri de etkilemiştir. Yani ulusal yönetimde yaşanan siyasel ve yönetsel sıkıntıların yansımaları olarak yerel yönetimlere de yansımıştır. Dolayısıyla yerel yönetim kapsamında il yönetiminde büyük sorunlar yaratmıştır. Bu sorunlar hukuki sorun, kaynak yetersizliği sorunu, istihdam sorunu ve yönetim sorunu olarak ifade edebiliriz. Ayrıca illin sorunlarının açıklanmasının yanı sıra yerel yönetimlerde oluşan sorunlarda bulunmaktadır bu sorunlar şunlardır.

- Yerel yönetim politikası yerel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaktadır bunun nedeni de sözü geçen politikanın eskiliğidir.
- Yerel yönetim birimlerinin (ilçe, belediye ve köy) meclisleri anayasada seçim yoluyla oluşması ifade edilmesine karşın halen seçimler yapılmamış.
- Yerel yönetimlerde kadınların katılımının az olması.
- İl kalkınma planları ile il bütçesi arasında ilişkinin zayıf olması nedenleri ile komitelerin faaliyet verimini azalması.
- Çoğu ilçelerde yaşanan güvenlik sorunu.

Bu çalışmada Afganistan'ın yerel yönetim teşkilatı içerisinde il yönetimi merkezi yönetimin sıkı kontrolü kapsamında yerel düzeyde merkezi yönetimin politikalarını yürütmekte olup yerel düzeyde en üst yerel yönetim birimini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın diğer bir amacı ise yerel yönetim kapsamında il yönetiminin uygulamalı sorunları saptayıp gelecek araştırmalara bu sorunların nasıl çözülmesi konusunda yön göstermek olacaktır.

Literatürde bu konu üzerinde dağınık çalışmalar bulunmaktadır bu konu üzerinde çalışmanın amacı yeni araştırma alanı yaratıp gelecek araştırmalara daha fazla araştırma alanının önünü açmaktır.

Bu çalışmada nitel ve ikincil kaynak taramalar yapılarak çalışmada Farsça, Paştöça, Türkçe, ve İngilizce ikincil kaynaklardan (kitap, makaleler, devlet resmi siteleri, yazılmış tezler, çalışmış projeler ve yasalar) faydalanarak önemli araştırma kaynağı oluşturacaktır.

Bu çalışma sürecinde aşağıdaki sorulara açıklık getirmektedir bu sorular şunlardır:

- İllerin oluşumunun şartları nelerdir?
- İl yönetiminin yerel yönetim düzeyindeki statüsü ne ölçüdedir?
- İl yönetiminin karar organının göreve gelmesi ve yerel düzeyde faaliyet yapma Konusundaki yetkilerinin ölçüsü nasıl?
- İl yönetimi mali kaynak oluşumunda nasıl bir izlenmektedir?
- İl yönetiminin anayasal statüsü hangi ölçüdedir?
- İl yönetiminde hesap verebilirlik ilkesinin izlencesi nasıldır?
- İl yönetiminde personel atanmasındaki süreç nasıl yürütülür?
- İl yönetiminin yerel düzeyde karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Bu çalışmanın temelinde ülkede uzun yıllardan beri yaşanan istikrarsızlığın 2001 sonrasında nispeten sağlandığı bir ortamda ulusal yönetimin yanı sıra yerel yönetim kapsamında il yönetiminin incelenmesinde açıklık getirmektir.

2. AFGANİSTAN'IN TARİHSEL YÖNETİM ŞEKLİ VE 2001 SONRASI OLUŞAN DEVLET YAPISI

2.1 Afganistan'ın Tarihsel Yönetim Yapıları

Tarihsel olarak Afganistan monarşi, meşruti monarşi ve cumhuriyet yönetim şekilleri ile yönetilmiştir. Yönetimleri her aşamasında ülke genelinde farklı politikalar uygulanmış. Ancak çıkarılan ve uygulanan tüm politikaların temelinde merkezi yönetimi güçlendirmek ve ülkenin ulusal ve yerel yönetimlerini merkezden yönetmek yatmaktadır.

2.1.1 Emirlik (1747- 1919)

Afganistan aşiret ve boy anlayışlarının önemli olduğu bir ülkedir, bu nedenle halk tarihinin her aşamasında, her önemli kararlarında kendi yönetsel liderlerine, boylarına bağlı kalmıştır. Her ne kadar milli bir anlayıştan söz etmişlerse de fakat yine merkezi yönetime (Kabil yönetimine) tabi olmamışlardır (Büyükbaş, 2006: 97).

Afganistan tarih boyunca büyük güçlerin oyun alanı olmuştur, bundan dolayı istikrarsızlık ve iç savaflara maruz kalmıştır. Afgan devleti ilk kez 1747 yılında Ahmet Şah Dürani tarafından kuruldu. Başkenti de Afganistan'ın güneyinde bulunan Kandahar şehri olarak seçildi. Ahmet Şah Dürani Kabil ve etraf illerini ele geçirdikten sonra 1747-1769 arasında Hindistan'a dokuz kez yolculuk etmiştir. Lahur'u ve Miltan'ı ele geçirmiştir. 1750 yılında Horasan'a ilerleyerek Herat'ı ve Meşhed'i de yönetimine katmıştır. 1760'lı yılların başında Amu Derya'dan Hint okyanusuna kadar uzanan yerleri hakimiyeti altına almayı başardı. Afganistan'ın kabile devletlerini ilk kez siyasi bir çatı altında toplayarak tam anlamıyla hakimiyetini kurdu ve bu devletin hakimiyeti 1773 yılına kadar sürdü. Ahmet Şah Kandahar'da öldükten sonra oğlu Timur Şah onun yerine geçmiştir (Gubar, 2005: 9).

Timur Şah da babası gibi insanları bir merkezi yönetimin altında toplamaktaydı fakat bu amacına ulaşmadan 1793 yılında Kabil'de öldü, onun ölmesinden sonra oğullarının arasında taht kavgaları çıktı ve beşinci oğlu olan Zaman Şah'ın seçilmesine kadar Afganistan'ın durumu bir süre güvenlik açısından sarsıldı (Büyükbaş, 2006: 9).

Zaman Şah döneminde İngiliz'ler Afganistan topraklarına müdahale etmeye çalıştılar ve İngiliz'ler devlet muhaliflerinin kışkırtmasıyla Zaman Şah'ı esir alarak öldürdüler. Zaman Şah'ın muktedir devleti 1801'de çöktü ve Pencap eyaleti Sihlerin denetimi altında kalarak Afganistan topraklarından ayrıldı. Şah Mahmut'un tahta geçtiği bu dönemde Afganistan iç savaflara sahne oldu. 1826'da Dost Muhammed Han yönetimin başına geldi ve bu dönemde Afganistan İngiliz ve Rus rekabetinin ortasında kaldı, her iki ülke de Afganistan'daki bazı muhalifleri menfaatleri için destekleyerek iç savaş ateşini daha da arttırdılar. İngiliz'ler 1839'da Dost Muhammed Han'ı tahttan indirerek yerine Şah Şuca'yı getirdiler. Şah Şuca'nın tahta geçmesiyle İngiliz'lerin de Kabil'e doğru ilerlemesine karşın Afgan halkı, ellerinde modern aletlerinin hiçbirinin bulunmamasına rağmen bu saldırıya direndiler ve İngiliz'lere en büyük darbeyi vurdular. Bu savaşa İngiliz'lerden 4500 asker katılmıştı ve bunların arasından sadece bir İngiliz generali (Doktor Beraitin) kurtulmuştu, diğerleri ölmüştü. Bu savaş İngiliz'lerin itibarını dünyada zedelemiştir ve buna karşın intikam alma peşinde koşmuşlardır. Ayrıca bu savaş Afgan tarihine Birinci Afgan- İngiliz Savaşı olarak geçmiştir, savaş sonucunda Dost Muhammed Han 1863'te Herat şehrinde ölmüştür ve yerine oğlu Şer Ali Han geçmiştir. Bu dönemde Afganistan'ın kuzey sınırları o zamanki Buhara devletiyle İngiliz ve Rusların aracılığıyla belirlenmiştir. Bir zaman sonra 1873'te Afganistan'ın batı sınırları da bu dönemde İran devletiyle belirlenmiştir (Misbahzade, 2009: 60-69).

1878'de İngiliz'ler ikinci kez Rusların Afganistan'daki ilerlemesini durdurmak amacıyla, Afganistan topraklarının işgaline kalkışmışlar ve bu işgal 1980 yılına kadar devam etmiştir. Şer Ali Han 1879 yılında hastalanarak ölmüştür ve yerine Yakup Han geçmiştir. Gendumek denilen "kara anlaşmayı" on maddelik olarak İngiliz'lerle imzalamıştı. Bu anlaşmanın sonucunda Afganistan'ın dış politikası ve topraklarının büyük bir kısmı, İngiliz'lerin denetiminin altına alınmasına müsaade edilmiştir. Bu işgale karşı Afgan halkı ikinci bir kez ayaklanarak, Meyvan Savaşında İngiliz'leri toplarıyla tüfekleriyle beraber püskürtmüşlerdir (Habibi, 2011: 50).

1881 yılında Yakup Han'ın amcasının oğlu olan Abdulrahman Han yönetime geçmiştir. Abdulrahman Han 1893 yılında günümüzdeki Afganistan-Pakistan sınırı olan Diuran Çizgisi'ni İngiliz'lerin Dışişleri Bakanı olan Dermartar Diuran'la imzalamıştır. 1901 yılında Abdulrahman Han ölmüştür ve onun yerine oğlu Habibullah Han yönetimin başına geçmiştir. Yönetimde kaldığı süre boyunca bazı

reformlar getirmiştir. Örneğin önceki dönem baskılarından ülkelerini terk eden kesimlerin tekrar ülkelerine dönmelerini sağladı, Kabil’de Habibi’ye adında bir okulun açılmasını onayladı ve bu okula yurt dışından öğretmenler getirdi. Ayrıca kölelerin alış ve satışını yasakladı. Babası Abdulrahman’ın dönemindeki mahkumların dosyalarını yeniden gözden geçirerek suçsuz olanları serbest bırakmış, suçluları yeniden cezalandırmıştır. 1909 yılında da harp okulu açmıştır (Mutanoglu, 2006: 35).

Yukarıda ifade edilenlere bakıldığında Afganistan’da standart bir yönetim istikrarı bulunmamaktadır bunun temel sebebi ise yukarıda belirlediğimiz dış müdahalelerdir ancak dış müdahalelerin gerçekleşmesinde dönemin yönetimine karşı olan kesimin desteğinin olmasıdır yönetime karşı olanlarda iktidara gelme beklentisi içerisinde olduğundan dışarıdan gelen destekleri fırsat olarak değerlendirmişler. Afganistan’da dış müdahalelerin temel sebebi sanayileşen devletlerin Afganistan’ın yer altı kaynaklarına ulaşması ve bölgede hakim olmasıdır. Çünkü bu dönemlerde Avrupa’da sanayi devrimi gerçekleşmiş bu devrimi sürdürmek amacıyla sanayileşen devletler ham madde arayışında bulundurlar devletlerin ham madde arayışının bir bölgesi ise Afganistan olmuştur dolayısıyla Afganistan’ı tarih boyunca istikrarsızlığı devam etmektedir.

2.1.2 Krallık (1919-1973)

Krallık sisteminde devletin başında bir kral vardı ve kral vefat ettikten veya öldürüldükten sonra yaş, yetenek, eğitim veya başka özelliklere bakılmaksızın kralın oğlu onun yerine geçerdi. 19 Şubat 1919 yılında Habibullah’ın ölümünden sonra Afganistan’ın ilk kralı olan Emanullah Han babasının yerine geçmiştir. Afganistan’ın bağımsızlığını tanımayan İngilizlerle Emanullah Han döneminde üçüncü Afgan İngiliz savaşı gerçekleşmiştir. İngilizler bu savaşı kaybedince, 8 Ağustos 1919 yılında Afganistan’ın bağımsızlığını tanımış ve Ravulpendi anlaşmasını imzalamıştır (Yılmaz, 2005: 20).

1927 yılında Kral Emanullah Han eşi Süreyya hanımla Batıya seyahat etmiş ve oranın yeniliklerinden ilham alarak kendi ülkesine uyarlamaya çalışmıştır. Örneğin; Afganistan’ın tarihinde ilk defa kadınların burka giymelerini engellemiş yerine batı şeklinde modern (başları açık) giymelerini emretmiştir. Modern anlamda ilk kez eğitim, adliye, dışişleri bakanlığı, içişleri bakanlığı, ticaret bakanlıkları ve savunma bakanlıklarını kurmuştur (Derih, 2001: 34).

Kral Emanullah Han bu ıslahatlarının ardından Afganistan'ı laik bir devlet olarak ilan etmiş, dinin etkisini siyasetten azaltmış, ıslahatlarından dolayı değişik tepkilere maruz kalmış, orduyu güçlendirmek için Türkiye'den askeri yardım talebinde bulunmuştur. Emanullah Han Batı ülkelerinin seyahatinden sonra insanların kıyafetine reform etmeye kalkınca ayaklanmalarla karşı karşıya kalmıştır. 1929 yılında muhalif kesimin desteklediği Habibullah Kalakani Kabil'i ele geçirince Emanullah Han ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Büyükbaş, 2006: 100).

Habibullah Kalakani dokuz ay iktidarda kalabilmiş kendisinin de "Ben Allah ve Resulüne hizmet için ayaklanmıştım" dediği gibi bir yandan tecrübesizlik ve okumamışlıklarından dolayı devleti fazla idare edememiş diğer bir yandan İngilizler ve Ruslar da Habibullah'ın hüküm etmesini istememişlerdi. Bunun üzerine sürgünde bulunan Nadir Şah ülkenin güvensizliğinden yararlanarak iktidarı ele geçirmiştir (Haşimi, 2010: 17).

Nadir Şah, 1930 yılında Afgan Kabile Meclisi (Loye Cirga) tarafından padişah ilan edildi. Nadir Şah elindeki iktidarı bir fırsat görerek birçok insanı değişik bahanelerle işkence, idam, hapis ve sürgün etti. 1931 yılında Afganistan'ın anayasasını değiştirerek ilk defa mezhepsel, dinsel ve ırksal yönetimleri provoke etti. 1933 yılında Nadir Şah dört yıl hüküm ettikten sonra bir okul töreninde Abdul Halık adındaki bir gencin saldırısına maruz kalarak öldürüldü ve yerine oğlu Zahir Şah geçti.

Kralık dönemi Afganista'nın modernleşme bakımından önemli bir başlangıçtı çünkü bu dönemde kral diğer ülkelerle diplomatic, ekonomik ve kültürel ilişkiler içerisinde bulunmaya başlamıştı. Ülke genelinde uyarlanan reformlar modern anlamda ülkeyi ilerlemesi için önemliydi bu sürecin devam etmesi ile ülke genelinde sanayi hareketleri başlamış olacaktı ancak modernleşme hareketlerinin kültürel boyutu halkın ortak değerlerine ters olduğundan dolayı büyük tepkiye maruz kalarak modernleşme hareketlerine son verildi.

Zahir Şah yönetime geçtiği an henüz 19 yaşında bir gençti ondan dolayı hükümet idaresi amcaları tarafından idare ediliyordu. Zahir Şah kırk yıl Afganistan'da krallık yaptı ancak yönetim süresince ülkesinin gelişmesi için herhangi bir çaba sarf etmedi, başka bir ifadeyle zevkine düşkün, dış dünyayla ilgisi olmayan, yurt dışı gezilerinde bulunan biriydi (Batoor, 2016: 4).

Haşim Han ve bundan sonraki kişilerin hepsi kral Zahir Şah dönemindeki başbakanlardır. Bu dönemi genel olarak değerlendirmek istiyorsak totaliter bir tür tiranlık ve polis devletiydi ülke çapında herhangi bir olumlu gelişme kaydedilmemiştir. Başbakan Haşim Han insanların özel hayatlarını kontrol edebilmek için (Riyaset Zabt Ahvalat) Kayıt Başkanlığı Konseyi'ni kurdu, medya ve basını sansüre tabi tuttu, halk ve devlet arasında bir tür korkuyu sokmuş oldu. Kral Zahir Şah sadece sözde kral olarak kaldı, memurlarının tayini ve uzaklaştırılmasıyla ilgili kararları Başbakan Haşim Han alıyordu. İsteddiği kişiyi göreve getirirdi ve bu diktatörlüğüne karşı çıkanları cezalandırdı. Hiç kimse yönetime karşı eleştiri yapamazdı. 1937 yılında ırkçılığınca dolayı, orada yaşayan diğer milletlerin dillerini, kültürlerini hiçe sayarak kendi dilleri olan Peştunca'yı resmi dil olarak ilan etti ve kanun çıkardı. Böyle diktatörce adım attığından dolayı insanların tepkilerine maruz kaldı, kral Zahir Şah hanedanının isteğiyle istifa etmeye zorlandı ve sonunda istifa etti (Musavi, 2009: 28).

İktidarın bir amcadan diğer bir amcaya geçmesi insanların gözünde pek fark yaratmadı. İnsanlar hala bir çaresizlik ve mağduriyet içindeydi çünkü biliyorlardı ki kral ailesi, devletin önemli kararlarının başında ve hükümet onların yetkisi altında olacaktı. Haşim Han döneminde ülkede bir kaos ortamı oluşmuştu bu nedenle Şah Mahmud biraz ılımlı bir politika izledi ve siyasi kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerine izin verdi. 1947 yılında kadınlara matematik ve sosyal bilimler eğitimi veren bir edebiyat fakültesi açtırdı, önceki dönemlerde suçsuzca tutuklananları serbest bıraktı, dini ilimler öğretebilmek için medreseler açtırdı bu özgürlükler sınırlı olmasına rağmen halk kendi düşüncelerini açıkça beyan edebilme gücüne sahip oldu ve Sovyetlerin desteklediği bazı kesimler özgürlüğünden olumsuz bir şekilde faydalanarak ayaklanmaya kalktılar. Kral ailesine eleştiriler artınca Şah Mahmud Han'nın yerine Davut Han geçti (Derih, 2001: 93-94).

Afganistan'da diktatörlük süreci yaşanmış bu sürecin zorluklarına halk isyan etmişler bu isyanların sonucunda kısa süreli olsa halka demokratik alanları tanınmış halk yönetime karşı eleştirel hala gelmiş eleştirilerin yoğunlaşmasıyla kral ailesi yönetim elden gidiyor korkusuna kapanmışlar sonuç olarak başbakanı istifaya zorlamışlar.

Davut Han dönemi diğer başbakanların yönetiminden daha yenilikçi bir dönem sayılırdı, eski kabine üyelerini uzaklaştırarak yerine gençleri ve aydınları getirdi. Ülke sosyal ve kültürel açıdan gelişti. On yıllık iktidarında şu işlerin altına imza attı:

- Eğitim alanında: gençlerin daha kaliteli eğitim alabilmeleri için iktisat, ziraat, mühendislik fakülteleri açtırdı.
- Kendisinin eski bir ordu mensubu olduğundan dolayı orduyu güçlendirdi.
- Davut Han, Emanullah Han gibi kadınların burkalarını atılması için zorunluluk getirdi ve kadınların başlarını açtırdı.

Davut Han bazı siyasi davranışları yüzünden kral ailesi içinden bazılarını rahatsız etmeye başlamıştır. Sonunda istifa etmeye zorlanmış, yerine Yusuf Han geçmiştir. Kral Zahir Şah bu zaman dilimine kadar ülkenin sözde kralıydı artık ülkenin iktidarını elinde tutmak istemiş bu nedenle devlet kabinesini oluşturmuştur. Başbakanları da bağımsız olarak tayin etti ve ilk defa kral ailesinin dışında birini iktidara tayin etti (Duagu, 2005: 23).

Yusuf Han çalışkan biriydi. Başbakan kabineyi ilan ettikten sonra Rusların desteklediği öğrenci birlikleri sahaya girdi ve devlete karşı özellikle de Başbakan Yusuf Han'a karşı kara propagandaları yürütmeye başlamıştır. İstifa etmeye zorlandı yerine Haşim Meyvandval geçti. Haşim Meyvandval başbakan olunca kabinesini oluşturdu ve Batı, ABD eğilimliydi. Büyük güçlerin dengesini kuramadı hükümeti uzun sürmedi yerine Nur Ahmet İtimadi geçti. Kral Zahir Şah Nur Ahmet İtimadi'ye kabinesinin oluşturulmasını emretti. Ancak yirmi beş gün sonra kabinesini oluşturabildi SSCB'nin desteklediği ayaklanmalara karşı gelememi istifa etmeye zorlandı ve yerine Zahir Han geçti. Başbakan Zahir Han kabinesini oluşturduktan sonra 1971'de çıkan doğal afetlere zamanında müdahale edemedi ve halkın şikayetleri doğrultusunda yerine Musa Şefik geçti Muhafazakar bir kişiliğe sahiptir (Batoor, 2016: 18-27).

Bunun döneminde İslami hareketler canlandı kapsamlı ve rahat bir şekilde çalışmalarını sürdürerek güçlendi Kral Zahir Şah İtalya'dayken eniştesi ve eski başbakan olan Davut Han 17 Temmuz 1973 askeri bir darbe gerçekleştirerek yönetimi Krallıktan Cumhuriyete çevirdi.

Genel olarak kralık döneminde zaman zaman baskıcı zaman zaman ılımlı ve zaman zaman ise demokratik hareketleri görebiliriz bu dönemde halk az olsa da sesini devlette ulaştırabilirdi ve kendi etkisini devlette hietirebilirdi. Yani devlet halkın isteklerini, isyanlarını dikkatta alırdı devlet ile halk arasında denetim faaliyetleri gerçekleşmiştir.

2.1.3 Cumhuriyet

Davut Han Cumhuriyeti kurduktan sonra ilk kabinesinde Komünist Partiden birçok insanı göreve getirdi. Hem cumhurbaşkanlığı, başbakanlığı ve hem de savunma bakanlığı koltuğuna oturarak ülkeyi yönetmeye çalıştı. Davut Han, ABD ve SSCB'ye bağımlılıktan kurtulmaya çalıştı islam ülkelerine yöneldi. Davut Han'ın hazırladığı tek partili bir yapıyı kabul eden anayasa 1977 yılında Ayan Meclisi'nde kabul edildi.

Büyük güçler olan ABD ve SSCB arasındaki dengeli politikaları sağlayamadı. ABD'yle ilişkilerini güçlendirdi aksine SSCB ile gergin bir ilişki içinde oldu. Afganistan'daki SSCB'ye bağlı olan Halk ve Perçem Partisi'nin üyelerinin bazılarını hapse attı. Nisan 1978'de Halk ve Perçem Partisi'nin düzenlediği darbeyle Davut Han devrildi, ailesinin birçoğu ve kendisi öldürüldü. 17 Nisan 1978 yılında Afganistan Demokratik Cumhuriyeti kuruldu. Nur Muhammad Teraki devrim konseyi başkanı olarak iktidara geçti (Derih, 2001: 180-196).

Nur Muhammad Teraki ile Hafizullah Emin arasında iktidar mücadelesi boy gösterdi ve 1979 yılı mücadeleyi Hafizullah Emin kazandı. Hafizullah Emin'in iktidara gelmesiyle kırsal bölgelerde ayaklanmalar boy gösterdi, ordu zayıflandı. Sovyetler Birliği Emin'in devrilmesi amacıyla askerleri Afganistan'a yolladılar, Emin devrilerek idam edildi. 1980 yılı Demokratik Halk Partisi'nin Parçam kanalından Babrek Karmel Sovyetlerin desteğiyle yönetimin başına geçti. Sonraları mücahidin ayaklanmasıyla rejime karşı direnişler başladı ve mücahidler ABD desteğiyle Sovyetlere karşı zafer kazandılar. Mücahidlerin zafere ulaşmasından önce Babrek Karmal yönetimi Najibullah'a devretmiştir. Mücahidlerin Najibullaha karşı zafere ulaşması için illegal hareketlerde bulundular ve sonunda Najibullah'ı yönetimden aldılar.

Mücahidlerin iktidara gelmesinden sonra kendi aralarındaki iktidar mücadelesi boy göstererek ülkeyi iç savaşa sürüklediler. 1985-1995 yılları arasında iç savaş devam etti, bu süreç içerisinde Taliban örgütlenerek 1996'dan 11 Eylül 2001 yılına kadar ülke iktidarını ele geçirdiler. 11 Eylül 2001 yılında İkiz Kuleler'e havadan saldırıldı. ABD buna karşı Taliban'ı suçladı ve bu olay sonrası ABD Afganistan'a havadan ve Kuzey İttifak Güçleri karadan saldırdılar. Taliban kentleri boşalttı ve boşaltılan kentlere Kuzey İttifak Kuvvetleri kolayca girdiler böylece yeni dönem başlamış oldu. 2002 yılında Hamid Karzay geçici devlet başkanı seçildi. Bu süreç 2004 yılına kadar devam etti, 2004 yılında yeni anayasa ve yeni devlet yapısı hazırlandı.

Genel olarak Afganistan'ının yönetim tarihine bakıldığında dış müdahaleler ve iç kargaşalar nedeniyle yönetimde istikrarsızlık görülmektedir. Sürekli yönetici değişiklikleri ve darbeler ülkede köklü bir yönetim şeklini oluşturamamış. Demokrasi açısından büyük bir boşluk oluşmuş bu süreç içerisinde halkın yönetime katkısı bulunmamakta yönetim şekli dış güçlerin desteklediği kesim tarafından şekillenmiştir. Dolayısıyla ülke genelinde büyük kaos oluşturmuş. Afganistan tarihsel olarak çeşitli yönetim şekilleri ile yönetilmiştir bu nedenle ülkenin genel yönetiminde istikrarı sağlanmamıştır ülke yönetimi bazı dönemlerde Monarşi (1747-1919), bazı dönemlerde Meşrutî Monarşi (1919-1973) ve bazı dönemlerde ise Cumhuriyet ve Demokratik Cumhuriyet yönetim (1973'ten günümüze kadar) şekilleri ile yönetilmiştir. Ancak ülke genelinde güçlü bir merkezi yönetim hakimiyetini kuramamıştır bunun iki temel sebebi bulunmaktadır birincisi vatandaşların millet olma bilicinin olmaması, aşiret yönetiminin hakim olması ve feodalite zihniyetinin hakim olması, ikincisi dış müdahalelerdir. 27 Kasım 5 Aralık 2001 tarihinde ülkeye yönelik son müdahale terör saldırısı sebep gösterilerek ABD tarafından gerçekleşmiş olup ülke yönetimine doğrudan müdahale etmiştir. Bu tarihten itibaren ülke genelinde devlet yapılandırması, ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, yeni yönetim anlayışının ortaya çıkarması, yeni anayasa çıkarması amacıyla Almanyada Bonn anlaşması kapsamında ifade edilen hedefleri doğrultusunda önemli adımlar atılmış. Bunun yanı sıra bu anlaşmada en önemli amaçlar ülke genelinde istikrarı ve barışı sağlamak ve insan hakları ihmalinin önüne geçmek konuları kapsamaktaydı bu toplantı veya anlaşmanın sonunda fiziksel, ekonomik ve insani altyapısını yeniden inşa etmek amacıyla 2002-2004 yılları arasında ülke genelinde geçiş dönemi başlatılmıştır ve bu dönem sonunda (2004) da yeni anayasa çıkarılmıştır (Güngör, 2017: 17).

2.2 2001 Sonrası Afganistan'ın Devlet Yapısı

Taliban rejimi sonrası 2001 yılının sonunda parti liderleri ve etkili kesim Almanya'nın Bonn şehrinde Bonn konferansı çatısı altında toplanmışlar bu konferansın ana amacı yönetimin yeniden yapılandırılması, yönetimde kadınların dahil edilmesi, yönetime halkın katılımı, kalıcı kuruluşların meydana getirmesiydi bunların yürürlüğe ve şekillenmesi için ilk önce iki büyük yılığına kadar geçici yönetim ve ardından ise ara yönetim kurulmasına karar verildi ve yönetimin başına Hamid Karzai'yi seçtiler belirlenen geçici ve ara yönetimleri süreci içinde yeni anayasanın tasarlanması yapıldı

ve 14 Aralık 2003 ile 4 Ocak 2004'te yapılan Loya Jirga onaylandı ve yürürlüğe girdi anayasada cumhurbaşkanı iki yardımcı ile ulusal konsey (Temsilciler meclisi, senato meclisi) bunlar seçim ile iş başına gelmesine açıkça beyanda bulunmuş. Bu yasaya göre il ve ilçe bazında il, ilçe ve belediye meclisleri seçimle oluşturulacaktır ancak bunların arasından il meclisi seçimle iş başına gelmekte ilçe ve belediye meclisleri güvenlik, teknik, illerin sınırlarının belirlenilmemesi, net nüfusun belirlenilmemesi sıkıntılar nedenleri ile henüz seçimler yapılmamış.

9 Ekim 2004'te yapılan genel seçimlerde Hamid Karzai %55 oy alarak seçimle gelmiş ilk cumhurbaşkan seçildi 7 Aralık 2004'te Hamid karzai yemin ederek Afganistan İslam Cumhuriyeti cumhurbaşkanlığın kürsisine oturdu aynı yıl güvenlik sıkıntıları ve teknik sıkıntıları nedenleri ile parlamento ve il meclislerinin seçimleri yapılmadı ancak bu seçimler 18 Eylül 2005'te yapıldı. İkinci kez cumhurbaşkan seçimleri ise 2009'da yapıldı ve parlamento seçimleri ise 2010'da yapıldı.

Anayasa ile belirlenen devlet yapısı güçlü merkezi yönetim ve merkeze bağlı olarak yerel yönetimler merkezi yönetim yasama, yürütme ve yargı organlarından oluşmaktadır, yerel yönetim ise il, ilçe, belediye ve köyden oluşmaktadır. Yerel yönetim organların daha iyi işlemesi, hesap verme yükümlülüğü, yönetimde şeffaflık, katılımın sağlanması için 2009'de bağımsız yerel yönetim başkanlığı kuruldu böylece valiler kaymakamlar ve belediye başkanlarının bağımsız yerel yönetim başkanlığı önermesi ve cumhurbaşkanın onaylaması ile iş başına gelir bağımsız yerel yönetim başkanlığı ise cumhurbaşkanlığa bağlı olan genel işler başkanlığına bağlıdır.

Yukarıda değindiğimiz üzere "Bonn Süreci" yapılmasının temelinde ülke genelinde istikrar sağlamak, devlet yönetiminde merkeziyetçi ilke anlayışı kapsamında kamu hizmetleri sunmak, yeni bir anayasa çıkarmak ve ülke genelinde demokratik yönetim anlayışı çerçevesinde ulusal ve yerel yönetimleri oluşturmak (Chesterman, 2002).

2004 yılında ülke genelinde yeni bir anayasa kabul edilmiş bu anayasaya göre yönetim şekli başkanlık olarak benimsenmiştir ve başkan yapılan genel seçimlerle göreve gelmektedir başkan hükümetin başını teşkil etmektedir hükümet kuruma ve yönetme yetkisine sahiptir başkanın yasama yetkisi ikili meclis tarafından kullanılmaktadır (Ghubar, 2001: 143-145).

2004 anayasasının önemli bir diğer husus ise 130-131 maddelerinde ifade edilen kuvvetleri ayrılığıdır aynı zamanda sosyal adalet, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve

demokratik yönetim konuları hakkında önemli bir vizyon ortaya koymaktadır (Grote, 2004: 897).

2004 anayasası devlet birimlerini merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak ikili bir yapı şeklinde oluşturmuş merkezi yönetimi, cumhurbaşkanlık, bakanlıklar, ulusal meclis ve yargı, yerel yönetimleri, il, belediye, ilçe ve köy oluşturmaktadır. Ancak ülke genelinde merkeziyetçi ilkenin hakim olması nedeniyle yerel düzeyde kültürel, sosyal ve ekonomik konuları güçlendirmek, iyileştirmek, hızlandırmak ve yerel düzeyde vatandaşların yaşam kalitesini geliştirmek amacıyla kanunlara uygun bir şekilde yerel yönetimlere gerekli yetkiler verilmektedir (Afganistan Anayasası, 2004, Md. 137).

2004 anayasasında başkanın merkez ve yerel yönetimlere ilişkin geniş yetkileri bulunmaktadır başkanın merkezi yönetim üzerindeki yetkilerini 3 kurum üzerinde açıkça görülebilir bu yetkiler bazı kurumlar üzerinde dolaylı ve bazı kurumlar üzerinde dolaysız bir şekilde gerçekleşmektedir. Başkanın yasama üzerindeki yetkileri, ulusal meclisin senato meclisinin 1/3 üyesi başkan tarafından doğrudan atanmaktadır bu da yasama üzerinde başkanın dolaylı yetkiye sahip olmasını göstermektedir. Yürütme üzerindeki yetkisi, bakanlıklarla ilgili düzenleme ve politika çıkarma ve bakanın izinine gerek kalmadan çıkarılan düzenlemelere ve politikaların bakana sunulup ve bakan tarafından yürütülmesi ve bakanın tek başkan tarafından görevden alınması başkanın yürütme üzerinde olaysız yetkiye sahip olmasını göstermektedir. Yargıtay üyelerinin başkan tarafından ataması ise yargıtay üzerinde dolaylı yetkiye sahip olmasını ifade etmektedir. Başkanın yerel yönetimlerle ilgili idari, mali ve politik yetkileri bulunmaktadır (Ehler ve diğ., 2015).

2.2.1 Merkezi yönetim

2.2.1.1 Yasama organları

2004 anayasasında ulusal meclisin görev ve yetkileri açıkça ifade edilmiştir 2004 anayasasında yasama organları temsilciler meclisi ve senato meclisi olarak üzeri iki organdan oluşur bu iki organ ulusal meclis veya parlamento denilmektedir ilk kez 2005'te seçimle oluşmuştur temsilciler meclisi 5 yıllığına halk tarafından seçilirler. Bu meclislerin ilki millet meclisi "Wolesi Jirga" isimli meclistir, ikincisi ise Senato Meclisi "Meshrano Jirga" isimli meclistir (Ashraf Wat, 2007).

Yasama organının ilk meclisi millet Meclisi, temsilciler meclisinin kürsü sayısı anayasada 250 kürsü olarak belirlenmiş bu meclis yerel seçimler yoluyla yerel halk tarafından 5 yıllığına seçilen 250 kişilerden oluşan milletvekili seçilmektedir. Temsilciler meclis kürsüleri il nüfus bazında dağıtılmış, 250 kürsüden toplam 68 kürsü beyanlara ihtisaslaştırılmış. 2005 parlamento seçimlerinin sonrasında 10 kürsü göçebe kavimlerinin katılımının sağlanması için parlamentoda görüşülmüş ve onaylanmıştır.

Diğer bir yandan senato meclisi 102 kürsüden oluşmakta 1/3 kısmı cumhurbaşkan tarafından seçilmekte olup 2/3 kısmı il meclisi ve ilçe meclislerinin dolaylı seçimleri ile her ilden birer birer kişi 3 yıllığına senato meclisine seçilirler buna rağmen ilçe meclisleri seçimi konusunda 2004 anayasasında açıkça ifade edilmiş 2015 yılına kadar seçilen meclisle seçimi yapılmamış bunun yerine 2 kişi il meclisinden senato meclisine biri 4 yıllığına ulusal meclis üyeleri Afganistan uyruklu olması gerekir. Bu meclisin kalan diğer kısmın %50'si kadın olmak üzere 5 yıllığına cumhurbaşkan tarafından seçilir. Anayasanın 90 maddesine göre ulusal meclisin yetkileri şunlardır:

- Yasaların düzenlenmesi, onaylaması ve yasaların iptal edilmesi.
- Ekonomik, sosyal, kültürel ve teknoloji kalkınma programlarının onaylaması.
- Devlet bütçesinin onaylama, borçlanma ve borch verme konusunda izin vermesi.
- Yeni kurum veya idarelerin kurulması ve iptal edilmesi.
- Uluslararası sözleşme ve anlaşmaları onaylanması ve bu anlaşma ve sözleşmelerden Afganistan'ın katılımının kaldırılması.
- Kanunun tasarılarını onaylaması, onaylanan yasa tasarısı cumhurbaşkanın imzalanmasından sonra yürürlüğe girer.
- Cumhurbaşkanı 15 gün içinde ulusal meclisten gelen yönergeyi red edebilir cumhurbaşkan tarafından red edilen yönergeyi ikinci kez 2/3 meclis sayısının onayı ile yürürlüğe girer.
- Ulusal meclis bir içerisinde gelen tüm hükuki belgeleri (düzenlemeleri talimatları ve kuralları) onaylaması gerekmektedir.

Çizelge 2.1'de 2004 anayasasına göre cumhurbaşkanın görevlerinden bahsedilmektedir.

Çizelge 2.1: 2004 Afganistan Anayasası'na Göre Başkan'ın Görev ve Yetkileri

Anayasaya Göre Cumhurbaşkanının Görev ve yetkileri		
<ul style="list-style-type: none">• Ulusal politikayı ulusal meclis ile birlikte belirlemek• veto düzenlemelere ve onay işlerini yapmak• acil durumlarda meclisi olağanüstü toplantıya çağırarak• Senato meclis üyesinin üçte birini atamak• Kanunları onaylamak	<ul style="list-style-type: none">• Silahlı güçleri komuta etmek• Olağanüstü Hal ilan etmek• Hükümete başkanlık etmek ve bakanlıklara personel atamak• Komisyon kurmak• Ülkeyi temsil etmek	<ul style="list-style-type: none">• Yargıtay hâkimlerinin altındaki hâkimleri atamak• Ölüm cezası hükümlerini onaylamak

Kaynak: (Ehler vd., 2015)

2.2.1.2 Yürütme organları

Yürütme organlarını oluşturan kurumlar şunlardır: cumhurbaşkan ofisi, cumhurbaşkan yardımcısı, kabine, bağımsız organlar ve merkezi idareler. Cumhurbaşkanı 5 yıllığına seçilmektedir ancak iki kez seçilme hakkı var aynı zamanda iki yardımcısını seçmesi gerekir cumhurbaşkanı aynı zamanda devlet başkanı kabine başkanı ve baş kumutan sıfatında taşınmaktadır. Başkanlık ofisi ise cumhurbaşkan ofisi ve işler ofisi, ulusal güvenlik konseyi, iletişim ofisi ve işler ofisi oluşur bunları idari hizmetler, lojistik ve mali hizmetlerinin raporlarını cumhurbaşkana, yardımcısına ve danışmanlarına sunma yükümlüğüne sahip. Cumhurbaşkanı bakanları Afganistan bankasının başkanını yargıtay üyelerini emniyet genel müdürünü kızılbaş başkanını parlamentoya önerir parlamentodan güven oyu alırsa seçilirler. Örneğin 2009 yılında 24 önerilen bakanların arasından 7 bakan güvenoyu alarak bakanlıklara seçildiler. Anayasanın 71. Maddesine göre Hükümet, bakanlardan oluşmaktadır ve başkan bu organın üzerinde başkanlık niteliğindedir. Bakanların göreve gelme yönetimi ise bakanlar devlet başkanı tarafından seçilip güvenoyu sağlamak için Halk Meclisine sunulur. Güvenoyu sağlandıktan (50+1) sonra bakan yaptıkları faaliyetlerle ilgili başkana ve halk meclisine karşı sorumludur (Grote, 2004).

Yürütme organı kanunlar ve anayasaya uygun olarak faaliyet yapmakla yükümlüdür. Bu faaliyetler çıkarılan kanunların yürütülmesi, bütçe hazırlamak, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik konularda kalkınma politika ve planları hazırlamak ve yürütmek konularını kapsamaktadır. Yani bakan merkezi düzeyde başkana yardım etme niteliğinde görev yapmaktadır (Ehler ve diğ., 2015: 110).

2004 anayasası ile oluşan Afganistan devlet teşkilatı demokrasi sistemine göre yapılmış, yerel ve ulusal konularda katılımcı demokrasi anlayışı kapsamında yönetim geliştirilmiş ulusal ve yerel meclislerin oluşumunda, devlet başkanı seçilmesinde halk yetkili kılınmıştır. Senato meclisinin 1/3 üyesi yerel meclisler aracılığıyla oluşmaktadır. Bu da yerel halkı yürütme organının faaliyetlerine katılmasını sağlamaktadır.

2.2.1.3 Yargı organları

Afganistan'da daimi yargı kurumları yüksek mehkeme, başsavcı ofisi ve adliye bakanlığıdır anayasada yargı hakkındaki madde şöyledir “yargı organının kurulması ve yetkileri kanunla kurulur ve bellirlenir bağımsız bir kurumdur, Yüksek mahkemeleri Temyiz mahkemeleri Birincil mahkemelerden oluşur”.

2005 yılında yargı işlerin düzenlemek için yeni kanun çıkarıldı ve kabine tarafından onaylandı 2005 yılına kadar 1990 yılına çıkarılan kanunlar yürürlükteydi 2005 yılına çıkarılan kanunlar 3 bölümden oluşur. Kanun bir bölümü Yüksek mahkeme, bir bölümü Temyiz mahkeme bir bölümü ise Birincil mahkemelere aittir bu kanunda bu mahkemelerin yanı sıra cumhurbaşkanının onay ile mobil mahkemeler kurulabilir. Yüksek mahkemenin yetkileri geniş şekilde yorumlayıcıdır yetki ve görevlerinde kanunları kararnameleri anlaşmaları ve uluslararası kongreleri anayasaya uygunluk açısından gözden geçirme işlevi bulunmaktadır.

Afganistan'da adalet işleri farklı yollardan (resmi yollar ve gayri resmi yollar) erişilebilir adli davaların veya ihtilafların büyük kısmı resmi adalet çerçevesinin dışında çözüme bağlanır Afganistan kırsal bölgelerinde kırsal konseyler, kırsal toplantılar yapılarak büyük ihtilafları, anlaşmazlıkları, ceza işlerini, örf ve adet kabile kanunlarına göre çözerler bu nedenle Afganistan'da adalet sistemi resmi adalet sistemi ve resmi olmayan adalet sistemi olmak üzere ikiye ayrılır.

Resmi olmayan adalet sisteminde kırsal bölgenin aksakalları biraraya gelerek konu hakkında tartışarak ortak çözüm bulurlar toplantı kapsamı kanunun kapsamına göre

değişmektedir. Kasım 2002 yılında adalet sistemindeki sıkıntıları yeniden gözden geçirmek ve düzenlemek için adalet reform komisyonu kuruldu bu komisyonun öncelik işleri, örf adet ve islam kanunuyla adalet sistemindeki kurallar arasında denge sağlanmaktadır. Yargıçlar eğitim alırken hem islami hem de madeni kanunlar hakkında bilgi edinmesi ve öğrenmesi anayasada bellirlenmiştir.

2.2.1.4 Yüksek mahkemesi

Anayasaya göre Yüksek mahkeme üyeleri 9 kişiden oluşur cumhurbaşkanının öneri ve ulusal meclisin onayla 10 yıllığına atanırlar cumhurbaşkanı 9 üye arasından birini Yüksek mahkeme başkanı olarak seçer. Yüksek mahkeme 15 günde bir toplantı ve 15 gün dışında isteğe bağlı toplantılarda yapılabilirler en az 6 üyenin toplanılması ile toplantı möfredatları bellirlenir ve oy çoğunluğu ile karara bağlanır. Yüksek mahkeme 4 mahkemeden oluşmaktadır.

- Ceza mahkemesi
- Güvenlik mahkemesi
- İnsan hakları mahkemesi
- Ticari mahkeme

Bu mahkemelerin başına birer hakim bulunmaktadır. Yüksek mahkemenin genel olarak görev ve yetkisi personellerin yapısal ve işlevsel olarak yönetilmesi ulusal ve yerel çapta mahkemelerin politik bellirlemesi ve bonların bütçelerinin bellirleme konularında karar verme yetkisi bulunmaktadır.

2.2.1.5 Temyiz mahkemesi

Temyiz mahkemesi genel olarak ülkenin tüm illerinde bulunmaktadır mahkeme üyeleri yargıç, adli ve yargı organlarından oluşur. Temyiz mahkemesi illerin nüfusuna göre sayısı değişmekte nüfusu fazla olan şehirlerde Temyiz mahkemesinin sayısı 5 mahkemeden oluşur nüfusu az olan şehirlerde 4 mahkemeden oluşur.

Nüfusu fazla olan şehirlerde

- Genel ceza mahkemesi
- Kamu güvenlik mahkemesi
- Aile mahkemesi
- Kamu hükuku mahkemesi
- Ticari mahkemesi

Nüfusu az olan şehirlerde

- İl ilk derece mahkemesi
- Genel ceza mahkemesi
- Aile mahkemesi
- Kamu güvenlik mahkemesinden oluşmaktadır sadece Kabil Temyiz mahkemesinde çocuk mahkemesi bulunmaktadır diğer illerde ise yargıçlar çocuk yargı suçları konusunda eğitimli durumda dıalar.

Temyiz mahkemesinin görevi ve yetkisi birincil mahkeme kararlarını denetlemektir. Birincil mahkeme kararlarını onaylayabilir, düzenleyebilir veya iptal edebilir.

2.2.1.6 Birincil mahkemesi

Birincil mahkemesi genel olarak ülke çapında ilçelerde bulunmaktadır Birincil veya ilk derece mahkemesi 5 mahkemeden oluşur.

- Kamu ceza mahkemesi
- Sivil mahkemesi
- Kamu hakları mahkemesi
- Kamu güvenliği mahkemesi
- Trafik mahkemesi

İlk derece mahkemeleri il merkezi dışında ilçe çapında 3 mahkemeden oluşur bunlar kamu ceza mahkemesi, kamu güvenliği mahkemesi, kamu hakları mahkemesidir. Genel olarak güvenlik sıkıntısı dolayı bazı ilçelerde ilk derece mahkemesi yoktur bu nedenle yargıçlar ilk derece mahkemesi toplantılarını il merkezinde yapmaktadırlar yargı suçlarının raporu savcılık tarafından ilk derece mahkemelerine gönderilir ve ilk derece mahkemesi suç hakkında karar verir Temyiz mahkemesine yollar Temyiz mahkemesinden sonra rapor yüksek mahkemeye yolanır burada suç kararı hakkında inceleme konusunda yüksek mahkemeden ilk derece mahkemesine yollanır.

2.2.2 Merkezi yönetimin taşra teşkilatları

Afganistan'ın merkeziyetçi yönetim yapısının kapsamında taşra teşkilatlarını il, ilçe, belediye ve köy oluşturmaktadır anayasada bunların yapısının oluşumuna ilişkin demokratik süreçler aracılığıyla oluşması ifade edilmiş ancak bu kurumların arasından sadece il meclisi seçimler yoluyla oluşmuştur. Dolayısıyla Afganistan yerel yönetim kurumların arasında anayasal statüye sahip kurum ildir. Diğer yerel yönetim birimlerin

yapısal ve işlevsel sorunları nedeniyle karar organları anayasada belirtilen şekilde (seçim) ile göreve gelmemektedir buna karşın bu kurumların göreve gelmesi konusunda merkezi yönetimin yetkisi bulunmaktadır. Bugün ülkedeki yerel yönetim kurumlarının en başında il yönetimi gelmektedir bunun yanı sıra ilçe, belediye ve köy de ülke yerel yönetim kuruluşları niteliğini taşımaktadır. Ancak ülke yönetim birimlerinin verileri bu kurumların sayısına ilişkin farklıdır bunun temel sebeplerinden biri içişleri bakanlığı ve jeodezi ve haritacılık verilerinin farklı olması bir diğer sebebi ise yerel yönetimlerin ayrılmasındaki teknik nedenlerden ziyade politik nedenlerin etkin olmasıdır. Ülke genelinde 34 İl, 364 İlçe, 217 İl ve İlçe Belediyesi ve 40.020 Köy olduğu genellikle kabul edilmektedir (White ve Lister, 2007: 5).

Yerel yönetim kurumlarının karar organları göreve gelmesi konusunda içişleri bakanlığı yetkiliyken 2007 yılı itibarıyla bu yetki merkezde (kabil) kurulan Bağımsız Yerel Yönetim Müdürlüğüne verilmiştir. Bu kurum vali, belediye başkanı ve kaymakamın yerel düzeyde cumhurbaşkanının tarafından atanması konusunda yetkili kurumdur yani valiler bu kurum tarafından seçilerek cumhurbaşkanca atanırlar. Belediye başkanları bu kurum kapsamında oluşan iki komite (belediye başkanların liste hazırlama komitesi ve belediye başkan seçme komitesi) tarafından seçilerek cumhurbaşkan tarafından atanmaktadır ilçelerde ise kaymakamlar 2010 yılında yapılan düzenlemeler kapsamında üçlü kararname (Cumhurbaşkan, BYYM ve vali) ile göreve gelmektedir. Ancak köy yönetimin karar organı gayri resmi şekilde köyde yaşayan vatandaşlar tarafından seçilir Muhtar genellikle köyde yaşayan zengin veya söz sahibi kişiler arasından seçilir. Dolayısıyla yerel yönetim kurumların bu tarihten itibaren yaptıkları tüm faaliyetlerden bu kuruma (BYYM) karşı sorumludur.

2.3 2004 Anayasasında Yerel Yönetim Mevzuatı ve Yerel Seçim Süreci

2004 yılında çıkarılan anayasada yerel yönetimlerle ilgili bir bölümün olmadığı görülmektedir ancak anayasada bu kurumların yerel düzeyde hizmet sunması için demokratik süreçler kapsamında oluşması için bir kaç hüküm öngörülmüştür.

Anayasanın 136. maddesinde “illerin kurumsal yapısı ve yönetim kurumları ilde yaşayan vatandaşların kültürel, sosyal ve coğrafi şartlarına göre kanunla belirlenmektedir” hükmü bulunmaktadır (Nijat ve diğ., 2016).

Anayasanın 138. maddesi “Her bir ilde, bir il meclisi oluşturulacaktır. İl meclisi üyeleri, ilgili ilin halkı tarafından nüfusla orantılı olarak doğrudan, özgür ve gizli oyla yapılan genel seçimlerle yasaya göre 4 yıllık bir süre için seçilirler. İl meclisleri, üyeleri arasında seçim yaparak üyelerinden birini başkan olarak seçer”.

Anayasa'nın 140. maddesinde yerel yönetim birimleri olan ilçeler ve köylerde de yerel meclislerin kurulması için hükmü bulunmaktadır bu hüküm anayasada şöyle ifade edilmiştir “Halkı ilgilendiren ve halka yerel yönetime aktif olarak katılma fırsatı sunan faaliyetler düzenlemek için ilçelerde ve köylerde yasa hükümleri uyarınca meclisler kurulmuştur. Bu meclislerin üyeleri, özgür, genel, gizli ve doğrudan seçimler yoluyla üç yıllık bir dönem için seçilmiştir”.

Ülke çapında her ilin nüfusuna göre ilçe meclis üyesi seçilir üye sayısı her ilde 5 ile 15 üye arasında değişmekte ve her 5 yılda bir seçilirler. İlçe adayları, aday olurken ilçede sükunet etmesi lazım ilçe meclis kurulmasından sonra lordlar meclisinin 1/3 kesimi ilçe meclisinden oluşur. İlçe meclis seçimleri aşadaki sebepler dolayı yapılmamıştır.

- İlçeler arasında sınırlar belirlenmemesi.
- İlçe nüfusunun belirlenmemesi.
- İlçe bazında seçmen kaydı yapılmaması.
- Ulusal manfaa konularında, anayasa maddelerinin değiştirmesi düzenlemesi konularında ulusal mecliste toplantı olurken ulusal meclis üyelerinden il meclis başkanların ve ilçe meclis başkanlarının katılımı ile toplantı yapılır.

2004 seçiminden bu yana ilçe meclis seçimleri yapılmamış ilçe meclisin yerine kanunla düzenlenen kurumlar tarafından ilçe meclis işleri görülmektedir. İlçe sosyal konseyi bağımsız yerel yönetim kurumu tarafından Afganistan yerel kalkınma programı yerel kalkınma bakanlığı tarafından ilçe hizmet konseyi adı altında ilçe meclis işlerini göstermektedir bu iki kurumun görev alanları hemen hemen aynıdır ama yaptıkları işlerden birisi bağımsız yerel yönetim kurumuna diğeri yerel kalkınma bakanlığına ayrı şekilde rapor vermektedirler. İlçe meclis yerine kanunla kurulan kurumlar bütçelerini farklı kaynaklardan elde ederler buna rağmen sınırlı koordinasyon tesisleri bulunmakta bu nedenle bazı ilçelerde hizmet sonumunda dış müdahaleler ve gerginlikler yaşanmış.

Anayasa'nın 141. Maddesinde *“kenti yönetmek için belediye kurulur belediye başkanı ve belediye meclisi yerel, gizli oy ve açık sayım seçim yoluyla göreve gelmektedir”*. Bu hükümlerin yanı sıra bu kurumların görevlerini kanuna uygun bir şekilde yapmak zorundadırlar anayasanın 139. Maddesinde il meclis üyelerinin yerel düzeyde görevleri konusunda şu hüküm bulunmaktadır: *“il meclisleri, görevlerini il yönetimleriyle işbirliği içerisinde yürütürler. Ve ilin yetki alanındaki önemli konularda fikir ve tavsiyelerde bulunur. İl meclisi, devletin kalkınma hedeflerinin korunmasında ve devletin işlerinin yasada belirtildiği şekilde iyileştirilmesinde görev alır”*.

Seçimle oluşan yerel yönetim birimlerinin üyelerinden 1/3 lik oranı anayasanın 84. Maddesinde senato meclisine şu şekilde göreve başlamaktadırlar:

“Meshrano Jirga üyeleri, her bir il meclisinin üyeleri arasından, söz konusu meclis, dört yıllık bir dönem için bir kişiyi seçer. Her bir ilçe meclisleri üyeleri arasından, söz konusu meclis, üç yıllık bir dönem için bir kişiyi seçer. Devlet Başkanı, tecrübeli kişiler ve uzman kişiler arasından engelli kişiler arasından iki temsilci ve Kochis arasından iki temsilci de dâhil olmak üzere üyelerin kalan üçte birini, beş yıllık bir dönem için seçer”.

Ancak devlet merkezîyetçilik ilkesini koruyarak ekonomik, sosyal ve kültürel konuları geliştirmek ve iyileştirmek için kanunlara uygun bir şekilde yerel yönetimlere yetki devretmektedir (Ashraf Wat, 2007: 13; Popal, 2014: 17).

Yukarıdaki hükümlerin yanı sıra yerel yönetimlerle ilgili diğer kanunlar ve düzenlemelerde bulunmaktadır bu kanunlar ve düzenlemeler:

- Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasası (2004).
- İl Meclisi Kanunu (2005/2007).
- Kırsal İyileştirme ve Kalkınma Bakanlığı Protokolü (2005).
- Yerel Yönetimlerin Kalkınmasına Yönelik Hükümet Kararı (2005).
- Toplumsal Gelişme Konseyi Tüzüğü (2006), Belediye Kanunu (2000/2010).
- Ulusal Kalkınma Politikaları ve Stratejileri.
- Afganistan'a Yardım Sağlayan Ülkelerle Yapılan Anlaşmalar.

Ülkenin yerel yönetimi açısından ifade edilen yasal düzenlemeler ve siyasi kararlar uzun dönemli vizyon taşımaktadır. Ancak bu kurumlarla ilişkin anayasa ve hükümetin yaptığı planlarda önemli eksiklikler görülmektedir (Ashraf Wat, 2007).

Ülkeye ulusal kalkınma strateji konusunda fon aktaran donür ülkelerin anlaşmalarının sonucunda ülke genelinde kamu yönetimin zayıflığından söz etmektedirler (White ve Lister, 2007).

Yukarıdaki zayıflıklarına çözüm bulmak için yerel yönetim düzeyinde yönetimi, siyasal süreci ve kalkınma girişimlerini güçlü bir şekilde planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir (Nijat ve diğ., 2016: 14).

Anayasada yerel yönetim birimlerinin kuruluşu demokratik bir şekilde oluşması hedeflenmiş ancak bu birimlerden sadece il meclisinin kuruluşu demokratik nitelik taşımaktadır. Diğer yerel yönetim birimleri ise yapısal ve işlevsel sorunlar nedenleriyle demokratik nitelik taşımamaktadır. Dolayısıyla ülke yerel yönetimlerinde demokratik boşluk bulunmaktadır.

2.4 Yerel Yönetim Birimlerin Kurumsal oluşumu ve Yürütme Organları

Afganistan yerel yönetimlerin kurumsal yapısı 2004 anayasasında il, ilçe, belediye ve köyden oluşmaktadır. Söz konusu birimlerin her birinde bir meclis bulunmaktadır yerel yönetim birimlerden belediye başkanı, belediye meclisi, il meclisi, ilçe meclisi ve köy meclisi yerel seçimler yoluyla oluşmaktadır. Ancak ülke genel yönetimindeki genel istikrarsızlıklar nedeniyle yerel yönetimlerde oluşan yapısal ve işlevsel sorunların yaşaması sonucu il meclisi dışında diğer yerel meclislerle ilgili yerel seçimler gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla belediye meclisi ve ilçe meclisi genellikle bu birimlerin karar organları ve idari birimler tarafından oluşmaktadır köy meclisi ise geleneksel olarak söz konusu köyün büyüklerinden (ak sakal) oluşmaktadır.

Öte yandan, Afganistan'da yerel düzeydeki birimlerin yanı sıra yerel düzeyde yetkiye sahip olan 2007 yılında kurulan Bağımsız Yerel Yönetim Müdürlüğü ve bakanlıkların il ve ilçe müdürlükleri de bulunmaktadır. Bu birimler yerel düzeyde merkezi yönetimin yansıması olarak görev yapmaktadırlar.

Bağımsız yerel yönetim müdürlüğünün kuruluş amacı yerel yönetim birimlerinin yerel düzeyde çalışmalarını kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla bu kurum yerel yönetim birimleri ile merkezi yönetim arasında köprü işlevini görmektedir. 2007 yılına

kadar yerel yönetimlerle ilgili yetkili kurum içişleri bakanlığı iken 2007 yılında içişleri bakanlığından ilgili yetkiler kaydırılarak BYYM'nü yetkilendirilmiştir. Bu kuruluşun diğer bir amacı ise yerel düzeyde iletişimin hızlandırılması ve karar alma süreçlerinin hızlandırılması bulunmaktadır. Bu kurum il ve ilçe yönetiminden sorumlu yöneticilerin atanmasında Başkana önerilerde bulunmaktadır bunun yanı sıra belediye başkanının atanmasında yetkili rolü oynamaktadır (Saltmarshe ve Medhi, 2011: 19-20).

Yerel yönetim birimlerinden il ve ilçe birimleri almış olduğu kararlardan birinci kademedeki bu kuruma karşı sorumludur. Bunun gereği de yerel yönetim düzeyinde merkezîyetçi anlayışının hakim kılınmasıdır. Bu kurum merkezde (Kabil) başkanın kabinesine dahil olarak başkanın kararnamesi ile kurulmuştur. Ancak bakanlıklar kanunla oluşmuş olup bu kurum bakanlıktan farklı bir kuruluş niteliğindedir bu nedenle milli meclise karşı sorumluluğu bulunmamaktadır. Yerel düzeyde merkezîyetçi anlayışının hakim olmasının bir başka önemli simgesi ise yerel düzeyde bakanlıkların il ve ilçe müdürlüklerinin bakanlıkların almış oldukları kararların yerel kurumlarda yürütülmesi konusunda ve yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde sözü adı geçen kurumların yetkili olmasıdır (Nijat ve diğ., 2016: 6).

Ancak yerel düzeydeki hizmetlerin bu kurumlar vasıtasıyla sunulması dolaylı ve dolaysız şekilde gerçekleşmektedir. Yerel hizmetler STK'lar aracılığı ile gerçekleşmesi yerel hizmetlerin dolaylı bir şekilde bu kurumlar tarafından gerçekleşmesini ifade ederken yerel hizmetler doğrudan bu kurumlar tarafından da sunulmaktadır. Tüm bakanlıkların illerde il dairelerinin bulunması gerekmektedir bu husus henüz gerçekleşmemektedir. Tüm bakanlıklardan Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kırsal Kalkınma ve İmar Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, ve İçişleri Bakanlığı'nın tüm illerde birimleri bulunmaktadır (White ve Lister, 2007: 6-7).

Anayasanın 136. Maddesinde "illerin kurumsal yapısı ve yönetim kurumları ilde yaşayan vatandaşların kültürel, sosyal ve coğrafi şartlarına göre kanunla belirlenmektedir" hükmü bulunmaktadır (Nijat ve diğ., 2016).

Yani ülke genelinde standart bir il yönetim kurumu bulunmamaktadır her ilin yönetim birimleri söz konusu ilin sosyal yapısı ve kültürüne göre belirlenir ülke yerel yönetim birimi olan il yönetiminde her ilde yönetsel farklılık görülmektedir dolayısıyla ülke genelindeki il yönetimi açısından bütünlüğüden bahsedilmesi zordur.

İl yönetim karar organı (vali) merkezi yönetimin atanmasıyla göreve gelmektedir bunun yanı sıra ilçe karar organı (kaymakam) da merkezi yönetimin üçlü kararnamesiyle göreve gelmektedir. Merkezi yönetim tarafından atanan karar organların yanı sıra anayasada seçimle oluşması gereken il, ilçe ve köy meclislerinin üyeleri yerel seçimlerle oluşması birimlerde bulunmaktadır. Bu birimlerden il meclisi 4 yılığına ilçe ve köy meclisleri ise 3 yılığına oluşmaktadır (Ehler ve diğ., 2015: 122).

İl ve ilçe düzeyinde vali ve kaymakam merkezi yönetimi temsil etmektedir bu görevin yanı sıra yerel düzeydeki birimlerle koordineli bir şekilde çalışarak yerel düzeydeki birimleri denetleme yetkisine sahiptir (Saltmarshe ve Medhi, 2011).

Yerel yönetim birimlerinden bir diğeri belediyedir bu kurumun kurumsal yapısı anayasanın 141. Maddesinde şöyle ifade edilmiştir: *“kenti yönetmek için belediye kurulur belediye başkanı ve belediye meclisi yerel, gizli oy ve açık sayım seçim yoluyla göreve gelmektedir”*. Ancak bu kurumun görevleri belediyelerin eski kanununa (2000 çıkarılan belediye kanunu) göre yürütölmektedir. Belediyelerle ilgili yeni kanun çıkarma çabaları 2010 yılında başlatılmış 2010 yılında çıkarılan kanun 2018 yılında kabul edilmiştir (Popal, 2014: 17).

Belediyelerin kurumsal yapısının oluşumu anayasada belirttiğı hususlara bağılı olarak oluşmamıştır bu sürecin yapılamamasının üç temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi il ve ilçe sınırlarını (seçim bölgeleri) tam olarak belirlenememesi, ikincisi nüfus sayımının ve nüfus evraklarının (kimlik belgeleri) tamamlanamaması ve üçüncüsü günümüze kadar seçim kanunun çıkarılamamasıdır. Belediyeler yerel düzeyde vatandaşların ana hizmetlerden faydalanmaları (park ve yol temizliğı, çöp toplama, rekreasyon hizmetler) için farklı önlemler alan bir konuma sahiptir. Ülke genelinde her il’de bir belediye bulunurken fakat bazı ilçelerde belediye bulunmamaktadır (Habib, 2013).

Belediyeler 2018 kanununa göre bölgesel ve coğrafi sınırları belli olan siyasi, idari ve tüzel kişiliğı sahip kurum olarak nitelendirilmektedir (Kabul Municipal Development Programme, 2014).

Ancak belediyenin hiyerarşik konumu net bir şekilde belirlenmemiştir yani belediyelerin konumu il ve ilçenin altında ya da ilçe ve köy birimleri arasında olduğı noktasında açık bir nokta bulunmamaktadır. Belediyeler yerel düzeyde yaptıkları faaliyetlerden gelir elde ederler dolayısıyla her belediyenin farklı düzeyde kaynak elde

etmesi sebebiyle Bağımsız Yerel Yönetişim Müdürlüğü kapsamında belediyelere kaynak aktarımı (personel, ücreti vb.) yapılmaktadır (Nijat ve diğ., 2016: 6).

2.5 Yerel Yönetim Birimlerinin Görevleri, Yetkileri, Mali Kaynakları ve Denetim Mekanizmaları

Yerel yönetim düzeyinde görev yapan kamu birimleri vali, kaymakam, il meclisi, ilçe meclisi ve belediyelerdir. Vali ve il meclisinin görevlerini gelecek bölümde anlatılması planlanmıştır.

2.6 İlçe'nin Yöneticisi Olarak Kaymakam

2010 yılına kadar kaymakamlar tek başkan tarafından atanmaktayken 2010 yılında başkanın kararnamesi kapsamında üçlü kararname (umhurbaşkanı, BYYM ve vali) ile göreve gelmektedir. Kaymakamlar ilçede hükümet ile devletin ilçe temsilcisi niteliği taşımaktadır. İlçe düzeyinde faaliyeti yapılan kamu hizmetlerini koordine etmektedirler. 2010 yılına kadar kaymakamlar yaptıkları faaliyetler ile ilgili valiye karşı rapor verme sorumluluğu bulunurken 2010 yılında kaymakamların pozisyonu devlet memurluğu niteliğinde gelişmiştir. Kaymakamlar ilçe düzeyinde faaliyet yaparken cumhurbaşkanlığı, BYYM ve vali ile koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir (IDLG, 2010).

Kaymakamlar ilçe düzeyinde merkezîyetçi ilkesini pekiştirmek amacıyla kaymakamların rolü önemlidir. Kaymakamın ilçe düzeyinde halkın isteklerini değerlendirilmesi bakımında önemli yetkileri vardır. Ayrıca vatandaşlar tarafından istenilen konuları bazen ilçe düzeyinde kaymakamı kapsarken bazende üst düzey konumuda kapsamaktadır bu hususta kaymakamlar ifade edilen iki hususu değerlendirme yetkisi bulunmaktadır (IDLG, 2010).

Bundan dolayı kaymakamlar yerel yönetim birimleri arasında halkla ilişki konusunda en yakın ve doğrudan iletişime geçen yerel yönetim birimidir. Dolayısıyla kaymakamların vatandaşlara karşı tutumu ve yardımcı olma kabiliyeti, vatandaşların genel anlamda devlete karşı tutumunu büyük ölçüde etkilemektedir. Kaymakamların yetkileri uygulama bakımından farklılık göstermektedir. Kaymakamlar ilçe düzeyinde genellikle nüfus kayıtları (doğum-ölüm) ve evlilik işlerinin kaydını tutmakla yetkili bulunmakta olup ilçe kapsamındaki diğer kamu kuruluşlarıyla koordineli bir şekilde

faaliyet yapması gerekmektedir. Ayrıca kaymakamlar ilçe düzeyindeki diğer kamu kuruluşlarının personeli ve bütçesi konusunda herhangi bir yetkiye sahip değildir (Ashraf Wat, 2007: 21).

Kaymakamlara verilen yasal yetkilerden ziyade ilçe düzeyinde kişisel ilişkiler aracılığıyla ilçenin sosyal yaşam üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla ilçe düzeyindeki çoğu faaliyetler üzerinde etkili olabilmektedir (White ve Lister, 2007: 19).

Bir taraftan bu ilişki üzerinden ilçe kapsamındaki sorunları söz konusu ilçede yaşayan etnik grup önderlerini bir araya getirerek sorunlara çözüm bulabilmektedir (IDLG, 2010: 68).

2.6.1 İlçe meclisi

2004 anayasasında 140. Maddesinde bu kurumun oluşması yerel seçimler yoluyla gerçekleşir hükmü bulunurken daha önceleri belirtildiği ilçe sorunların olması nedeniyle bu kurumla ilişkin seçimler yapılmamaktadır. Dolayısıyla senato meclis üyesinin üçte biri bu meclis üyelerinden seçilirken seçimlerin olmadığından bu üyeler doğrudan başkan tarafından atanmaktadır (Ashraf Wat, 2007: 26).

Ülke genelindeki ilçe meclisleri farklı bir şekilde kendi varlığını göstermektedir ülke genelinde iki tür ilçe meclisi bulunmaktadır bunlardan birincisi anayasada belirtilen ilçe meclis yapısı ikincisi ise geleneksel meclistir. İlçe meclis seçimleri olmadığından Afganistan Sosyal Hizmet Programı tarafından finanse edilen “İlçe Topluluk Konseyi” çoğu illerin ilçelerinde uygulanmıştır ancak ilçede yaşanan güvenlik sorunun olması ve bu meclisler üzerinde valilerin geniş yetkisi olmasından dolayı istenilen sonuca varamamıştır (Saltmarshe ve Medhi, 2011: 44-45).

Geleneksel meclislerin oluşumu ilçe meclisini teşkil eden bir diğer yapıdır bu meclis üzerinden ilçedeki vatandaşlar arasındaki anlaşmazlıkları uzun yıllar boyunca çözmek için önemli rol oynamıştır bazı bölgelerde halen bu yapı devam etmektedir (Ashraf Wat, 2007: 22).

Geleneksel yapı 2001 sonrası ülkenin yerel yönetim yeniden inşa ve kalkınma faaliyetlerinde önemli rol almıştır (White ve Lister, 2007).

Bu meclis aracılığıyla uluslararası kuruluşlar yerel düzeyde yapılan finansmanı konularında ve yapılan planların uygulamasında görüş sahibi olarak bu meclis yoluyla yerel toplumu planlara yönelik bilgilendirmişler (Ashraf Wat, 2007).

Bu mecliste yerel toplumu teşkil eden her kesimden üye bulunmaktadır bu meclis aracılığıyla “Afganistan Sosyal Hizmet Programı” kapsamında çeşitli yardımları almaktadır (Saltmarshe ve Medhi, 2011: 46).

2.7 Köy Yönetimi ve Meclisi

Afganistan yerel yönetim biriminin en küçük birimi olan köy ülke genelinde sayısı 40 binden fazladır. Bu birimin yönetim kurumu resmi devlet memürlüğü niteliğinde girememiştir ancak gayri resmi şekilde Malik, Arbab veya Karyadar olarak adlandırılan muhtar bulunmaktadır. Köydeki yönetici köy halkının sorunlarını çözüme kavuşturması konusunda hükümet nezdinde yetkili kişidir. Bu geleneksel yapı halen devam etmektedir. Bu bireyler köy halkı arasında manevi kişiliğe, aşiret desteğinde ve mali kaynağı sahip olan kişilerdir ve köy halkı tarafından genellikle kabul edilmektedir. Köy kapsamında farklı sorumlulukları bulunmaktadır bölgedeki toplumsal kargaşalarda çözüm bulmak, köy düzeyinde yolların, köprülerin, kanalların, ve kuyuların bakımından sorumludur. Muhtarlar köy halkı tarafından kabul edilmesinin yanı sıra kaymakamlar tarafından halkı temsil eden kişi olarak kabul edilmektedir ancak muhtar yerel yönetim birimleri kapsamında resmi bir otoriteye sahip değildir. Muhtar köy düzeyinde yaptığı faaliyetler ile ilgili köy meclisinden yardım talebinde bulunur (Ashraf Wat, 2007: 22-23).

Köy düzeyinde halkı ile ilgili faaliyetleri organize etmek, halkın bu konularla ilgili katılımını sağlamak ve bu konular ile ilgili çeşitli fırsatlar sunmak amacıyla 2004 anayasasında köy meclisinin kurulması ifade edilmiştir. Ancak bu meclis henüz seçim yoluyla oluşmamıştır bunun yerine geleneksel meclis eskiden beri varlığını kurmaktadır (Habib, 2013: 10).

Bu meclis üyeleri genellikle köydeki yaşlılar ve güç sahibi bireylerden oluşur köyü ilgilendiren konular üzerinde çözüm bulmak için toplanırlar. Ancak bu meclis köyde yaşayan fakirler ve kadınları temsil etmemektedir (Ashraf Wat, 2007: 23-24).

2.8 Belediyeler

Afganistan’da belediyelerin kuruluşu ve belediye meclisinin oluşumu anayasanın 141. Maddesinde yerel seçimler (gizli oy, açık sayım, eşitlik ve özgür) yoluyla olacaktır ifadesi bulunmaktadır belediyenin örgütsel yapısı, görevleri ve yetkileri kanunla düzenlenecektir bunun temelinde halkın refahını sağlamak ve yerel hizmetleri sunmakla yükümlü olan kamu kuruluşudur. Bir bölgede belediyenin kurulmasının temel üç şartı vardır bu şartları yerine getirildikten sonra söz konusu bölge belediye kurulabilmektedir şartlardan birincisi söz konusu bölgenin nüfusu 5000’in üzerinde olması gerekmektedir, ikinci şartı bölgenin yer ölçümü 50 km² olması gerekmektedir ve üçüncü şartı ise gelir elde edebilir niteliğe sahip olması gerekmektedir (Habib, 2013: 8-9).

Ülke genelinde 217 il ve ilçe belediyesinin olduğu ifade edilmektedir. Ancak bu belediyelerin tümünü gerçek anlamda faaliyet yaptığını söylemek zordur. Çünkü bazı illerde güvenlik sorunu nedeniyle belediyeler gelir toplayamamaktadır bu nedenle yerel hizmetlerin faaliyetinde pasif kalmaktadır (Popal, 2014: 20-22).

Belediye başkanı anayasal açıdan Cumhurbaşkanı’dan sonra seçimle gelen tek yerel yönetim karar organıdır ancak belediyelerce seçimin olmaması bu duruma engel yaratmaktadır. Buna karşın belediye başkanı vali ve kaymakamın görüşü çerçevesinde BYYM tarafından seçilip Cumhurbaşkanı’na atanılmaktadır (Habib, 2013: 9).

Ülke genelinde belediye başkanları iki şekilde göreve gelmektedir belediye başkanların %89’u yukarıdaki sürece bağlı olarak göreve gelirken arda kalan %11’lik oranı söz konusu ilin valisi tarafından belirlenir bu nedenle ülke genelinde bu konuyla ilgili net bir yasal sürecin olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır dolayısıyla bu kurum başkanının makamı siyasi destek yönteminden öteye gidememiştir (Popal, 2014: 27).

Belediyelerin kentsel hizmetler konusundaki faaliyetleri ile ilgili iki bakanlığın yetkisi bulunmaktadır bu bakanlıklar içişleri bakanlığı ve konut ve kentsel işler bakanlığıdır. İçişleri bakanlığı belediyenin idari faaliyetlerini (kentsel faaliyet yönetimi ve organize etmesini, belediye faaliyet raporlarının değerlendirmesi, talimatların yerine getirilmesini, belediye bütçesinin onaylanmasını ve belediye başkanının performans değerlendirmesini) değerlendirmektedir konut ve kentsel işler bakanlığı kent kapsamında çıkarılan düzenlemeler aracılığıyla belediye faaliyetlerini etkilemektedir (Ashraf Wat, 2007: 28).

Ülkedeki bazı belediyeler ise yerel düzeyde yaptıkları sosyal ve ekonomik faaliyetlerle ilgili il ve ilçe yöneticilerinden onay almak zorundadırlar bu nedenle belediyelerin yerel düzeyde sunacağı faaliyetlerle ilgili özerk hareket edemez. Dolayısıyla yerel halk, belediyelerden ihtiyaçları doğrultusunda verimli hizmet almamaktadır (Popal, 2014: 29).

Belediyeler mali açıdan nespi özerkliğe sahip yerel yönetim birimidir belediyeler yaptığı faaliyetlerden sağladığı gelirler merkeze aktarılmaksızın kendi bütçesine aktarılmaktadır ancak harcama konusunda içişleri bakanlığından onay alması gerekmektedir bunun yanı sıra BYYM her belediyenin personel sayısını ve bütçesini belirleme yetkisine sahiptir (IDLG, 2010: 79).

Belediyelerdeki hesap verebilirlik durumu da problemlidir. Yani belediye meclisinin seçime oluşmaması aksine bu kurumun belediyelerce oluşturulması belediyelerin hesap verme konusunda tartışma alanı yaratmaktadır (White ve Lister, 2007: 22).

Belediyeler ile ilgili seçimin olmaması ve belediyeler ile ilgili çıkarılması planlanan kamunun yürürlüğe girmemesi yukarıdaki eksikliklerin temelini oluşturmaktadır bu sebepten dolayı her belediyede farklı uygulamalara raslanabilir (White ve Lister, 2007: 21).

Bağımsız Yerel Yönetim Müdürlüğünün çıkarılması planladığı politikalar belediyelerin faaliyetleri açısından önem arz etmektedir. Ancak belediyelerin kentleri kentsel hizmet açısından kalkındırma ve yönetmeye yönelik alt yapının olmaması belediyeleri bu konuda kısıtlamaktadır (Popal, 2014: 57).

Şehirlerin geliştirilmesi ve yönetilmesi konusunda BYYM yasal alt yapının yanı sıra idari prosedürlerin net bir şekilde hazırlayıp bu konuyu açıklayıcı ve belirleyici bir şekilde hazırlaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra belediyelerin kentsel düzeyde verimli faaliyetleri yapması için ulusal bütçeden mali destek sağlaması gerekmektedir bu uygulamaları tüm belediyeleri kapsayacak bir şekilde dengeli olarak uygulaması gerekmektedir belediyelerin yapısının geliştirilmesinin diğer önemli konusu uluslararası yardım kuruluşlarının finanse edilen girişimleri konusunda belediyelere öncelik tanılması gerekmektedir çünkü bu tarz girişim ülkenin ulusal kalkınmasını olumlu yönde etkilemektedir (Turan, 2019).

2.9 Merkezi Yönetimle Yerel Yönetimler Arasında İdari, Mali ve Politik İlişkileri

Afganistan devlet yapısı yönetim, ekonomik ve politik açılarından güçlü bir merkezi yönetim şeklinde oluşmuştur. Dolayısıyla merkezi yönetim ve yerel yönetimler merkeziyetçi ilke kapsamında merkezden çıkarılan politikalar ve düzenlemelere bağlı kalmıştır özellikle yerel yönetimler kendi yönetimini, mali kaynağını ve politikasını sağlamakta merkeze bağlı olarak şekillendirmektedir ve yerel yönetimlerde bu konularla ilişkin herhangi bir özerklik alanı tanılmamıştır. Bu bağlamda merkezi yönetim ile yerel yönetim ilişkilerinin merkeziyetçi anlayış kapsamında yönetim, ekonomik ve politik hususlar üzerinden değerlendirilebilir.

Bu ilişkilerin ekonomik boyutu mali açıdan denetim yapma, vergi yüzdelerini belirleme, mali kaynak sağlama, harcama oranını belirleme ve vergi tahsil hususları kapsamaktadır. Yönetim boyutu, emir ve komuta verme yetkisi, faaliyet denetimi ve personelin göreve seçilmesi ve atanması hususlarını kapsamaktadır.

Yukarıda ifade edildiği üzere Afganistan'da ekonomik, yönetim ve politik merkeziyetçilik hakimdir ekonomik açıdan harcama ve gelir bakımından yerel yönetimlerin harcama yetkisine sahip il yönetimidir ilçeler ve köy düzeyindeki harcamalar merkezi yönetim adına yapılmaktadır (White ve Lister, 2007).

Afganistan'ın tarihsel yönetimine bakıldığında eskiden beri ulusal ve yerel yönetimleri merkeziyetçi anlayış kapsamında şekillendirmiş 2001 sonrası dönemde de merkeziyetçi anlayışı taşımaktadır her ne kadar ulusal ve yerel yönetimlerde reformlar gerçekleşirse merkeziyetçi anlayıştan bir türlü kurtulamamıştır. Yerel meclislerin oluşumu anayasada söylenmesine rağmen halen gerçekleşmemesi bu konuda örnek gösterilebilir.

Afganistan yerel yönetim kapsamında tek vergi özerkliğine sahip olan kurum belediyedir. Ekonomik açıdan nespî özerkliğe sahiptir yani belediyeler kendi vergi oranlarını belirleyip gelirlerini belirlediği vergi oranları üzerinden toplamaktadırlar. Toplanan gelirler merkezi bütçeye aktarılmaksızın belediye bütçesini aktarılır ancak harcama yetkileri içişleri bakanlığın onayına tabi şekilde gerçekleşmektedir.

Yerel yönetimlerde gelir toplama faaliyet il yönetim tarafından gerçekleşmektedir il yönetimi gelirleri merkezi yönetimin belirlediği vergi yüzdesine göre toplamaktadır ve ilde bulunan saymanlık müdürlüğüne kayıt yapıp tüm gelirler merkez bankasına aktarılır tüm gelirlerin toplanılması ile il ve ilçelerin derecesine göre bütçe tahsis edilir.

Gelirlerin merkeze toplanıp ve tekrar merkez tarafından il ve ilçe bütçesinin belirlenmesinin temel sebebi bütçelerde şeffaflık ve adaleti sağlamaktır. Merkezi yönetim tarafından illere ve ilçelere bütçe tahsisi söz konusu il ve ilçenin nüfus oranına göre yapılmaktadır (Karataş ve Çolakoğlu, 2018).

Bir derecesi en büyük, üç derecesi ise en küçük ili temsil etmektedir. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkide illerin ve ilçelerin dereceleri önem taşımaktadır. Nitekim illerin ve ilçelerin merkezi bütçeden alacakları pay il ve ilçede çalışan personel sayısı bu derecelere göre belirlenmektedir. İlçelerde toplanan vergiler çok önemli ve büyük oranlı olmamakla birlikte genellikle özel sektörlerden toplanan vergilerdir. İlçe yönetimi tarafından vergi kapsamına giren mal ve arazinin değeri belirlenerek bu değer üzerinden vergi tahsil edilir. Tahsil edilen vergiler il saymanlığına gönderilir. İlçelerin sıradan ve kalkınmaya ilişkin harcamalarının tamamı için yapılan bütçe tahsisi, illerdeki bakanlık birimlerinin ilçe birimlerine yapmış oldukları bütçe tahsislerinden oluşmaktadır. Afganistan yerel yönetimler arasında, nispi mali özerkliğe sahip olan kamu birimi belediyedir çünkü belediyelerce toplanan gelirler merkeze aktarılmaz, belediyenin kendi bütçesinde kalır ve belediyeler toplayacaklar, vergiler ve verecekleri hizmetlerin ücretleri merkezi yönetim tarafından belirlenir. Belediyeler bu vergileri kullanarak yapacağı harcamaların tamamında, içişleri bakanlığı'nın onayına tabidir (Evans ve diğerleri, 2005: 70).

Merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki yönetim ilişkisi incelenirse öncelikle Afganistan'da iller ayrı siyasi bir kurulmuş değildir, illerin üst düzey personellerinin merkez tarafından atanması ve illerin kuruluş büyüklüğü konularında merkezi yönetimin tam yetkisi bulunmaktadır. Merkezi yönetim tarafından 2. 3. ve 4. Kademeli üst düze personelleri sınava tabi şekilde merkezi yönetim tarafından seçilip istihdam edilmektedirler valiler bu personellerin atanmasına veya tayinine karşı itiraz edemez yada red edemez. Valiler il yönetiminde 5. 6. 7. ve 8. Kademeli alt düzey personelleri atar. Kaymakamlar merkezi yönetimle doğrudan ilişkide değildir buna karşın valilerle ilişkidir belediyeler ise içişleri bakanlığın gözetim ve denetimi altında faaliyet yapmaktadır (Evans ve diğerleri, 2005: 94-95).

Merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında politik ilişki tam anlamıyla merkeziyetçi ilkeye bağlı şekilde yapılmaktadır yerel yönetimlerle ilgili tüm politikalar merkezden çıkarılıp yerel yönetimlerce uygulamaktadır yerel yönetimler çıkarılan politikaları

uygulayıp, uygulama sonucunu merkeze rapor vermekle yükümlüdür. Yerel yönetimlerin teşkilatı, personelleri, gelir ve giderleri konularında merkezi yönetim ile olan ilişkisi Çizelge 2.2’de bahsedilmiştir (Nixon ve Hamish, 2008: 15).

Çizelge 2.2: Merkezi yönetim ile Yerel Yönetim Birimlerinin İlişkileri

	İdari Düzenlemeler		Mali Düzenlemeler	
	Teşkilat	Personel	Gelir	Gider
<i>İl</i>	-İl tekilatlar yerel yönetimlerde merkezi yönetimin yansıması gibidir. Ancak İl’de tüm bakanlıkların temsilcisi yoktur.	-İl yönetimindeki 5. 6. 7. ve 8. Kademeli personellerin görev gelmesinde söz konusudur illin valise yetkilidir ancak bu durum her ilde farklılık göstermektedir. Büyük illerdeki valiler 6. derece ve altındaki memurları atayabilirken; küçük illerde 3.dereceye kadar atar) -büyük illerde İlgili bakan ise 3. Dereceye kadar olan personelleri atamasında yetkiliyken 1. ve 2. derece personellerin atanmasında başkan yetkilidir.	-Tüm vergi ve gümrük tarifeleri merkezi hükümet tarafından belirlenir. -Tüm gelirler merkezi hükümet asına toplanır. -İl’e yapılacak olan merkezi bütçe payı, ildeki bakanlık uzantılarına yapılır. -Ancak gerçekteki bütçe akışı yasal sınırların dışında işlemektedir.	-İldeki tüm sıradan ve kalkınma amaçlı harcamaların bütçeleri bakanlıkların ildeki uzantıları tarafından yerine getirilmektedir.
<i>İlçe</i>	-İlçedeki kurumsal yapı, İldeki kurumsal yapısının yansıması gibidir. -Ancak İlçede ildeki tüm birimler yoktur.	-İlçe yönetiminin memurlar üzerinde yetkisi yoktur. -İl yönetimi ifade edilenler ilçe için de geçerlidir.	-İlçe kapsamında düşük seviyedeki vergiler ilçe yönetimi tarafından topkanmaktadır vergilerin oranları ilçe ve il temsilcileri tarafından ortaklaşa belirlenir. -Toplanan vergiler ile gönderilir.	- İldeki tüm sıradan ve kalkınma amaçlı harcamaların bütçeleri bakanlıkların İldeki uzantılarına gönderilmekte; eğer ilçede bir uzantı varsa ildeki birim ilçeye transfer etmektedir.
<i>İl Belediyesi</i>	-Belediyenin kurumsal oluşumu (personel sayısı ve birimler), içişleri bakanlığı tarafından valinin bilgisi ve onayı dahilinde kabul edilir.	-Belediye başkanının memurlar üzerinde yetkisi yoktur. -İl yönetimi ifade edilenler Belediye için de geçerlidir.	-Tüm vergi ve ücret tarifeleri merkezi hükümet tarafından belirlenir. -Gelirlerin tamamı belediyede kalır ve belediyenin tüm harcamaları bu gelirlere yapılır.	-Belediyenin tüm sıradan ve kalkınma amaçlı harcamaların bütçeleri, valinin onayı ile içişleri bakanı tarafından hazırlanır.

Çizelge 2.2 (devam): Merkezi yönetim ile Yerel Yönetim Birimlerinin İlişkileri

İdari Düzenlemeler		Mali Düzenlemeler		
Teşkilat	Personel	Gelir	Gider	
<i>İlçe Belediyesi</i>	-İlçe belediyesinin kurumsal yapısı (birimler ve personel sayısı), il belediye başkanı ve valininin bilgisi ve onayı olması kuşukuyla içişleri bakanı tarafından kabul edilir.	-Belediye başkanının memurlar üzerinde yetkisi yoktur. -İl yönetimi ifade edilenler belediye için de geçerlidir.	-Tüm vergi ve ücret tarifeleri merkezi hükümet tarafından belirlenir. -Gelirlerin tamamı belediyede kalır ve ilçe belediyesinin tüm harcamaları bu gelirlere yapılır.	-Çalışanlara ödenecek maaş dışında herhangi bir resmi bütçe tahsisi yoktur.

Kaynak: (Evans vd., 2004: 9)

3. 2001 SONRASI AFGANİSTAN'DA İL YÖNETİMİ, MEVZUAT VE UYGULAMADAKİ SORUNLAR

3.1 İl Genelindeki Kamu Kuruluşlar ve İl Yönetim Teşkilatı

Afganistan yerel yönetim birimlerinin en üst birimi il yönetimidir. İl yönetimi yerel düzeyde merkezi yönetim ile en etkili ilişkide olan yerel yönetim birimidir. İl genelinde kamu hizmetlerini sürdüren kamu kuruluşları, vali, il meclisi, il kalkınma komitesi, il idari meclisi, il emniyet müdürlüğü, il mahkemesi, bakanlıkların il daireleri ve sosyal topluluklardır. Bu kurumlardan vali, il idari meclisi, il kalkınma komitesi, il emniyet müdürlüğü ve bakanlıkların il daireleri il yönetim kurumunu teşkil etmektedir. Söz konusu idarelerin il kapsamında yapacakları faaliyetleri konusunda açıklayıcı ve belirleyici bir düzenlemelerin ve politikaların olmadığından yapılacak faaliyetlerde sundukları hizmetler eksik, zayıf ve kalitesiz bir şekilde sonuçları meydana getirmektedir. Aynı zamanda bu eksikliğin bir diğer önemli olumsuz yanı merkezi yönetimin yerel düzeydeki kamu kuruluşlarından ne ölçüde yerel düzeyde hizmet sunacağı beklentisi konusunda net bir durumun olmadığı görülebilir. Yukarıdaki olumsuzluğun yanı sıra bu kurumların il genelinde görevleri şunlardır (İdarat Mahali Afganistan, 2009: 115-117):

- İl kapsamında güvenliği sağlamak ve yasal düzeni kurmak.
- Genel kanunların uygulanması ve yürütülmesi.
- Hukukun üstünlüğünü sağlamak.
- Yerel düzeyde insan haklarını kurmak.
- Ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerini eğitmek ve geliştirmek.
- Halka kamu hizmeti sunmak.
- Afetler karşısında önlemler almak.
- Haşhaşa karşı faaliyet yapmak.
- Çevreyi kurmak.
- Dini ve milli bayramları gerçekleştirmek.
- Afganistan ulusal kalkınma stratejisini desteklemek.

Genel olarak ulusal ve yerel kapsamda yönetimin faaliyetlerinin etkisini iyi şekilde yansıtmasında şu hususlar rol oynamaktadır.

- Şeffaflık
- Halka hesap verme
- Halkın yönetime katılımı
- Sivil toplum ve özel sektörün hizmetlerin sunumunda katılım
- Yerel yönetimlerde katılımcı demokrasinin yayılması
- Verimlilik ve işlevsel olması
- Kamu hizmet alanında halkın eşitlik haklara sahip olması
- Kamu hizmetlerde sürekliliğin olması
- Halkı ilgilendiren il yönetim konularında halkın eşit bir şekilde katılımı
- Hukukun üstünlüğünü kurmak
- Devletin tüm idarelerinde kanunluk ilkesini gerçekleştirmesi

İl yönetim biriminin karar organı il düzeyinde hem merkezi yönetimi hemde hükümeti temsil etmektedir il genelinde faaliyet yapan kamu ve özel sektörlerle koordineli bir şekilde çalışmaktadır. İl yönetimi yerel düzeyde merkezi yönetimin çıkardığı düzenlemeler ve politikaları uygulamak, gözetmekle yükümlüdür. Çünkü Afganistan devletin genel yönetimi merkeziyetçilik anlayışı kapsamında şekillendirilmiş olup daha önceki konularda değinildiği üzere yerel yönetim birimlerinin karar organlarının çoğu merkezi yönetim tarafından atanmaktadırlar. Dolayısıyla il yönetim karar organı olan vali merkezi yönetim tarafından atanmakla göreve gelmektedir bu nedenle merkezi yönetimle sıkı bir şekilde ilişki içerisinde.

Yukarıda ifade edilen hususlara bakıldığında yerel yönetim kapsamında il yönetimi yerel yönetim biriminden çok merkezi yönetimin tam bir temsilcisi niteliğindedir yani merkezi yönetimin çıkardığı tüm düzenlemeleri ve politikaları uygulamakla yükümlüdür bunun yanı sıra il yönetim kapsamında yerel hizmetlerin sunumu ile ilişkin net bir düzenlemelerinin olmaması yerel yönetim kapsamında il yönetimi yerel yönetim birimi özelliklerinden uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla il yönetiminde yerel hizmetler konusunda şeffaflık, halka hesap verebilir ve il yönetim kapsamında yasallık ilkesi net bir şekilde görülmemektedir. Diğer bir taraftan il yönetim kapsamında kamu kuruluşlar arasında yasal bir düzenlemenin net bir şekilde belirlenmemesi hizmet

sorumluluğu konusunda olumsuz etkileri yaratmaktadır bu nedenle hizmetlerde etkinlik özelliği pek bulunmamaktadır.

3.2 İl Kuruluşunun Yasal Temelleri

Yasal olarak ilin kurulması için iki yasal düzenlemeyi incelemek gerekmektedir bu yasal düzenlemelerden birincisi anayasa olup ikincisi ise normal yasalardır. Bu yasalara göre ilin kurulması konusunda hangi gerekçeleri yerine getirmesi gerekmektedir konuları hakkında aydınlık getirmektedir. Anayasaya göre ilin kurulması için 3 faktörü bulundurması gerekmektedir bu faktörlerden birincisi belirli nüfus oranının 200 bindan fazla olması ikinci faktör bölgenin mali kaynağa sahip olması ve üçüncü faktör ise coğrafi koşulları (en az 3 ilçe) olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak ilin kurulması hususunda normal kanunlarda da aynı koşullar yer almaktadır (Muhamadi, 2017: 218-219).

Yukarıdaki yasal düzenlemelere göre bir bölgenin il olarak nitelendirilmesi özellikleri açıkça belirlenmiştir ancak Afganistan'da etnik sorunlar var olması nedenleri ile bazı bölgeler yukarıdaki özelliği taşımasına rağmen halen il özelliğine sahip olmamaktadır. Bunun temel sebepleri en başta etnik sorun yaratmaktadır örneğin kuzey bölgesinde Faryab iline bağlı Andhuy (Andkhuy) ilçesi yukarıdaki tüm özelliklerini taşımasına rağmen nüfusunun hemen hemen tümünü Özbek ve Türkmen (Türk soylu) etnik yapısı taşkil etmesi nedeni ve diğer siyasi nedenleriyle halen il özelliğini taşımamaktadır. Diğer bir taraftan Pancşir ve Daykundi illeri Andhuydan yukarıdaki özelliklere göre daha alt seviyedeyken siyasi nedenler ve iktidarda bu illerin önderlerinin söz sahibi olması nedenleriyle il listesinde yer almaktadır.

3.3 İl İdari Meclisi

Tarihsel olarak il idari meclisi il kapsamındaki yerel kuruluşlar ve bakanlıkların il daireleri tarafından sunulan faaliyetleri konusunda koordinasyonu sağlamak amacıyla 1963 yılında kurulmuştur. Bu meclisin başkanı vali üyeleri ise vali yardımcısı, il meclis başkanı, bakanlıkların il daireleri, il emniyet müdürlüğü ve il saymanlık müdürlüğüdür. Kaymakamlar il meclis idaresinin daveti üzerine bu birimin yaptığı toplantılara katılabilir. Bu birimin toplantıları her iki haftada bir kez olup üyelerin %50 sinin toplanmasıyla toplantı yapılır toplantıya söz konusu olan konu hakkında oylama

yapılır 50+1 sağlanan oylamayla konu onaylanır. Bu kurumun görevleri il kapsamında devlet arazilerini satım ve kiralama işlerini yapmak, iş kanuna aykırı sözleşmelerini iptal etmek, il genelinde yapılan kamu hizmetlerinin koordinasyonunu sağlamak, il genelinde il idarenin işlerini dayanışma ve koordineli şekilde gerçekleştirmek, il kalkınma projeleri yürütmek, il meclisi aracılığıyla halka hesap vermek ve il kapsamında devlet borçlarını taksitleme işlemini yapmaktır. İl genelinde bu birimle birlikte il kalkınma komitesinin görevleri hemen hemen aynıdır bu durum da her iki kurumun il genelinde yapılan faaliyetlerle ilgili koordinasyonunu sağlamaktır. Ancak her iki kurum sorumluluk açısından farklı konumlara sahiptir. Her ilin il idari meclisinin üye sayısı ve görevleri farklıdır ancak tüm il idare meclisleri il genelinde yapılan işlerle ilgili yönetim merkezini oluşturur vali il idari meclis aracılığı ile bakanlıkların il teşkilatlarının sunduğu hizmetleri hakkında bilgi edinir aynı zamanda vali il kalkınma komitesi başkanı olarak bakanlıkların il teşkilatı ve il idari meclisleri arasında koordinasyonu sağlamaktadır. İl kalkınma komitesi il idari meclis gibi üye sayısı ve sorumlulukları farklıdır ancak il kalkınma komitesi il genelinde kalkınma planlarını yapmak ve organize etmektedir (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 159-160).

Yerel yönetim birimi olan il yönetimi yerel hizmetlerin sunumunda il idari meclisi üzerinden yapılan tüm faaliyetlerin merkezini oluşturmaktadır ancak il idari meclisinin yapılan faaliyetler konusundaki koordinasyon yetkisi olması nedeniyle yerel hizmetler konusunda tam yetkili niteliği taşımamaktadır. Dolayısıyla il idari meclisinin yetkileri yerel düzeyde faaliyet yapan diğer kamu kuruluşları üzerinde faaliyet yapma konusunda sadece koordine etmekle sınırlı kalmaktadır. Bu kurumla ilgili diğer bir sorun ise her ilde farklı görevleri yapmaktan kaynaklanmaktadır yani bu kurumla ilgili her ilde farklı görevlerle karşılaşılabilir bu da il idari açısından görev bütünlüğünü yitirmektedir. Bir diğer sorun ise bu kurumun il meclis aracılığıyla halka hesap verme konusunda net bir yasal düzenlemenin olmaması nedeniyle halka net bir şekilde hesap verilmemektedir.

3.3.1 Vali

Her il yönetimi başında merkezden atanmış vali bulunmaktadır vali ilde tüm bakanlıkları temsil eder merkezden gelen tüm bilgiler yerel kapsamda yürütülmesini sağlar. Vali tüm il idareleri arasında koordinasyonu sağlar il idareleri arasında

koordinasyonu il idare meclisi veya il kalkınma komitesi üzerinden sağlamaktadır. Yerel yönetim kanununa göre valiler her ayda bir defa bakanlıkların il teşkilatı başkanları ile toplantı yapması gerekir hal hazırda bu toplantılar il idari meclisi ve il kalkınma meclisi vasıtasıyla gerçekleşir. Valiler yaptıkları faaliyetlerle ilgili resmi olarak bağımsız yerel yönetim müdürlüğüne ve cumhurbaşkanlığına hesap verme yükümlüğü bulunmaktadır. Bağımsız yerel yönetim müdürlüğünün kuruluşunun temelinde valilerin, kaymakamların ve belediyelerin yaptıkları faaliyetleri denetleme ve soruşturma yetkisi bulunup denetim ve soruşturma sunucunu cumhurbaşkana sunmak zorunda. Valiler aynı zamanda siyasi makamın başında olup doğrudan cumhurbaşkana hesap verir valiler yerel halka hesap vermesi için hiç bir hüküm bulunmamaktadır ancak bu konuyla ilgili il meclisi tarafından valinin halka hesap vermesi için bir mekanizme çıkarılması konusunda çaba gösterilmiş ama sonuca ulaşılmamıştır. Vailler doğrudan kaymakamlar üzerinde denetleme ve soruşturma yetkisi bulunup dolayısıyla vali ve kaymakam arasındaki ilişki güçlenir. Vali il emniyet müdürlüğü ile belirsiz bir şekilde faaliyet içerisindedir ancak güvenlik komutanlığının dördüncü maddesinde “polis başkente içişleri bakanlığı, il ve ilçede vali ve kaymakamlığın öncülüğünde görev yapmaktadır” ancak il ve ilçe kapsamında vali ve kaymakamın polis üzerine yetki sınırları belirlenmemiş yani valiler taktik ve operasyon konularında polise emir verme ve rahberlik işlemi yasaklanmış ancak valiler polis tarafından yürütülmesi gereken kumutaları polise aktarır (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 77).

Afganistan yerel yönetim politikesinde valinin görev ve sorumlulukları belirlenmiş ancak valinin görev ve sorumlulukları anlamlı ve şeffaf bir şekilde belirlenmemiş yani valinin görev ve sorumlulukları konusunda uzun görev ve sorumluluk listesi bulunur ancak görev ve sorumlulukların sınırları belli değil.

İl yönetimi merkezi yönetimin sıkı denetimi altında faaliyet yapmaktadır yerel yönetim birimlerini ve özellikle il yönetim karar organını denetleyen kurumu olan bağımsız yerel yönetim müdürlüğü (BYYM) denetim sonucunu cumhurbaşkanına sunması merkeziyetçiliğin tam anlamıyla hakim olduğunu göstermektedir yani yerel yönetimi denetleyen kurumda yaptığı denetim sonucunu cumhurbaşkanına iletmek zorundadır dolayısıyla il yönetimi merkezin sıkı denetimi altında olup merkezin istediği şekilde yerel düzeyde faaliyet yapmaktadır. İl yönetim karar organı olan vali BYYM’ne hesap vermesinin yanı sıra doğrudan cumhurbaşkana hesap verir burada

sorun hangi konularla ilişkin BYYM'ne ve hangi konularda cumhurbaşkanına hesap verir konusunda net bir çizelge yoktur. Bir diğer sorun da valilerin halka ilişkin hesap vermesi konusunda düzenlemenin olmaması yerel hizmeti halkın isteklerine göre değil de merkezi istediği ölçüde sunulması sonucu oluşmaktadır. Bir diğer sorun ise il kapsamında kamu kuruluşları ile olan ilişkilerinin belirsiz olmasıdır. Bu da yerel düzeyde yapılan faaliyetlerin suratlılığına, etkililiğine, verimliliğine, ekonomikliğine ve niteliğine olumsuz şekilde etkiler.

3.3.2 Valinin görevleri

Yerel yönetim kanununun 14. Maddesine göre valinin il genelinde görevleri şunlardır (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 77):

- Kanuna göre il idaresi ve yetkisi altında bulunan idarelerin en üstüdür.
- Kanuna göre yerel halkın hukukunu korumak ve il genel güvenliğini korumak.
- Kanuna göre yerel halka eşit haklar tanımak.
- Ulusal birliği sağlamak, etnik kargaşaları çözmek.
- Kamu yararı için özel sektörü teşvik etmek.
- İl genelindeki tüm idareler arasında pozitif iletişimi geliştirmek.
- Konferanslar, sempozyumlar ve eğitici toplantılar yapmak ve katılmak.
- Kanuna göre devlet arazilerini satmak, devlet arazi satın almak.
- Kültürel, dini bayramları yapmak.
- İl genelinde onaylanan özel ve kamu sektörünün plan ve projelerini uygulamak ve bunlara kolaylık sağlamak.
- İl idari meclisini toplantıya çağırarak.
- Kanuna göre il yönetim personellerini ödüllendirmek.
- Resmi toplantılara katılmak.
- Bütçe harcamaları konusunda onay vermesi sözleşmeler yapmak.
- Kanuna göre il yönetim harcamaları için heyet belirlemesi ve il idarelerinin dilekçelerine göre ekipman alışverişine emir vermek.
- İl bütçesini yönetmek .
- Kentsel üretimlerden vergi toplanması, devlet borçlarını toplanması.
- İl belediyesi ile birlikte liste fiyatları ve ürünlerin tarihini denetlemek .
- İl limanların işlerini kontrol etmek.

- İl genelinde beslenme ürünlerinin hazırlama, satın alma ve dağıtım planlarını uygulamak.
- Eğitim planlarının il genelinde uygulamak.
- Sosyal hizmetlerin yapılması için halk ve özel sektörü teşvik etmek.
- Kentsel plana göre halk ve özel sektörü market açık pazar üleştirülmesinde teşvik etmek.
- Halk ve özel sektörlerle beraber çevre kuruması için işbirliği yapmak.
- İlgili kurumlarla beraber il genelinde tüm faaliyetleri kontrol etmek.
- Devlet binalarının inşaat sürecini incelemek ve denetlemek.
- Kense haritelerinde yeniden düzen getirilmesi konusunda öneride bulunması.
- İl genelinde sahte ilaçlarının satılmasını önlemek.
- İl genelinde halk sağlığını tehlikeye sukan hastalıklara karşı mücadele için ilgili sağlık bakanlığa sorunu belirtmek.
- İl sınırları içerisindeki yeraltı kaynakları kontrol etmek ve kurumak.
- Yerel kalkınma için bakanlıkların il teşkilatıyla iş birliği yapmak.
- Ekonomik bakanlığı halkın acil ihtiyaçlarını karşılayan projelerini yerini gitirmesi için vali tarafından bakanlığa bildirilmesi.
- Nüfus sayımına yardımcı olmak.
- Kaliteli ürünleri üretmek için destek vermesi.
- Kutsal mekanları kurumak, geliştirmek, inşa etmek.

Yukarıdaki görevlerin yanı sıra valinin il yönetiminde idari sorumluluklarında bulunmaktadır bu sorumluluklar şunlardır (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 118):

- İl kalkınma planın bütçesinin onaylaması.
- Kamu düzenini sağlamak, il genelinde halkın asayişini sağlamak, hukukun üstünlüğünü korumak.
- İnsan haklarını korumak, geliştirmek ve güçlendirmek.
- İl idarelerinin yürüttüğü politikalardan sorunlu.
- İl genelinde yürütülen ve yerine getirilen hizmetlerin kalitesini ve yürütülmesindeki yönetim sürecini incelemek ve denetlemek.
- İl kalkınma konularında plan, proje ve bütçe hazırlamasında öncülük yapmak bunlara bağlı olarak özel yatırımı geliştirmek.

- Kamu reformlarını uygulamak, il genelinde devlet idarelerinin kapasitesini geliştirmek.
- İl genelinde yoksulluğa karşı m¼cadile etmek.
- İlgili işlere koordinasyonu sağlamak, y¼netiřim i¼erisinde işleri geliştirmek ve d¼zenleme ¼ıkarmak.
- İl genelinde il idarenin mali kaynakları y¼netmek.
- ¼evre koruma işleri yapmak.
- Narkotikle m¼cadile etmek.
- Afetleri y¼netmek.
- Arazileri kayıt altında almak ve arazileri kamulaştırmak.

3.3.3 Vali yardımcısı

Yerel y¼netim kanununun 19. Maddesinde vali yardımcısı hakkında şöyle ifade edilmiş “vali yardımcısının g¼rev ve sorumlulukları vali tarafından belirlenmektedir” vali yardımcısının makamı kamu hizmetler makamı olup t¼m g¼rev ve sorumluluklarını valinin liderliğinde yapmaktadır. Vali yardımcısının g¼rev ve sorumlulukları şunlardır:

- Valinin giyabında valinin yetkilerine sahip olur.
- Üstd¼zey mulki personel olup il genelinde y¼r¼t¼len işlerini sorumluluğuna sahip.
- Vali liderliğinde il idaresinin plan ve strateji s¼re¼lerinden sorumlu.
- İl genelinde kamu politekasını planlaması ve y¼r¼t¼lmesi i¼in bakanlıkların il teşkilatı ile vali arasında destek verir.
- Vali liderliğinde il idaresinin yıllık normal b¼t¼esini y¼netmek, b¼t¼e y¼r¼t¼lmesini incelemek ve denetlemek ve rapor sunmak.
- Kaymakamlar tarafından sunulan yıllık k¼y planlarını koordine etmek ve bu planları denetlemek ve bunları yerel kapsamda entegre etmek.
- Bakanlıkların il teşkilatı ile il idaresinin planlarının uygulamasını y¼netmek.
- Devlet kuruluşlarının kapasitesinin artırması i¼in uluşturulan programlara kolaylık sağlamak.
- Afganistan ulusal kalkınma stratejisini yerel kapsamda koordine etmek ve bu stratejiyi desteklemek.

- Mahalli idarelerin yürüttüğü hizmet süreçlerini denetlemek ve aynı zamanda il idaresinin mali icraatlarının sorumlusudur.
- İl kalkınma komitesi, il idari meclisinin toplantılarının yapılmasında önce mali işler yürütülmesini denetler ve il genelinde tüm planların uygulamasında aktif katılımında bulunur.
- Anyasaya göre il idarelerin faaliyetlerini düzenler.
- İl genelinde yapılan tüm ekonomik, sosyal ve siyasi faaliyetler hakkında bilgili olması lazım.
- İl idaresinin günlük planlarını hazırlamak.
- İl idaresindeki yürütme kurumları vali yardımcısına rapor vermek zorunda.
- İl yönetim personellerinin yaptığı faaliyetlerini denetler ve kaliteli faaliyet yapmak için onlara talimatlar verir.

Barışı sağlamak, kamu düzeni, hukukun üstünlüğü, kentli haklarının geliştirilmesi, sosyal hizmetlerin geliştirilmesi, ekonomik faaliyetler, eğitim faaliyetleri, kültürel faaliyetleri, yoksullukla mücadele, hastalıklar ile mücadele, afetlere karşı mücadele, narkotikle mücadele, çevre koruma, ve Afganistan ulusal kalkınma konularında il idaresine fikir ve önerilerde bulunur. Afganistan'da yerel yönetim politikasında vali yardımcısının görev ve sorumlulukları hakkında net bir madde ya da kanun bulunmamaktadır ancak vali yardımcısı valinin belirlediği görev ve sorumlulukları (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 147-150).

3.3.4 İl kalkınma komitesi

Her ilde 2005 yılında cumhurbaşkanlığınca onaylanarak il kalkınma komitesi kurulmuş bu tarihten itibaren her ilin önemli faaliyetlerin (koordine etme, il kalkınma planları uygulama işlevi, koordinasyon işlevi, güçlendirmek, kalkınma projeleri denetlemek, kamu hizmetlerini güçlendirmek) üstlenmektedir. İl kalkınma komitesi yukarıda söylenen görevleri şu şekilde gerçekleştirir.

- Bakanlıkların her ilde bulunan il dairelerin faaliyetleri konusunda koordinasyonu sağlamak.
- İl kalkınma projelerini uygulamak.
- İl kalkınma projelerin konusundaki sponsurlarının faaliyetlerini koordinasyonu sağlamak ve faaliyetlerini güçlendirmek.
- İl kalkınma projelerini uygulaması ve yürütülmesini denetlemek.

- İl idare ve yönetimini kamu hizmetler konusunda kapasite geliştirmek.

Yukarıda ifade edilen il kalkınma komitesinin rolleri her ilde değişmektedir ancak şunu belirtmekte fayda var ki il kalkınma komitesinin asil görevi il kalkınması için faaliyetleri koordine etmek ve kalkınma faaliyetlerini planlı bir şekilde uygulamak yürütmektir. Ancak il kalkınma komitesi ile il bütçe kurumları arasındaki ilişkinin zayıflığından il kalkınma komitesinin faaliyetleri etkili olmaz ve beklenen düzeyde faaliyetlerini gerçekleştiremez bunun temel sebebi ise il bütçesi merkezden belirlenip ilgili bütçeyi uygulaması için gönderilir. Yukarıda ifade edilen il kalkınma projeleri hakkındaki denetim işlemler konusunda faaliyetine yönelik müdahaleler yapılmakta bu bağlamda il kalkınma komitesi ile il meclisi arasındaki faaliyetleri açısından ilişkileri belirsizdir. Her ilde maliye bakanlığının il maliye müdürlüğü tarafından il kalkınma komitesinin faaliyetlerinin çizelgesi belirlenir. Genel olarak ülke genelinde il kalkınma komitesinin görev ve sorunlukları her ilde değişmektedir. Ancak genel bakıldığında il kalkınma komitesinin görevlerini şu şekilde ifade edebilir (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 80-81):

- İl kapsamında kalkınma projelerini onaylamak.
- İl kapsamında özel ve kamu yatırım strateji ve hizmette ilişkin yürütülen politikalarını denetlemek.
- İl kapsamında narkotikle mücadele faaliyetlerini denetlemek.

Merkezi yönetimin il yönetim üzerindeki tam yetkili olması yukarıda açıkça belirlenmiştir il kalkınma komitesinin faaliyet çizelgesinin il maliye müdürlüğü tarafından belirlenmesi merkezi yönetimin il yönetimi üzerinde tam yetkili olmasının açık bir kanıtıdır. Dolayısıyla il kapsamında kalkınma faaliyetleri ile ilişkin faaliyetler yerel halkın isteği üzere gerçekleşemez buna bağlı olarak il kalkınma komitesi faaliyet yaparken özerk hareket edemez. Bir diğer önemli konu ise bu kurumun her ilde faaliyetlerin farklılığı nedeniyle ülke genelinde bu kurumun faaliyet bütünlüğünden söz edilemez.

3.3.5 İl kalkınma komitesinin toplantısı

Bu komitenin toplantıları her ayda bir kez valinin başkanlığına ve valini toplantının zamanı ve mekanı belirlemesiyle toplantı yapılır bu toplantının asil katılımları ise il meclis başkanı, bakanlıkların ildeki müdürlüklerinin müdürleri, il belediye başkanından oluşmaktadır. Kaymakamlar valinin davetisiyle toplantıya katılabilir. İl kalkınma

komitesi kurumlar arasında koordinasyon sağlayan koruluş olduğundan hesap verme yükümlülüğü bulunmamakta (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 158).

3.4 İl Kapsamında Seçimle Oluşan İl Meclisi, Görev ve Sorumlulukları

3.4.1 İl meclisi

Her 4 yılda bir seçimle oluşan il meclisi il nüfusuna göre ye sayısı 9-29 kişi arasında değişmektedir, il meclisi adayları aday olmak için o ilin sakini olması gerekir her ilin il meclisinin kanuna göre ¼ yesi kadınlardan oluşmakta her il meclisinin iki yesi senato meclisine yollanır. İl meclisinin görev ve sorumlulukları belirsiz Şekilde olup karar verici niteliğinde bir kurum olmamış. İl meclisi etkinlikleri ve faaliyetleri şunlardır:

- İl meclis yeleri kendi aralarından senato meclisine temsilci seçip gönderme.
- İl kalkınma programlarına il idarenin geliştirmesine katılması ve bu konular hakkında önemli fikirlerini sunması.

İl meclisi yerel yönetim kurumları arasında seçim yoluyla oluşan tek kurumdur bu hususta anayasanın 138. Maddesinde Şöyle ifade edilmiş (hükümet idarelerinin yürüttüğü politikalarını denetlemek için seçim vasıtasıyla her ilde il meclisi kurulacaktır) bu bağlamda il meclisi il kapsamında denetim ve danışma işlerini her 3 ayda bir defa yerel halkla genel toplantı yaparak gerçekleştirirken vali va diğer yerel kurumlarla her ayda bir kez toplantı yapmaktadır. İl meclisinin bir diğer danışma içi ise kentsel kalkınma planları konusunda fikir ve yntim sunabilmesidir. Vali il meclisi ile birlikte kentsel kalkınma politikalarının yürütmesi, planlaması ve koordine edilmesi konularında hareket eder. İl meclisinin kuruluşun temelinde halk, sivil toplum ve yerel idareler arasında hizmetlere dair koordinasyonu sağlamaktır yerel yönetimlerin hizmetlerine sunumuna dair yerel yönetimlerden hesap alma yetkisi bulunmakta çünkü il meclisinin temel sorumluluklardan sunulan hizmetlerin kalite denetimi, yerel yönetimlerin yürüttükleri politikalarını denetlemek, sivil toplumlar, yerel politikalar, medya ve il idareler arasında iletişim güçlendirmek, yerel kapsamda güvenliğin sağlanmak için destek vermek, kamu düzeni, hukukun üstünlüğünü sağlamak, insan haklarını güçlendirmek geliştirmek ve kurmak (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 82-85).

3.4.2 İl meclisinin görev ve sorumlulukları

İl meclis üyeleri seçimle göreve geldikten sonra il genelinde halk adına önemli görev ve sorumlulukları yerine getirmektedirler bu görevler ve sorumluluklar şunlardır (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 151-155):

- İl meclisi seçimle oluşturulmasından dolayı il idareleri ile halk, sivil toplum arasında koordinasyonu sağlayarak il idarelerinde halkın katılımını sağlamaktır.
- İl meclisi yerel halk ile düzenli bir şekilde danışma içerisinde bulunmakta.
- İl meclisi başkanı il kalkınma komitesinin üyesidir il planlama ve il bütçesinin oluşturulmasında katılımı ile bu süreci kolaylaştırılmasında rol oynar.
- İl idarelerinin halka karşı hesap vermesini sağlamak.
- Bakanlıkları il teşkilatının sunduğu hizmetler ve hizmetlerin yerindelik açısından il konseyleri emir alma sorumluluğu bulunmakta.
- Valiler her ay il meclisine rapor vermek zorundadır valiler il meclisi tarafından sunulan sorulara yanıt vermek zorunda, vali il genelindeki yaptığı tüm faaliyetler hakkında il meclisini bilgilendirmek zorundadır il meclisi valinin sunduğu faaliyetler raporu hakkında valinin kuralları ihlalı ya da valinin yaptığı faaliyetler hakkında hoşnutsuzluk gösterip bağımsız yerel yönetim başkanlığına ve cumhurbaşkanlığına şikayet eder ancak valiye sunulan faaliyetlerin düzenlemesi ve kendini savunabilmesi için fırsat tanır.
- Bakanlıkların il teşkilatının sunduğu faaliyetlerini halka duyurmak, halkı bilgilendirmek ve bu faaliyetleri yayınlamak il meclisinin sorumluluklarındandır.
- İl idarelerinin hakkındaki halkın şikayetlerini inceleyip bu şikayetler konusunda vali il meclis aracılığıyla halka hisap vermektedir.
- İl meclisinin denetim işlerini yerel idareler ile halk arasında iletişimi güçlendirmek, sunulan hizmetlerin kalitesini iyileştirmek, yerel idareler tarafından sunulan hizmetlerin yerindeliği, etkililiği, kalite ve işlevsel bakımından denetler bu denetim sunucunu yerel halk ve il idareleri ile rapor ve yazılı şekilde paylaşır.
- İl meclisi halka anketler dağıtarak il idareleri ve bakanlıkların il teşkilatların sunduğu hizmetler konusunda bilgi edinir bilgi sonucunda sunulan hizmetlerde

eksiklik görülürse il meclisi merkez ve valiye bilgi vererek hizmette bulunan eksikliği gidermek için bakanlıkların il teşkilatına merkezce surgular.

- İl meclisi halkın kendi arasındaki sorumluları çözüme kavuşturmak için arabuluculuk görevi bulunmakta.
- İl genelinde kültür ve kurallara aykırı faaliyetleri durdurmak ve yok etmek için ilgili kurumla birlikte faaliyet yapar.
- Afetler yönetimin politikasını il genelinde yürütülmesini inceler ve incelenme sonucunu halka il afetlerle mücadele şubesine ve bağımsız yerel yönetimine afetlere karşı mücadele için bilgiler sunar.

Yukarıda ifade edilen il meclisinin görev ve sorumlulukların yanı sıra aşadaki görevleride bulunmaktadır.

- İl meclisi il kapsamında toplanan gelirlerin etkin bir şekilde kullanılması amacıyla il yönetimine önerilerde bulunur.
- Yerel düzeyde etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek ve onları kardeşçe yaşamaları konusunda toplantı şeklinde çözüme kavuşturmak.
- Merkezi yönetimin il düzeyindeki kalkınma planlarını (ekonomik, sosyal, sağlık, yerel idareleri yeniden yapılandırması ve eğitim) takip edip iyileştirilmesine destek vermek.
- Halkın gelenek, görenek ve dini kültürlerini en iyi şekilde yaşamalarına katkı sağlamak.
- Güvenlik bölgelerinde kolluk güçlerinin faaliyetlerini gözetlemek için yetkili makamlardan izin alarak yaparlar ve faaliyetlerin raporunu il yönetimine rapor verir.
- İl strateji ve il kalkınma planlarının hazırlamak sürecinde önerilerde bulunur.
- İl yönetim kurumunun yapmakta olduğu veya yapacağı faaliyet planları ile ilgili bilgi toplamak.
- İl kapsamında yasal olmayan faaliyetleri (haşhaş, uyuşturucu ve narkotik faaliyetleri) olumsuz etkileri konusunda toplumu bilinçlendirmek ve bu hususlarla ilgili mücedelede olan kurumlarla koordineli bir şekilde çalışmak.
- İl meclisi genel danışma toplantılarını en az üç ayda bir düzenleyip yerel halkın fikirlerini alarak vali ve diğer kamu kuruluşlarıyla toplantı yapma önerisinde bulunur.

3.5 İl Genelinde Hesap Verme Yöntemleri

İl genelinde yerel yönetim kuruluşları yerel halka hesap vermek zorunda çünkü yerel yönetim kuruluşlarının temelinde halka kamu hizmeti sunmaktır. Yerel yönetim kuruluşları yerel meclisler vasıtasıyla halka hesap verir il ve ilçe meclisleri halk tarafından seçim yoluyla oluşması nedeniyle halka doğrudan hesap verir. İl idaresi, il meclisi aracılığıyla halka hesap verir. İl güvenlik komutanı sayıştay, kaymakam, bakanlıkların il teşkilatları valiye hesap verir. İl genelinde doğrudan halka hesap veren kurumlar şunlardır (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 119-121):

- İl meclisi
- İl idaresi

Cumhurbaşkanlığına ve bakanlıklara hesap veren kurumlar

- Vail
- İl idaresi

İl meclisi aracılığı ile halka hesap veren kurumlar

- Vali
- İl güvenlik komutanlığı
- Bakanlıkların il teşkilatları

Valiye hesap veren kurumlar

- İl güvenlik komutanlığı
- Kaymakamlar
- Bakanlıkların il teşkilatları

Ancak yerel düzeyde il meclisinin vali ve il idaresini halk adına denetlemesi konusunda net bir düzenlemenin olmadığından il meclisinin yetkisi bu konu üzerinde belirsiz bir şekilde kendi varlığını sürdürmektedir.

3.6 İl Yönetiminde Personelen Atanması

İl yönetiminde personellerin atanması iki şekilde gerçekleşmektedir il yönetiminde 5, 6, 7, 8, kademedeki personeller il kapsamında sınav yapılarak il atanma komitesi tarafından bellirlenip valinin onayıyla atanırlar bu durum ilçe kapsamında kaymakamın onay ile atanır. İl yönetiminde 2, 3, 4, kademedeki personel atanması

bakınlıklar bağımsız yerel yönetim başkanlığınca sınav yapılarak il yönetiminde personel atarlar vali bu personellerin atanmasına red edemez aynı zamanda bakanlıklar veya bağımsız yerel yönetim başkanlığınca sınav dışında il yönetiminde personel atamaz (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 302).

Yukarıda merkezi yönetimin il yönetimi üzerinde üst düzey personel atanması konusunda tam etkili olup bu personellerin atanmasında ve tayininde valinin herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Diğer bir yandan vali il kapsamında en üst düzey yönetici konumundadır ancak vali üst düzey personellerin atanmasında herhangi bir rolü yoktur dolayısıyla valinin il yönetimindeki personel üzerindeki yetkisi konusunda tartışma alanı yaratılmaktadır.

İl yönetiminde personel atanması konusunda yukarıdaki süreçlerin yanında ülke genelinde yaygın bir şekilde ulusal ve yerel yönetimleri etkileyen referans olayının olması il yönetim personel atanmasını ciddi bir düzeyde etkilemiştir. Bunun yanı sıra partiler aracılığı ile il yönetiminde personel atanması da gerçekleşmektedir.

3.7 İl Yönetimin Ekonomik, İdari ve Politik Faaliyeti

Afganistan merkezîyetçi anlayışını kuruyarak merkezi yönetimle kuruluşunun ilişkileri yönetime, ekonomiye ve politikaya yönelik ilişkileri bulunmaktadır. Ekonomik yönü mali denetim yapma, mali kaynak temin etme, vergi oranı belirleme harcama konularını belirleme ve vergi toplama konularını içerirken, yönetim yönü ise emir-talimat verme yetkisi ve hesap verebilirliği, personelin seçilmesi ve ataması konularını kapsamaktadır. İlk olarak merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki mali ilişkiyi yani mali merkezleşme derecesini değerlendirmek için harcama ve gelirlere bakmak gerekir. Harcamalar açısından bakıldığında, yerel yönetimlerin harcama alanlarından ziyade, harcama konusundaki takdir yetkileri daha önemlidir. Yerel yönetimlerin gelirlerin toplanılması il yönetim tarafından yapılmaktadır. İllerde bütçe gelirlerinin yani vergiler ve gümrük tarifeleri il yönetimi tarafından merkezi yönetimin belirlediği oranlar kapsamında toplanır. Gelirler saymanlık tarafından ilde sayılarak kayıt altına alınır ve merkezde bulunan Afganistan Merkez Bankası'na gönderilir ve kayıt edilir. Tüm gelirlerin merkezde toplanılmasının ardından, yerel yönetimlere bütçe tahsis edilir ancak il yönetimine yapılan ayrılan bütçe oldukça sınırlı düzeydedir. Ayrılan bütçeler Afganistan'ın tüm vilayetleri ve ilçelerin nüfuslarına ve bazı politik faktörlere göre farklı derecelere göre ayarlanır. Bir derecesi en büyük, üç

derecesi ise en küçük ili temsil etmektedir. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkide illerin ve ilçelerin dereceleri önem taşımaktadır. Nitekim illerin ve ilçelerin merkezi bütçeden alacakları pay ve il ve ilçede çalışan personel sayısı bu derecelere göre belirlenmektedir. Ülkedeki kamu harcamaları yapısı ise mali açıdan güçlü bir şekilde merkeziyetçiliğe işaret eder. Bu durum vilayete ait bir bütçenin olmadığını göstermektedir (White ve Lister, 2007).

Afganistan tarih boyunca emirlik, monarşi, meşruti monarşi vb. baskıcı bir idare ile yönetilmenin izlerini halen taşımaktadır. Yakın tarihe kadar dünya üzerine tanınmayan Taliban rejiminin kontrolündeki ülke merkeziyetçi idare geleneğinden kurtulamamaktadır. Gerçekleşen reformlar kısmen da olsa demokratik bir idareye katkı sağlasa da bağımsız ve katılımcı bir yerel yönetim anlayışı tam anlamıyla kabul görmemektedir. Yerel meclislerle çözüm üretilmeye çalışılsa da merkezi yönetim halen en güçlü karar verici olarak varlığını sürdürmektedir. Gelirlerin merkezde toplanmasının temel sebebi ise yerel harcamalarda eşit dağıtım, harcamalarda şeffaflık, harcamalarda saydamlık ve harcamalarda adaleti sağlamaktır (Evans ve Osmani, 2005: 70).

Afganistan'da yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimle ilişkisinin ikinci kısmı, yönetim ilişkileridir. Bu konuya ilişkin ilk olarak Afganistan merkeziyetçi bir yönetim anlayışına sahip olduğunu göz önünde bulundurulması gerekir. İller yasalar açısından ayrı siyasi kuruluşlar değildir bu nedenle illerin kendi yapıları, üst düzey personel istihdamı, kuruluş büyüklüğü ve alt personel istihdamı ile ilgili konularda resmi olarak kısıtlı bir role sahiptirler. İl yönetimindeki 2. 3. ve 4. kademedeki personelleri, merkezi yönetimce sınav yöntemiyle seçilip merkezi yönetim tarafından il yönetimine atanır ve bu personellere karşı vali itiraz veya personel tayinini red edemez yani üst kademedeki il yöneticiler doğrudan sınava bağlı merkezden atanır 5. 6. 7. 8. kademedeki personelleri vali atar (Evans ve diğerleri, 2004: 94-95).

Üçüncü olarak, merkezi yönetim ve il yönetim arasındaki politik ilişkide, güçlü bir politik merkeziyetçilik anlayışının olduğu, yerel düzeyde uygulanacak tüm politikaların merkezi hükümet tarafından oluşturulacağı ve tüm politik atamaların merkezi yönetim tarafından yapılacağı görülmektedir ancak uygulamada açıkça yerel komutanlar ve önderler tarafından belirlenen politikalarla yürütülen bir yerel yönetim yapısının olduğu görülmektedir (Nixon ve Hamish, 2008:15).

4. YEREL YÖNETİMLERİN SORUNLARI

4.1 Genel Sorunlar

Afganistan uzun yıllardır istikrarsız dönemler içerisinde ulusal ve yerel yönetimlerini şekillendirmiştir. Ancak istikrarsızlık nedeniyle özellikle yerel yönetimler konusunda yapısal ve işlevsel sorunlar ortaya çıkmış, bu sorunlarla ilgili kısmen mücadele edilmiş, ancak çoğu zaman başarısızlığa uğramıştır. Bu sorunlar şunlardır (Hamidi, 2015:141-144):*

- Yerel yönetim politikası yerel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaktadır bunun nedeni de sözü geçen politikanın eskiliğidir.

2001 sonrası nüfusun kentlerde akışı yerel yönetimleri yerel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kılmıştır bunun yanı sıra yerel yönetim politikası eski nüfusa göre yapılmasından dolayı 2001 sonrası bu politika hizmetleri karşılamasında yetersiz kalmıştır. Çünkü savaş nedeniyle ülkeyi terk eden kesimin 2001 sonrasında büyük oranı kentlerde yaşamayı tercih etmiş dolayısıyla eskilere göre 2001 sonrası kentlerde nüfus yoğunluk göstermiştir.

- Yerel yönetim birimlerinin (ilçe, belediye ve köy) meclisleri anayasada seçim yoluyla oluşması ifade edilmesine karşın halen seçimler yapılmamış.

Yerel yönetimlerin asıl denetleyicisi olan halk, yerel yönetimlerin oluşumunda rol oynamamaktadır bu da yerel yönetimlerde merkezi yönetimi yetkili kılınmasına fırsat vermektedir anayasada ifade edilmesine rağmen seçimlerin olmaması bu konuda anayasa ihmali açıkça görülmektedir.

- Yerel yönetim birimi olan köy yönetimi yasal çerçevede oluşmasına karşın geleneksel olarak oluşmaktadır.

Yerel yönetim birimi olan köy yönetimi ülke yerel yönetiminde yasal konuma sahip değildir ancak eskiden varlığını kuruyan geleneksel yönetimlerle yönetilmektedir.

* Bu bölümdeki bilgiler, Hamidi (2015)'den alınmıştır.

Ancak şarşırtacak bir konu var ki o da köy meclisinin oluşumunda halk yetkili olup köy meclisi halk tarafından oluşmaktadır.

- İl yönetimlerin de uzman personellerin yetersizliği.

Savaş nedeniyle ülke genelinde yaşanan istikrarsızlık, ulusal ve yerel yönetimlerde uzman personellerin yetersizliğe sebep olmuştur. 2001 öncesinde yaşanan iç savaş ve sonrasında Taliban'ın saldırısıyla ulusal ve yerel yönetimlerde çalışan personeller ülkeyi terk etmek zorunda kalmış büyük oranı uzun yıllar boyunca ülkeye dönmemiş olup savaş sonrasında uzman personel yetersizliğe sebep olmuştur. 2001 sonrasında okur yazarlığın oranının düşük olması da bu soruna ek olarak söylenebilir.

- Yerel yönetim düzeyinde personel atanması hususunda siyasi süreçler ve gayri resmi güç sahibi şahısların etkilerinin olması.

Bir ülkede yaşanan savaş ve kargaşalar doğal olarak ülke genelinde parçalanmayı meydana getirir her bölge gayri resmi bir şekilde söz sahibi önderleri meydana getirir, ülke bütünlüğünü kayıp eder Afganistan'da yaşanan savaşlar nedeniyle ülkenin ulusal ve yerel yönetiminde yönetsel bütünlüğü özelliklerini kayıp etmiş özellikle bu durum yerel yönetimlerde açıkça görülmektedir söz konusu olan bölgede yönetsel açıdan bu durum doğrudan etkilemektedir.

- Çoğu illerde valilerin üst düzey personelin atanmasında tam yetkiye sahip olması ve bu konuda merkezi yönetimle anlaşma yoluna gitmesi.

Ülkede yerel yönetimlerle ilgili şeffaf mekanizmenin olmaması nedeniyle doğal olarak ülkenin her bölgesinde farklı uygulamalar meydana gelir bazı bölgelerde ise merkezi yönetim ile yerel yönetimler söz konusu olan konu hakkında anlaşmalara başvururlar yukarıdaki husus buna bir örnek gösterilebilir.

- Merkezi yönetim tarafından il yönetim üst düzey personel makamlarının siyasi ve partileşme nedenleriyle boş kalması.

Ulusal ve yerel düzeyde genel kanunların pek hakim olmadığı ülkelerde patronaj ilişkileri doğal olarak ortaya çıkmaktadır patronaj ilişkisi çıkar ilişkileri üzerinde inşa edildiğinden dolayı ulusal ve yerel yönetimlerde çıkar ilişkileri aranmaktadır. Afganistan yerel yönetimlerinde yaşanan üst düzey personel makamlarının boş bırakılması patronaj ilişkisini barındırır.

- Yerel yönetimlerde kadınların katılımının az olması.

Kültürel açıdan Afganistan kapalı bir kültüre sahip bir memleketir dolayısıyla kapalı bir kültürde kadınların rolü pek bulunmaz ancak bu durum halhızırda değişmektedir.

- Yerel yönetimler ile ilgili özel sektör ve sivil toplumun hizmetler konusunda açıklayıcı bir düzenlemenin olmaması.
- Sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin il kalkınma komitelerinde katılımının olmadığı.

Merkezi yönetimin hakim olan bir ülkede doğal olarak herhangi bir kurumun (özel veya kamu kurumu) hakimiyetinin olmaması doğaldır çünkü her konuda merkezi yönetim karar verdiğiinden başka kurumlara pek ihtiyaç bulunmamaktadır dolayısıyla sivil toplum veya baskı grupları böyle bir ülkede ne kadar etkili olabilir konusunda tartışma alanı yaratmaktadır sivil toplum halkın temsilcisi niteliğinde olup halkın bir kitlesini temsil etmektedir ancak merkezi yönetimin hakim olduğu ülkelerde temsilcilik özeliğini yitirmektedir bu konuda örnek olarak Afganistan'ı ifade edebiliriz.

- Yerel yönetimlere yapılan destekler ile ilgili veri tabanının olmaması.

Yerel yönetimin en önemli sorunlarından biri olan veri tabanının kayıt edilmesi halhızırda geleneksel olarak eski sistemi bir çoğu bölgelerde sürdürmektedir ancak merkezi yönetimde veri tabanı kayıdı bilgisayar ortamında kayıt edilmektedir.

- İl yönetim kapsamında yapılan faaliyetler ile ilgili il meclisi ve il kalkınma komiteleri arasında denetim faaliyetlerin çakışması.

Yerel yönetimlerin en üst birimi olan il yönetimi kapsamındaki kurumlar arasında faaliyet çizelgelerinin belirlenmemesi nedeniyle yapılan hizmetler verimliliğini yitirmektedir bu da yapılan faaliyetler ile ilgili denetimin zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. İl kapsamında faaliyet sürdüren kurumları denetleyen kurumun net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

- İl kalkınma planları ile il bütçesi arasında ilişkinin zayıf olması nedenleri ile komitelerin faaliyet verimini azalması.

Doğal olarak il kapsamında kalkınma ile ilgili konuları yerine getirmek için bütçe gerektirir ve yapılan faaliyetlerin verimli olması için bütçenin faaliyeti destekleyecek

miktarda olması gerekir dolayısıyla il kalkınma ile bütçe birbirini tamamlayamaz ise yapılan faaliyetler verimsiz şekilde meydana gelmektedir.

- İl meclisinin yürütülmesini planladığı konularla ilgili harcamaları konusunda valilere bağlı olması.

İl meclisleri halk tarafından seçimler yoluyla oluşturulmaktadır yapılan faaliyetleri de halk adına olması gerekmektedir il kapsamındaki kamu ve özel kuruluşları halk adına denetlemesi gerekmektedir. Ancak bu konuyla ilişkin net bir düzenlemenin olmadığından söz konusu faaliyetleri gerçekleştiremez aksine yapacağı faaliyetlerle ilgili harcamaları valiler tarafından belirlenmektedir dolayısıyla il meclislerin yapacağı faaliyetleri ne oranda etkili olması konusu tartışılır.

- İlçe yönetimi bütçe bakımından özerk paya sahip değiller buna bağlı olarak doğrudan merkezden bütçe talebinde bulunamaz.
- Yerel düzeyde sınırlı ve göstermelik hesap verme yöntemlerin olması.

Yukarıdaki sorunlara bağlı olarak gelişen bu sorunun temelinde personeller arasında gruplaşma, partileşme ve çıkar ilişkileri yatmaktadır.

- Yerel yönetimlerin halk tarafından denetlenmesinin zayıf olması.
- Vali ve kaymakamların halka karşı hesap verme konusunda net bir düzenlemenin olmadığı.

Vali ve kaymakam yerel halk ile merkezi yönetim arasında bağlaç görevlerini yapmaktadır bu iki makamın yaptığı faaliyetleri ile ilgili hem halka hem de merkezi yönetime hesap vermesi zorunludur ancak yerel yönetimlerde halk adına denetleyen kurumların zayıf olması nedenleriyle bu iki makam halka hesap verir özeliğini taşımamaktadır.

- İl kapsamında kamu faaliyetleri yapan kurumların yerel hizmetlerin sunması konusunda net bir çizelgenin olmadığı ve buna bağlı olarak bu kurumların hesap vermelerinin karmaşık olması.
- Yerel hizmetler konusunda merkezi yönetim tarafından politikaların çıkarılması buna bağlı olarak yerel hizmetlerde verimliliğin azalması.

Merkezi yönetim tarafından yerel yönetim ile ilgili çıkarılan politikalar genel olarak yerel halkın ihtiyacını karşılamaz aksine merkezi yönetimin yerel yönetimler vasıtasıyla istenilen konular hakkında düzenlemeler ve politikalar çıkarmaktadır.

- Kamu hizmetleri konusunda net bir standardın olmaması.

2001 öncesinde yaşanan savaşlar nedeniyle ülkenin ulusal ve yerel düzeyinde bir standardın olmamasına neden olmuştur bu standart yerel hizmetler sunumunda olsun, yerel yönetimlerin oluşumunda olsun ve yerel yönetimlerde personel atanmasında olsun açıklayıcı bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir.

- İl ve ilçe kapsamında yerel faaliyetlerin yerine getirmesinde net bir sistemin olmaması.
- Köyden kentte göç eden kesimin yarattığı olumsuzluklar konusunda önlemlerin alınmaması.

2001 sonrası güvenlik nedeni ve iş arayışı nedenleriyle kentte göç eden kesimleri kentte yarattığı adaptasyon sorunu kent dokusunu bozmaktadır. Buna karşın yerel yönetimlerin önlem alamaması ayrı bir sorunu yaratmaktadır.

- İlçe kapsamında net bir kamu yönetiminin olmadığı.

İlçe kapsamında merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında gayri resmi bağlayıcı bir grubun bulunması nedeniyle ilçelerde kamu yönetiminde sorun yaratmaktadır. İlçelerde söz sahibi olan millitlar çoğu zaman ilçeye ait kararları vermektedir ancak merkezi yönetim anlaşma yoluyla ilçe yönetiminin faaliyetlerini yürütmektedir.

- İlçe kapsamında bakanlıkların ilçe dairelerinin yerel hizmetler ile ilgili katılımının az olması, karar almada özerk olmaması, yaptığı faaliyetler ile ilgili merkeze rapor vermesi konularında sorun yaşanmaktadır.
- İlçe kapsamında kamu hizmetleri sunan kamu kuruluşları arasında koordinasyonun olmadığı.

İlçe yönetim faaliyetlerini verimsiz kılan en önemli konu ilçe kapsamında yapılan faaliyetler ile ilgili kurumlar arasında net ve şeffaf koordinasyonun olmamasıdır bu konuyla ilişkin merkezi yönetim tarafından bir düzenlemenin çıkarılmaması da bu sorunun uzun yıllardan beri sürdürülmesine sebep olmuştur.

- Yerel yönetim birimleri üzerinde merkezi yönetimin denetiminin şeffaf olmadığı.

Her kurum şeffaf denetim ile gelişir ancak Afganistan'da çoğu konularda çıkar ilişkisinin yatması nedeniyle denetim konusunda da yansımaktadır yerel yönetimi denetleyen kurumlar siyasi parti veya çıkar ilişkileri üzerinden gerçekleştiğinden dolayı denetimde şeffaflık pek bulunmamaktadır.

- Bakanlıkların il daire personellerin yaptığı faaliyetleri konusunda valinin danışma niteliğindeki fikirlerine önem verilmemesi.

Vali yerel yönetim kapsamında en üst düzey yönetici kurumundadır il kapsamında herhangi bir faaliyetin yapılması konusunda öncelik başvurulacak makamlardandır ancak bakanlıkların il daireleri tarafından sunulan faaliyetlerle ilgili etkili olmaması bu konuda fikir ve düşünce çelişkileri ve yerel hizmetlerle yetki yetersizliği yaşamaktadır.

- Yerel yönetim birimlerinde baş gösteren yolsuzluk ve kayırmacılığın olması.
- Çoğu ilçelerde yaşanan güvenlik sorunu.

Güvenlik sorunu tüm sorunların başını teşkil etmektedir ülke genelinde yaşanan savaş ve kargaşalar nedeniyle güvenlik sorunu meydana getirmektedir. Bu sorun genel olarak büyük oranı ilçelerde görülmektedir.

- Yerel düzeyde gayri resmi güce sahip şahısların olması ve bunlar yerel yönetim süreçlerini idari mali ve personel konularda etkilemesi.
- İl ve ilçe kapsamında yönetimsel teknik açıdan kapasitelerin yetersiz olması.

Genel olarak yerel yönetimlerde yaşanan kapasite sorunu teknik konular, ekipman sorunu (bina ve idari demirbaş) sorunu yaşamaktadır.

- Yerel yönetim birimlerinin genellikle partileşme hareketleri üzerinden biçimlendirilmesi.
- İl kapsamında kapasite geliştirmek için bütçenin olmaması.
- Halkı bilinçlendirme hususunda yazılı basımın olmaması ve bu konuya ilişkin mali kaynak ayrılmaması.

Yerel halk, yerel yönetimlerin yaptığı çoğu faaliyetleri ile ilgili habersiz kalmaktadır. Bunun temel sebebi il kapsamında halkı bilinçlendirme konularında net bir faaliyetin

gerçekleştirilmemesi ve konuyla ilgili yerel yönetimin pek ilgilenmemesidir. Afganistan tarihsel olarak sürekli istikrarsızlık dönemleri içerisinde ulusal ve yerel yönetimlerini şekillendirmiş, dolayısıyla köklü bir yönetim anlayışına sahip olamamıştır. Ülkedeki istikrarsızlığın çok nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenleri dış müdahaleler, iç kargaşalar ve savaşlar teşkil etmektedir. Ülkede yaşanan savaşlar nedeniyle ülkede bir türlü ulusal ve yerel yönetimler hakim olamamıştır. Ülke her dönemde farklı yönetim anlayışlarıyla yönetilmiştir. Yönetimdeki farklılaşmalar 2001 sonrası ulusal ve yerel yönetimlerdeki sorunları meydana getirmiştir. Dolayısıyla yerel yönetimlerdeki sorunlar yukarıdaki olumsuzluklara bağlıdır (Hamidi, 2015:141-144).

Afganistan yerel yönetim birimlerinin sorunlarını farklı faktörlere bağlı olarak değerlendirilebilir bu faktörler siyasi, ekonomik, yerel iktidara sahip şahıslar, etnik grup ayrımı vbs olarak ifade edilebilir bu olumsuzlukların temelinde yatan hususlar yerel yönetimlerde iktidar ve güç sahibi olma ve çıkar ilişkileridir. Dolayısıyla merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında hizmet ve faaliyetlere yönelik net bir şekilde politikalar ve düzenlemeler çıkarılmamıştır. Dolayısıyla Afganistan yerel yönetimlerinde nasıl yönetilmesi konusunda devlet ile hükümet arasında fikir birliği yoktur. Bu olumsuzluğun yansıması olarak uzun zamandan beri halk da devlet ve hükümet tarafından nasıl yönetilmesi konusunda herhangi bir fikre sahip olamamış olup yada bu yöndeki istekleri her zaman bastırılmıştır. Bu olumsuzlukların giderilmesi konusunda ülke genelinde destekleyici sivil kurum olarak uzun zamandan beri sivil toplum ve baskı gruplarının olmamasıdır dolayısıyla ulusal ve yerel yönetimlere yönelik yapılan reformlar da olumlu bir sonuca ulaşılmamıştır. Yukarıdaki sebeplere bağlı olarak bu olumsuzlukların diğer bir sebebi, kısmen Afganistan'da yönetim sistemindeki resmi merkezîyetçilik bağlamını şekillendiren kişilik temelli bir otorite kültürünün varlığından ve kısmen de kolektif güçlerin harekete geçirilmesinde oluşum veya katılımı önemsememesidir. Doğal olarak böyle bir sistem, sivil toplumların ve baskı grupların gönüllü olarak çalışmalarına pek önem arz etmemektedir (Karataş ve Çolakoğlu, 2018).

Yukarıda ifade edilen olumsuzlukların baş göstermesi durumunda doğal olarak reformlar tam anlamıyla gerçekleşemez reformların gerçekleşmesi için fikir birliğinin olması gerekmektedir dolayısıyla bu olumsuzlukların yaşanması sürece ülkenin ulusal ve yerel yönetimlerinde reformlar etkili bir şekilde gerçekleşemez aksine farklı şekillerde engeller yaratılmaktadır. Ancak ülke genelinde yaşanan savaşın etkisi

istikrara ve güvenliğe ciddi hasarlar meydana getirmiş olup her konudan öncelik ülke genelinde istikrarı ve güvenliği sağlayıp gelecek aşamalarda farklı konular üzerinde düşünülmelidir çünkü istikrar ve güvenlik herhangi bir ülkenin temel ve öncelik konularındandır.

4.2 Yerel Yönetimlerin Kurumsal ve Yapısal Sorunları

Afganistan'daki yerel yönetim sisteminin iki versiyonu vardır: Politikalarda tanımlayan bir bildiri sürümü ve çalışmakta olan bir versiyonu. Uygulamada bakanlıklar henüz il dairelerine kamu hizmeti sağlama yetkisi vermemiş ve esas olarak bağışçılar tarafından finanse edilen belli başlı programlara ilişkin kararlar merkezi olarak veya ulusal kurumlar aracılığıyla alınmaktadır. Kabine bir il bütçe politikasını onaylamış olmasına rağmen, bakanlık il daireleri faaliyetlerin yapılması bu konular planlanması ve bütçelenmesi belirtilmemiştir. Sonuç olarak bakanlık il dairelerinin, güvenlik ve adalet sektörleri hariç, idari, operasyonel ve bakım konularında hiçbir ilgisi yoktur. Her durumda bakanlıklar taşra teşkilatları karar alma merkezinde yer alan faaliyetlerin kapsamı ile karşılaştırıldığında nispeten zayıftır. Yerel yönetime yönelik kapsamlı bir düzenleme olmaması bir başka önemli zorluktur. Ulusal ve uluslararası uzmanlar dahil olmak üzere çoğu kişi için yerel yönetim illeri, ilçeleri, belediyeleri ve il meclislerini içerir. Bu görünüm doğru, ancak tamamlanmadı. Aslında yerel yönetim sistemi içinde, hükümet ve sivil toplum kuruluşları ve aktörleri içeren daha fazla kurum vardır. Kamu sektörüne odaklanırsa, kamu hizmeti sistemi ve bu sektördeki reform yerel yönetim sisteminin ve genel olarak yönetimin kilit sektörleridir. Kamu hizmeti sisteminin etkili olması durumunda, bu sistem iş güvenliği, kademeli çalışan terfi, sabit maaş, hizmet sonunda emeklilik, onur ve dürüst işlerle sonuçlanmalıdır. Ancak bugünün durumu farklı. Üst düzey hükümet liderliği yalnızca üst düzey yerel hükümet yetkililerini belirleyebilir ve ortadan kaldırabilir. Ayrıca halka hizmet etmek yerine kamu hizmetini bir çıkar kaynağı haline getirmiştir. Sonuç olarak bürokrasiyi ve kamu yönetim sisteminin temelini oluşturan kamu hizmeti sistemini çok fazla verimliliği yoktur (Karataş ve Çolakoğlu, 2018).

Uygulama bakımından önemli zorluklar arasında, bakanlıkların il dairelerin yerel hizmet sunumu konusunda belediyelerle çakışmalar yaşanması, il meclislerinin halka hesap verebilirlik, mekanizmalarının zayıf olması ve il yönetim kapsamında valinin liderliğinin zayıflığına dikkat çekilebilir. Ayrıca anayasa hükümlerinin aksine, ilçe ve

köy meclislerin üyeleri şu ana kadar seçimle göreve gelmemiştir dolayısıyla ilçe ve köy düzeyindeki mevcut meclislerin çoğu oluşan karar organlarca oluşur bunun yanı sıra da köy meclisleri geleneksel olarak oluşur dolayısıyla ilçe ve köy düzeyinde bu kurumlar kalkınmayı ve yönetişimi etkin bir şekilde teşvik etme konusunda keskin bir yetkiye sahip değiller. Bu kurumun eksikliği nedeniyle ilçelere ve illere toplumsal programlara ilişkin merkezi yönetime il ve ilçe karar organlarca yazılı olarak iletilmesine rağmen toplum temelli planlama şu ana kadar merkezi planlama ve bütçelere yansımamıştır. Oysa anayasada eski yapıları terk edip yerel halkın kendi iradesiyle meclisleri oluşturma eğilimine yol açmıştır.

Seçilen belediye meclislerinin ve seçilmiş belediye başkanlarının yokluğu ve belediyelerin toplam göz ardı edilmesi diğer önemli zorluklar arasındadır. Bu eksikliğe bağlı olarak belediyelerde bütçe konusunda önemli eksiklikler yaşamaktadırlar çünkü bütçeleme süreci çok odaklığundan, yerel düzeydeki belediye meclislerinin planlanması ve kaynak tahsisi ile bağdaştırılmasının yeterli olmaması nedeniyle, iller veya daha düşük hükümet düzeylerinde faaliyet yapma konusunda yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla belediyeler gelir arttırma ve hizmet sağlama konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Çünkü söz konusundaki kapasiteyi geliştirmek için yapılan yatırımlar oldukça yetersizdir. Bu sorunların yanı sıra il yönetim ile bakanlıklar il daireleri arasında belirsiz rollerin olduğu sorunlarda bulunmaktadır. Bu sorunlar yerel düzeyde faaliyetlerin gerçekleşmesi hususunda koordinasyon sağlama yerinde bu kurumlar arasında olumsuz rekabet sonucu çıkar çatışması ortaya çıkmaktadır.

Yerel yönetim kapsamında yapılan faaliyetlerle ilgili bakanlıklar il daireleri ve il yönetim kurumu arasında tutarsızlık sorunu bulunmaktadır. Bu soruna yerel yönetimlerle ilgili açıklayıcı ve kapsayıcı bir politikaların olmadığı ve aynı zamanda bakanlıklar il dairelerin merkezi yönetimin yerel düzeyde uyguladığı politiklar neden taşımaktadır. Yerel düzeyde il yönetimi bakanlıklar il dairelerine yerel faaliyetlerle ilgili sorumluluk verme yetkisi yoktur bu da valinin yerel yönetimler kapsamında en üst yönetici olma statüsünü zedelemektedir. Yerel yönetim kapsamında bu kurumların hangi rolleri üstleneceği konusunda net bir açıklık bulunmamaktadır bu nedenle yerel faaliyetler net bir şekilde gerçekleşemez. Ülke genelinde merkeziyetçiliğin hakim olması nedeniyle yerel düzeyde il yönetim faaliyetleri konusunda valinin üst düzey yöneticiliği pek anlam taşımamaktadır. Merkeziyetçiliğin hakim olmasından yerel düzeyde valiler karar alma konusunda pek özerk hareket edemezler. Ancak merkezden

alınan kararları bakanlıklar il daireleri ile koordineli bir şekilde yürütmektedirler (Lister ve Neksin, 2005: 2-3).

Yukarıdaki sorunları değerlendirme sonucu il yönetimdeki sorunları hukuki sorun, kaynak yetersizliği sorunu, personel atanma sorunu ve yönetim sorunu olarak değerlendirilebilir.

4.2.1 Hukuki sorunlar

İl yönetiminde yaşanan sorunlara, il yönetim faaliyetlerine yönelik düzenlemelerin net bir şekilde belli olmamasına dayanak gösterilebilir. Bunun yanı sıra bu hususla ilgili devletin uzun bir süre içerisinde gereken önemi vermediği de il yönetimde hukuki sorunun temelini oluşturmaktadır. İl kapsamında kamu faaliyetleri yapan kurumlar ve il yönetim arasında faaliyetlerle ilgili belirleyici mevzuatın olmadığı yukarıdaki soruna örnek gösterilebilir. İl yönetim konusunda anayasada bir kaç hüküm bulunmaktadır ancak il meclisinin görevleri ile ilgili konuda merkezi yönetimin politikalarına destek verir niteliğe sahip bir kurum olarak anayasada nitelendirilmektedir. Bu da il yönetim düzeyinde merkezi yönetimin sıkı kontrolü ve tam müdahalesini göstermektedir. Bunun yanı sıra merkezîyetçi anlayışı kapsamında merkezi yönetim yerel yönetimlere yerel düzeyde bazı yetkileri vermektedir bu husus anayasanın 137. Maddesinde şöyle ifade edilmiştir:

“Hükümet, bir yandan merkezîyet ilkesini korurken, yasaya uygun olarak ekonomik, sosyal ve kültürel işleri teşvik etmek ve hızlandırmak ve halkın ülkenin kalkınmasına katılımını artırmak amacıyla bazı yetkileri yerel idarelere devredebilir”.

2004 anayasası il kapsamında yerel halkın katılımını, isteklerini, devlet ve hükümete sözünün geçerliliğini sağlamasını ve demokrasi gereği özgür ve eşitlik kapsamında yerel seçim yoluyla il meclisi seçimle oluşur bu husus anayasanın 138. Maddesinde şöyle ifade edilmiştir:

“Her bir vilayette, bir vilayet meclisi kurulacaktır. Vilayet meclisi üyeleri, ilgili vilayetin sakinleri tarafından nüfusla orantılı olarak, özgür, doğrudan, gizli oyla yapılan genel seçimlerle yasaya göre 4 yıllık bir dönem için seçilirler. Vilayet meclisleri, üyelerinden birini başkan olarak seçer”.

İl meclisi yerel halkın seçimlere katılımı ile oluşur ve yerel halkın yerel düzeyde refahını, hizmet talebini ve isteklerini yerine getirilmesi için halkın öncelikli

başvuruda bulunan kurumların arasında bulunmaktadır. Ancak anayasanın 139. Maddesinde il meclisi devletin yerel düzeyde çıkarılan politikaları yerine getirilmesi için önemli rol oynamaktadır. Bu yapılandırmanın gereği merkeziyetçiliğin hakim olmasıdır nitekim bu rol yerel düzeyde yerel halkın istek ve hizmet talepleri doğrultusunda yapılırsa olumlu karşılır ancak yerel halkın hizmet talebi il meclis tarafından göz ardı edilirse olumsuz ve hukuki sorunu teşkil eder bu konu açıkça anayasanın 139. Maddesinde şöyle ifade edilmektedir (Afganistan Yerel Yönetim Politikası, 2009: 83-86).

İl meclislerinin yapıları, görev ve yetkileri konusunda şöyle bilgi verilmektedir. “vilayet meclisi, devletin kalkınma hedeflerinin korunmasında ve devletin işlerinin yasada belirtildiği şekilde iyileştirilmesinde görev alır ve vilayetin yetki alanındaki önemli konularda tavsiyelerde bulunur. Vilayet meclisleri, görevlerini vilayet yönetimleriyle işbirliği içerisinde yürütürler.”

Yukarıda ifade edilen anayasa maddelerinin yerine getirilmesi yerel düzeyde önemli bir konudur ancak il yönetiminde seçimle oluşan kurumun faaliyetleri merkezi yönetime bağlı şekilde yapılması bu kurumun oluşum amacından uzaklaştırmaktadır. Aslında gelişmekte olan ülkelerde, merkezi yönetimler merkeziyetçi bir anlayış kapsamında yerel yönetimlerini kendi yetkisi altında yönetmektedir. Bu müdahaleler, yönetim açısından gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi, Afganistan’da yerel hizmetler sunumu açısından merkezi ve yerel yönetimlerin yetki ve görevleri kesin çizgilerle birbirinden ayrılmadığı görülmektedir. Örneğin merkezi yönetim merkeziyetçi anlayışını kurmak amacıyla yerel yönetimlerin yerel düzeyde sunacağı görevlerini üstlenmekte. Yani bakanlıkların yerel düzeyde bölgesel hizmet kuruluşlarının bir takım yerel hizmetlerin yerine getirilmesinden yasal olarak sorumlu olduğu bilinmektedir. Ayrıca yasal olarak ortak çalışmalar adı altında merkezi yönetimle il yönetimlerin sorumluluğu altında olan bir takım yerel hizmetleri birlikte yürütürler böylelikle merkezi yönetim yerel düzeydeki hizmetlere ilişkin müdahalelerde bulurlar.

4.2.2 Kaynak yetersizliği

Afganistan’da il yönetimi tarihsel olarak mali açıdan merkeze bağlı bir şekilde yerel hizmetleri sunmaktadır. Merkezi bütçeden ayrılan pay çoğu zaman il yönetimi tarafından sunulan hizmetleri karşılamamaktadır. Yerel yönetimlerde (il ve ilçe)

kapsamında toplanan gelirler merkezi yönetime aktarıldıktan sonra her illin dercelerine göre genel bütçeden söz konusu ilin bütçesi tahsis edilmektedir bu konuyla ilişkin sorun ise bütçenin eşitsiz, siyasileştirmiş ve politik ilişkiler üzerinden oluşturulmasıdır bu nedenle il yönetiminde hizmetlere yönelik kaynak yetersizliği sorunu meydana gelmektedir. Diğer bir taraftan yerel yönetim düzeyinde tüm vergi ve harcama oranlarını belirlemede merkezi yönetim yetkili ve merkezi yönetim tarafından bu oran belirlenmektedir.

4.2.3 İstihdam sorunu

Yerel yönetim kurumlarının sorunlarından bir tanesi de istihdama yönelik sorunlarıdır. Bu sorunun temelinde siyasi etmenler, politik ilişkiler, etnisite bağlılığı ve çıkar ilişkileri yatmaktadır. Bu nedenle yerel yönetim birimlerindeki personeller sorumluluk alma konusunda kaçınırlar personeller arasında hizmetlere dair iletişimsizlik bir tür ilişki mevcuttur. Bu ilişkisizlikten kaynaklanan personeller arasında gruplaşma sorunu meydana gelmektedir genellikle gruplaşma olayı partiler aracılığıyla ve partileştirme olayından kaynaklanmaktadır. Personel temin etme konusunda liyakattan ziyade çıkar ilişkileri ve parti ilişkileri daha etkin rol oynamaktadır. Personellerin eğitimindeki sorunda bu konuya önem taşımaktadır hizmet kalitesi ve amaca uygun hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitimin net bir şekilde gerçekleşmediğinden personellerin eğitiminde hizmetlere dair sorun yaratmaktadır (İvanz ve Osmani, 2005: 27-28).

2014 ncesi il yönetim personellerin eğitim seviyesi oldukça düşük, bunun temel sebebi ülkede yaşanan savaşların olması bu savaşların sebebiyle çoğu vatandaşların hayatını kayıp etmesi yada diğer memleketlere sığınmacı olarak oralarda hayatını sürdürmesidir. Bunun yanı sıra il personel alımında uygulamada bir standartın olmasına karşın çıkar ilişkisi ve partileşme olayların gerçekleşmesiyle standartın niteliğiden söz edilemez bu nedenle liyakatin olmadığı kurumlardan da yerel hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi beklenemez.

4.2.4 Yönetim sorunu

İl yönetim sorunlarından birisi de yönetiminden kaynaklanan sorunlardır. İl yönetim işleyişinden kaynaklanan sorunlar olarak da ifade edilebilir. il yöneticilerinin yerel düzeyde en üst yerel yönetim karar organı olarak merkezi idarenin kontrolü altında faaliyet yapması önemlidir. Ancak gerek uygulamada, gerekse mevzuattan kaynaklanan sebeplerden dolayı il yönetim kurulu ve özelikle il yönetim başkanı

merkezi yönetim tarafından atanır. Dolayısıyla merkeze bağılı olarak çalışmalarını sürdürür. Yerel düzeyde merkezi yönetimin çıkardığı politikaları uygular ancak uygulama sürecinde görev ve yetkileri il yönetiminde belirsizdir bakanlıkların il daireleri ile yerel faaliyetler konusunda net bir çizelgesi yoktur yerel düzeydeki çoğu konularda koordinasyon görevini üstlenmektedir.

Afganistan'da il yönetimde köklü bir değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Yerel yönetimlerin yetkilerinin artırıldığı ve merkezi idarenin baskısının daha yumuşak anayasal değişiklikler yapılması gerekmektedir. Merkezi idarenin kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda ise uluslararası kuruluşlardan faydalanılmalıdır. Kent yararına projeler, bu kuruluşlara sunulmalı ve gereken kaynak bu şekilde yaratılmalıdır. Ancak yerel yönetimlerin idaresinin zayıf olduğu ve halkın temel ihtiyaçlarının halen tam olarak sağlanmadığı Afganistan'da sözü edilen değişimlerin kısa sürede yaşanamayacağı öngörülmektedir. Güvenlik sorunun devam ettiği bölgelerde ise yerel hizmetlerin yerine getirilmesi, öncelik taşımamaktadır. Bu bağlamda bölgelerarası eşitsizliğin giderildiği ve yaşanabilir kentlerin yer aldığı bir Afganistan için yerel halk ve idareciler dışında uluslararası kuruluşlara da önemli görevler düşmektedir.

4.3 Afganistan Yerel Yönetimlerinin Genel Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri

Afganistan'da Taliban rejiminin sonlandırılması ülkenin genel sorunlarına çözüm üretmek noktasında yeterli olmamış ve çağa ayak uyduran bir ülke olunmasını tam anlamıyla sağlayamamıştır. Ülkede güvenlik sorununa kökten bir çözüm getirilmemekle birlikte halkın temel ihtiyaçlarının karşılanamadığı bölgeler halen mevcuttur. Bu nedenle modern kentlerin ve katılımcı ve demokratik bir yerel idarenin kısa vadede tesis edilmesi beklenemez. Ancak savaş nedeniyle tahrip edilen bölgelerde altyapı başta olmak üzere kentlerin yeniden inşasında bazı adımlar atılmıştır.

Afganistan her ne kadar baskıcı Taliban rejiminin iktidarından kurtulmuş olsa da merkeziyetçi ve gelenekçi devlet yapısı halen devam etmektedir. İl yönetiminde yerel yönetimlerin yetki alanında olması gereken birçok konuda merkezi idare yetkili kılınmıştır. Bunun dışında yerel yönetimlerde görev yapabilecek personel yetiştirilmiyor olması da yerel hizmetlerin ifasında aksaklıklara yol açmaktadır.

Kalifiye personelden yoksun yerel idarelerin rüşvet, yolsuzluk vb. sorunlarla da uğraşması söz konusudur.

Demokratik ve katılımcı bir yönetimin gerek merkez idaresinde gerekse il yönetiminde sağlayacak bir toplumsal hareketlilikten de söz edilemez. Zira barınma, beslenme ve sağlık gibi ihtiyaçların karşılanması halkın öncelikleri arasındadır. Zaman zaman gerçekleşen terör eylemleri ve bazı bölgelerde asayişin sağlanamamış olması da yaşam hakkı dahi elinden alınan Afganistan halkının demokratik kazanımlarını uzun süre daha elde edemeyeceğinin göstergesidir. Ülkedeki farklı etnik gurupların varlığı ve bu gurupların birbirleriyle yaşadığı çatışmalar ve yerel idare üzerinde hâkim olma çabaları il yönetimlerinin bir diğer sorunu olarak göze çarpmaktadır. Afganistan gibi savaş sonrası yönetsel reformların yaşandığı Yugoslavya ve Lübnan gibi ülkelerde yerel meclislerde etnik gurupların nüfustaki oranına göre temsil hakkının anayasal güvenceye alındığı yasal değişikliklerin Afganistan'da da hayata geçirilmesi gerekmektedir. Farklı etnik gurupların çatışmasının önüne geçilebileceği gibi, temsil noktasında da demokratik bir adım atılması bu yöntemle mümkün olabilecektir.

Afganistan'ın köklü bir reformla modern bir yönetimle idare edilmesi ve yerel yönetimlerin katılımcı ve demokratik bir hal alması, Afganistan'ın yönetici kadrolarınının tek başına gerçekleştirebilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşlara önemli görevler düşmektedir. Afganistan'a sadece askeri destek veren uluslararası kuruluşlar, bu desteğini kentlerin yeniden inşası, modern bir hukuk ve yönetim sistemi kurulması konularında gerekli desteği vermemektedir. Ülkenin tamamında güvenlik sorununun çözüme kavuşturulmamış olması da verilen askeri desteğin boyutlarını tartışmaya açmaktadır. Ancak, bu durum başka bir bilimsel çalışmanın konusudur.

Afganistan'da il yönetimlerinin merkezden bağımsız bir organ halini alması ve kent yönetiminde etkin rol alması için yeni bir kent yasasına ihtiyaç vardır. Merkeziyetçi ve gelenekçi yönetim anlayışı terk edilerek, yerel idarelerin yetkilerinin arttırıldığı bir yönetim kurulması Afganistan demokrasisine katkı sağlayacağı gibi, toplumun her kesiminin temsil edildiği yerel meclislerin varlığından söz edilebilir.

Gelenekçi bir toplumdan modern bir topluma geçişte ve demokratik bir idarenin oluşumunda Türkiye Cumhuriyeti'nin attığı adımlar Afganistan gibi ülkelerde emsal teşkil edilebilmektir. Savaş yorgunu ve kaynakları emperyalist uluslarca sömürülmüş

olan bir ülkenin, hazırlanan kalkınma planları ve kaynaklarının doğru kullanılmasıyla tam bağımsız bir ekonomiye kavuşması, Afganistan için de uygulanabilmektedir. Sözü edilen bu kalkınmanın 20. yy'ın başında gerçekleşmiş olması da dikkat çekilmesi gereken bir konudur. Üstelik bu reformların uluslararası kuruluşlar veya yabancı bir ülkenin desteği olmadan gerçekleşmesi söz konusudur. Afganistan ise, kaynaklarının doğru kullanımı ve yabancı sermayenin tekelinden kurtulmuş bir ekonomik modeli hayata geçirmelidir. Yukarıda sözü edilen yönetsel reformlar ancak bağımsız bir ekonomiyle mümkün olabilmektedir. Bağımsız ekonomiye sahip devletler, kaynakları nasıl ve ne şekilde kullanacağı konusunda da özgür hareket edebilmektedir. Halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması takiben modern bir yönetim için adımlar atılması beklenmektedir.

Türkiye'nin ilk belediye kanunu olan ve 1930 yılında yürürlüğe konan 1580 sayılı Belediye Kanunu genç cumhuriyetin yerel yönetimlerin modernizasyonunda atılmış olan ilk adımdır. Bu kanunla kadınların siyasete katılımının önü açılmış ve yerel yönetimlerin kent yönetiminde söz sahibi olması bu kanunla mümkün olmuştur. Afganistan ise savaş sonrası il yönetimi başta olmak üzere bölgesel yönetimleri yetkilendirmek yerine, çağın gerisinde kalarak, merkeziyetçi anlayışını devam ettirmiştir. Kentin mahalli müşterek ihtiyaçlarının belirlenmesinde merkezi idare yetkili kılınmış ve yerel yönetimler ikinci planda tutulmuştur.

Yerel yönetimlerin yetkilerinin anayasal güvence altına sahip olduğu yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesinin tek başına yeterli olması beklenemez. Hukuk devleti kimliğine sahip bir devlet olunması ve kanun hükümlerine aykırı hareket eden idarecilerin yaptırımlarla karşı karşı olduğu bir devlet yönetimi esa alınmalıdır. Günümüzde Afganistan sözü edilen hukuk devleti kimliğinden oldukça uzaktadır. Modern dünyanın en önemli gereksinimi olan kişi hak ve hürriyetlerinin güvence altında olduğu, kişilerin eşit haklara sahip olduğu bir hukuk sisteminin varlığından söz edilememektedir. Bu durum, il yönetimi başta olmak üzere yerel yönetimlerde görülen, rüçvet, yolsuzluk vb. eylemlerin önüne geçilememesini beraberinde getirmektedir.

Afganistan'ın demografik yapısı göz önünde bulundurularak, yerel meclislerin yeniden yapılandırılması ülkede demokrasi kültürünün yerleşmesine katkı sağlayacaktır. Kendi kimliklerin temsil edildiğini gören Afganistan halkının yerel

idareyi kabullenmesi sağlayacağı gibi katılımcı demokrasi için yerel düzeyde önemli bir adım atılmasını beraberinde getirecektir.

Türkiye’de de Devlet Planlama Teşkilatı, Kalkınma Ajansları gibi örnekleri bulunan kalkınma komitelerinin Afganistan’da beklenen gelişmeyi gösterememiştir. Sivil toplumun gereken katılımı göstermediği gibi, diğer yerel yönetim birimleriyle de koordineli çalışmasından söz edilememektedir.

Afganistan’da kalkınma projeleri, bölgesel olarak farklı şekilde yürütülmelidir. Zira, yerel ihtiyaçlar her bölgede farklılık göstermekle birlikte, çözüm noktasında farklı uygulamalara tabi tutulmalıdır. Bir bölgenin öncelikli sorunu güvenlik ve asayiş sorunu başlıca sorunken, bir diğer bölgede altyapı sorunu öncelikli sorundur. Bu nedenle kalkınma komiteleri kentin yerel dinamikleri ile ilişkisini kuvvetlendirmeli ve bu komiteler kentin tüm unsurlarını içine katarak çözüm önerilerini projelendirmelidir.

Böylece kalkınma komitelerinin kuruluş amacına uygun hale gelmesi sağlanacak ve kent yönetiminde farklı kimliklerin de talep ve beklentilerinin dikkate alındığı katılımcı, saydam ve hesap verebilen bir yerel yönetim anlayışı hayata geçirilebilecektir. Aksi halde kurulan yerel yönetim birimleri arasında koordinasyon sağlanamama sorunu devam edecek ve Afganistan’ın demokratik ve katılımcı bir yerel yönetim oluşturma çabaları başarıya ulaşamayacaktır.

5. SONUÇ

Afganistan'da istikrarsızlığın uzun yıllardan beri devam etmesi sonucunda ülke genelinde kalıcı ve köklü bir yönetim olgusu yaratılmamıştır. Ülkeye yaşanan iç savaş ve bu savaşa neden olan dış kışkırtmaları neden gösterilebilir. Ulusal düzeyde yaşanan istikrarsızlık doğal olarak ülkenin yerel düzeyinde de olumsuz etkisini yansıtmaktadır. Genel olarak bu olumsuzluklar yerel yönetimlerin yönetsel boyutunda en fazla görülmektedir. Yani ülkede yaşanan istikrarsızlık nedeniyle ülkenin her bölgesinde merkezi yönetime bağlı olmayan söz konusu bölgeyi yöneten yöneticiler ve liderler bulunmaktaydı. Genellikle Afganistan'da yaşanan böyle bir sistem dışı oluşuma etnik yapı rol oynamaktaydı yani ülkenin her bölgesinde farklı etniklerin hakimiyeti bulunmaktaydı. Ülkede yaşanan böyle bir durumun doğal olarak dış güçlerin kışkırtmasına müsait bir ortam yaratmaktaydı. Böylelikle ülke genelinde köklü ve kapsayıcı yönetim olgusu ulusal düzeyde ve yerel düzeyde oluşturulamamıştır.

2001 sonrasında oluşan devlet yapısı ülkede yaşanan istikrarsızlığa çözüm yaratmak için çözüm önerisi niteliğinde yürürlüğe girmiş devlet yapısını merkeziyetçi ilke kapsamında faaliyetlerinin sürdürülmesi amaçlanmıştır. Ancak bölgede oluşan güçlü söz sahipleri ve önemli kitleye hitab eden kesimin olması sonucu ülkenin çoğu bölgesinin idari yapısı merkezi devletin kontrolü dışında oluşmuştur veya merkezi yönetim ile bölgedeki söz sahibi kesim arasında anlaşma ve uzlaşma yapılarak yerel idareleri oluşturmuştur. Örneğin ülkenin bazı illerin valileri uzun dönem içerisinde siyasi, parti ve ekonomik ilişkileri üzerinden göreve kalması ve söz konusu illerde hemen hemen önemli idarelerinde siyasi ve parti ilişkileri üzerinden karar organlarının göreve gelmesi ve bazı illerde ise parti liderlerin isteği üzerinde karar organlarının göreve gelmesi yukarıdaki hususa açık örnektir.

Bu çalışmada yukarıdaki saptanmalara bağlı olarak il yönetiminin uygulamadaki mevzuatı ve karşılaştığı sorunları incelenmiş olup önemli sonuca varılmıştır. 2004 yılında çıkarılan anayasa da yerel yönetimlerle ilgili ayrı bir bölümün olmadığı görülebilir ancak yerel yönetimlerle ilgili bir kaç hüküm bulunmaktadır bu hükümler yerel yönetim birimlerinin kuruluşu, görevleri ve sorumlulukları konusunda izlenim niteliğinde olmaktadır. Yerel yönetim birimi olan illin kuruluş şartları bölgenin

nüfusunun 200 binden fazla olması, en az 3 ilçeyi kapsamaması gerekir ve gelir elde etme kaynaklarına sahip olması gerekir. Ancak Afganistan'da etnik, bölgesel ve siyasi parti nedenleri ile bazı bölgelerin yukarıdaki özelliklerine sahip olmasına rağmen merkezi yönetim tarafında il niteliği taşımamaktadır bunun aksine bazı bölgelerin yukarıda ifade edilen sebepler nedeniyle il niteliğini taşımaktadır bu konuda devletin eşitsiz bir şekilde politikaların yürütülmesi açıkça görülmektedir. Afganistan yerel yönetim kapsamında illin kurulması ardından yerel yönetimlerin en üst birimi olarak statüye sahip olmaktadır. Ancak il kapsamında kamu kuruluşları ile üst düzey yerel yönetim birimi niteliğini temsil edememektedir bunun sebebi ise il kapsamında kamu kurumları ile il yönetim arasında net bir politika ve çizelge bulunmamasındandır yani valinin merkezi yönetim tarafından atanması ile en üst düzey yönetici niteliği taşıması yukarıdaki çizelgenin olmaması ile birlikte soru işaretlerine yol açmaktadır. Aynı zamanda valileri il kapsamında bakanlıkların il idari birimlerin yürüttükleri faaliyetleri konusunda koordine etme yetkisi bulunmaktadır bu durum valinin yerel yönetimlerin merkezi yönetimin il idari teşkilatları karşısında temsil etmesini yetersiz kılmaktadır. Çünkü vali ilde hem merkezi yönetimi hemde yerel yönetimi temsil eder niteliğine sahip ancak valinin söz konusu idarelerin faaliyetlerinin durdurması veya iptal edebilmemesi yetkisinin olmaması iki kurumun temsilciliğininin yetersiz olmasının göstergesidir. Bu hususun sebebi merkezi yönetimin il yönetimi üzerinde sağlaması planlanan tam hakimiyetinin kurması anlamı yatmaktadır çünkü valilerin yerel düzeyde tam yetki sahibi kılması belki yerel düzeyde özerklik hisine kapılmasına sebep olur çünkü Afganistan'da her bölgede etnik yapının oranlarının az veya çok olması durumu bulunmaktadır. Merkezi yönetim yerel yönetim üzerinde hakimiyetini sağlaması için il yönetimini her zaman kontrolü ve sıkı denetimi altında faaliyetlerini gözetlemektedir. Dolayısıyla merkezi yönetim il yönetiminin personel atanmasını, bütçe belirlemesini ve politikaların uygulamasını kendince oluşturup il yönetimlerce yürütmektedir. Örneğin il kalkınma konularında il kalkınma komitesinin faaliyet çizelgesinin il maliye müdürlüğü tarafından belirlenmesi merkezi yönetimin il yönetimi üzerinde tam yetkili olmasının açık bir kanıtıdır. Dolayısıyla il kapsamında kalkınma faaliyetleri ile ilişkin faaliyetler yerel halkın isteği üzere gerçekleşemez buna bağlı olarak il kalkınma komitesi faaliyet yaparken özerk hareket edemez. Bir diğer önemli konu ise bu kurumun her ilde faaliyetlerin farklılığı nedeniyle ülke genelinde bu kurumun faaliyet bütünlüğünden söz edilemez. Yani merkezi yönetim yerel yönetim üzerinde tam yetkili olup yerel halkın yerel yönetimlerden istiyecek

hizmetleri alamayıp aksine merkezi yönetimin yerel hizmetler konusunda takdir yetkisine bağlıdır. İl yönetim kapsamında değerlendirilecek bir diğer husus ise il yönetiminin bütçe oluşturulmasıdır yani il kapsamında sürdürülen faaliyetlerden tehsil edilen gelirler il idari kurumu vasıtasıyla merkez bankasında aktarılır ülke genelindeki illerden toplanılan gelirlerin sonucunda illerin derecesine göre bütçe ayrılır bunun yanı sıra vergi oranı, il yönetimin harcama oranı merkezi yönetim tarafından bellirler yani mali merkeziyetçilik ilkesi hakim bu nedenle yerel hizmetler tam ve etkili bir şekilde yerine getirilemez hizmetlerde aksaklık, gecikme ve kalitesizlik sorunları meydana gelir dolayısıyla halk devletin yerel hizmetlerin sunumu konusunda güvensizlik hisine kapılır.

İl yönetimi kapsamında değerlendirilecek bir diğer husus, il yönetiminde personel atanması konusudur bu konuya ilişkin merkezi yönetimin il yönetim kuruluşunun üst düzey yöneticilerinin atanmasındaki yetkisidir yani il kapsamında üst düzey yöneticinin merkezi yönetimce belirlenmesi merkezi yönetimin doğrudan il yönetimini denetler ve sıkı kontrol altına alır.

İl yönetim kapsamında hesap verebilirlik konusu incelenirse belirsiz ve karmaşık bir hesap verme yöntemi bulunmaktadır vali il kapsamında yaptığı faaliyetlerle ilgili merkezi yönetime hesap verme yükümlülüğü bulunup ancak halk adına il meclisi tarafından vali denetlenemez veya hesaba çekilemez çünkü bu konu ile ilişkin açık ve şeffaf bir düzenleme ve kanun bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra vali ile il güvenlik kumandanlığı arasındaki hesap verebilirliği belirsiz bir şekilde sürdürülmektedir. Genel olarak il yönetim kapsamında yukarıda değerlendirilen konuların yaşanması sonucunda il yönetim açısından hukuki sorunu, istihdam sorunu, kaynak yetersizliği ve yönetim sorunu meydana gelmektedir. Bu sorunların çözümü konusunda ülke genelinde yaşanan savaşın etkisi istikrara ve güvenliğe ciddi hasarlar meydana getirmiş olup her konudan öncelik ülke genelinde istikrarı ve güvenliği sağlayıp gelecek aşamalarda farklı konular üzerinde düşünülmelidir çünkü istikrar ve güvenlik herhangi bir ülkenin temel ve öncelik konularındandır.

Afganistan'da il yönetimde köklü bir değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Yerel yönetimlerin yetkilerinin arttırıldığı ve merkezi idarenin baskısının daha yumuşak anayasal değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Merkezi idarenin kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda ise uluslararası kuruluşlardan faydalanılmalıdır. Kent yararına projeler, bu kuruluşlara sunulmalı ve gereken kaynak bu şekilde yaratılmalıdır. Ancak yerel yönetimlerin idaresinin zayıf olduğu ve halkın temel ihtiyaçlarının halen tam olarak sağlanmadığı Afganistan'da sözü edilen değişimlerin kısa sürede yaşanamayacağı öngörülmektedir. Güvenlik sorununun devam ettiği bölgelerde ise yerel hizmetlerin yerine getirilmesi, öncelik taşımamaktadır. Bu bağlamda bölgelerarası eşitsizliğin giderildiği ve yaşanabilir kentlerin yer aldığı bir Afganistan için yerel halk ve idareciler dışında uluslararası kuruluşlara da önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKLAR

- Afganistan Anayasası**, (2004). National Solidarity Programme. Kabil: Operasyon Talimatları.
- Ashraf Wat, S-E-N.** (2007). *An Assessment of Sub-National Governance in Afghanistan* (1. Bs). San Francisco: The Asia Foundation.
- Bağımsız Yerel Yönetim Müdürlüğü**, (2009). *Palisi İdarat Mahali (Afganistan Yerel Yönetim Politikası)*.
- Batoor, Q. F.** (2016). *Afganistan'da Cumhuriyetin Kuruluşu*. NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Billimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Büyükbaş, M.** (2006). "Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan'a Müdahalesi ve Afganistan'da Oluşturulan Yeni Yönetim Yapısı", *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Chesterman, S.** (2002). "Walking Softly in Afghanistan: The Future of Un State-Building". *Survival*.
- Derih, A.** (2001). *Afganistan Der Kern Bistum (Yirminci Yüzyılda Afganistan)*. Peşaver: Danış Yayınevi.
- Duagu, M.** (2005). *Ruydatha-I Panc Dehe-iEhir Der Afganistan (Afganistan'ın Son Beş Yılın Tarihi Tahlili)*. Peşaver: Ezher Yayınevi.
- Ehler, R. L., Lewis, D., Espinosa, E., Farrington, J. ve Ledeen, G.** (2015). *An Introduction to The Constitutional Law of Afghanistan* (S. Ahmad, I. Price, S. Jacobson, C. Baylin, J. Farrington, J).
- Evans, A., Manning, N., Osmani, Y., Tully, A. ve Wilder, A.** (2004). *A Guide to Government I Afghanistan*. Washington: World Bank Publications.
- Evans, A. ve Osmani, Y.** (2005). "Assessing Progress: Update Report on Sub-national Administration in Afghanistan", Kabil: Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi Afganistan İslam Cumhuriyeti (1957) "Belediyeler Kanunu".
- Ghubar, M. ve Grote G. M.** (2001). *Afganistan in The Course of History* (2. Bs). Albany, Ca, U.S.A: Eve's Book Garden.
- Grote, R.** (2004). "Separation of Powers in The New Afghan Constitution". *Heidelberg Journal of International Law*.
- Gubar, M. G.** (2005). *Afganistan Der Mesir Tarih, (Afganistan'ın Tarihi Seyri)*. Mohsin yayınevi Tahran.
- Güngör, U.** (2017). "Öncü Barış Operasyonları: Türkiye'nin Deneyimi", Ankara, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Habib, S.** (2013). "Local Government in Afghanistan: 21th Nispacee Annual Confernce".
- Habibi, A.** (2011). *Tarihi Joghrafiyayı Afganistan (Afganistan'ın Tarihsel Coğrafyası)*. Kabil: Meyvve Yayınevi.
- Hamidi, N. M.** (2015). *Hükümetdari*. Mohammad Rasul Manavi Yayınevi Mazari şarif Afganistan.
- Haşimi, S. M., Beşerdost, A., ve Şerifi, Ş.** (2010). *Tarihiyle, Kültürüyle ve Güncel Gelişmeleriyle Afganistan*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.

- Independent Directorate of Local Governance, (IDLG).** (2010). *Sub National Governance Policy*. Afghanistan: Islamic Republic of Afghanistan Independent Directorate of Local Governance.
- İvanz, A. ve Osmani, Y.** (2005). *Vahid tahkik ve arziyabi dar Afganistan*.
- Kabul Municipal Development Programme.** (2014). *The World Bank, Kabul Municipal Development Programme*. <http://documents.worldbank.org/curated/en/885711468187133218/afghanistan-kabul-municipal-development-program-project>, Erişim Tarihi 02.11.2017.
- Karataş, A. ve Çolakoğlu, E.** (2018). “Afganistan’ın Devlet Yapısında Yerel Yönetim Sistemi”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Lister, S. ve Neksin, H.** (2005). *Sakhtar hayi hükümetdari mahalli dar Afganistan*.
- Mahamadi, A. A.** (2017). *Hukuk İdari Afganistan*, Kabul, Waja Enstitü Yayınları.
- Misbahzade, B.** (2009). *Tarih Siyasi Muhtaser Afganistan (Afganistan'ın siyasi tarihi)*. Tahran Paş-i Parsiyan yayınevi.
- Musavi, S. A.** (2009). *Tarih-I Tahlili Afganistan Az Zahir Şah Ta Karzai, (Zahir Şah'tan Karzay'ye Kadar Afganistan'ın Tahlili Tarihi)*. Kabil: Belh Yayınevi.
- Mutanoğlu, M.** (2006). *Afganistan Moğol İstilasından Amerika İşgaline*. İstanbul: Mavi Ofset Yayınevi.
- Nijat, A., Gosztonyi, K., Feda B. ve Koehler, J.** (2016). *Subnational Governance in Afghanistan*. Afghanistan Research ve Evaluation Unit.
- Nixon, H.** (2008). *Subnational State-Building in Afghanistan, Areu Synthesis Paper*.
- Popal, A. B.** (2014). *Municipalities in Afghanistan*. Kabul, Afghanistan: Independent Directorate of Local Governance (Idlg).
- Saltmarshe, D. ve Medhi, A.** (2011). *Local Governance in Afghanistan: A View from The Ground* (1. Bs). Kabul, Afghanistan: Afghanistan Research ve Evaluation Unit.
- Turan, A.** (2019). “2001-2015 arası Afganistan’da belediyeçilik ve belediyelerin karşılaştığı sıkıntılar”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal bilimleri enstitüsü.
- White, R. ve Lister, S.** (2007). “*Service Delivery ve Governance at the Subnational level in Afghanistan*”, Washington, Dünya Bankası Yayınları.
- Yılmaz, A.** (2005). “Afganistan’da Kadının Sosyal Statüsü ve Din Eğitimi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Isparta.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad ve Soyad : Obaidullah RAHMANİ
Doğum tarihi ve Yeri : 22.01.1992, Faryab
E posta : obaidullah.rahmani786@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Lisans : Balh Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Yüksek Lisans : İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim.